

บทที่ 4

ผลการดำเนินการวิจัย

เพื่อให้สามารถเข้าใจประเด็นของการศึกษาอย่างรอบด้าน เกี่ยวกับการศึกษาการเป็นผู้นำในชนบทในครั้งนี้ จึงได้แบ่งข้อมูลที่ศึกษาออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 สภาพทั่วไปของชุมชนที่ศึกษาจะประกอบไปด้วยสภาพภูมิศาสตร์ การคมนาคม และการติดต่อกับภายนอก การศึกษาและศาสนา บริการสาธารณะ อำนาจอธิปไตยในส่วนสถานการณ์และวิถีชีวิตของชุมชน ซึ่งมีความแตกต่างในด้านสถานการณ์คือ ได้มีการสร้างเขื่อนภูมิพลแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2506 ทำให้เกิดน้ำท่วมที่นา และที่อยู่อาศัยของชาวบ้าน จำนวน 3 หมู่บ้าน และรัฐบาลได้ตัดถนนจากตัวอำเภอ เข้าไปในหมู่บ้านที่ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชุมชนไปจากเดิมเป็นอย่างมาก จึงได้แบ่งสถานการณ์ของชุมชน ออกเป็น 2 ยุค คือ

1.ยุคบ้านป่า เริ่มตั้งแต่การก่อตั้งหมู่บ้านจนถึงก่อนน้ำท่วม (พ.ศ.2506)ที่เป็นชุมชนปิด การติดต่อกับภายนอกเป็นไปด้วยความยากลำบาก

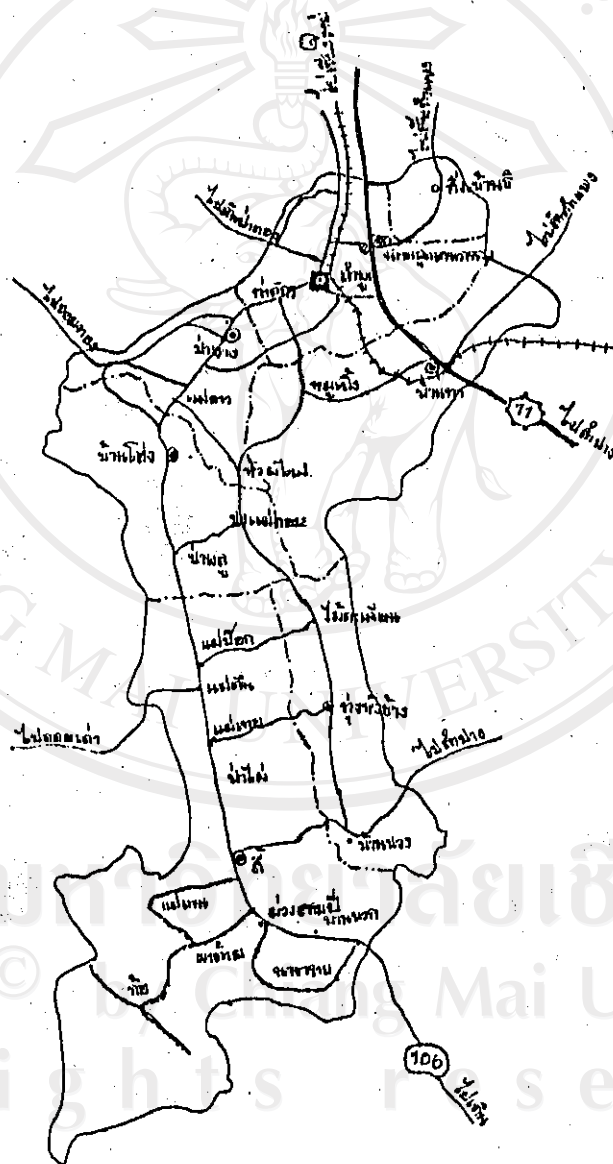
2.ยุคบ้านจัดสรร เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.2506 จนถึงปัจจุบันที่ได้เปิดชุมชนติดต่อกับภายนอกได้สะดวกขึ้น จากการตัดถนนจากอำเภอ เข้าสู่ตำบล รถยนต์สามารถ เข้าถึงชุมชนได้เป็นครั้งแรก ภายหลังการสร้างเขื่อนภูมิพลที่จังหวัดตาก

ส่วนที่ 2 จะประกอบไปด้วยการศึกษาประวัติของผู้นำแต่ละคน ซึ่งการศึกษาครั้งนี้จะศึกษาผู้นำจำนวน 10 คน โดยมีประเด็นที่จะศึกษาผู้นำแต่ละคนดังนี้

- 1.การศึกษา อาชีพ และประสบการณ์ของผู้นำ
- 2.บทบาทของผู้นำต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน
- 3.เครือข่ายของผู้นำกับบุคคลต่างๆ ในชุมชนและกับอำนาจอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองทั้งในและนอกชุมชน

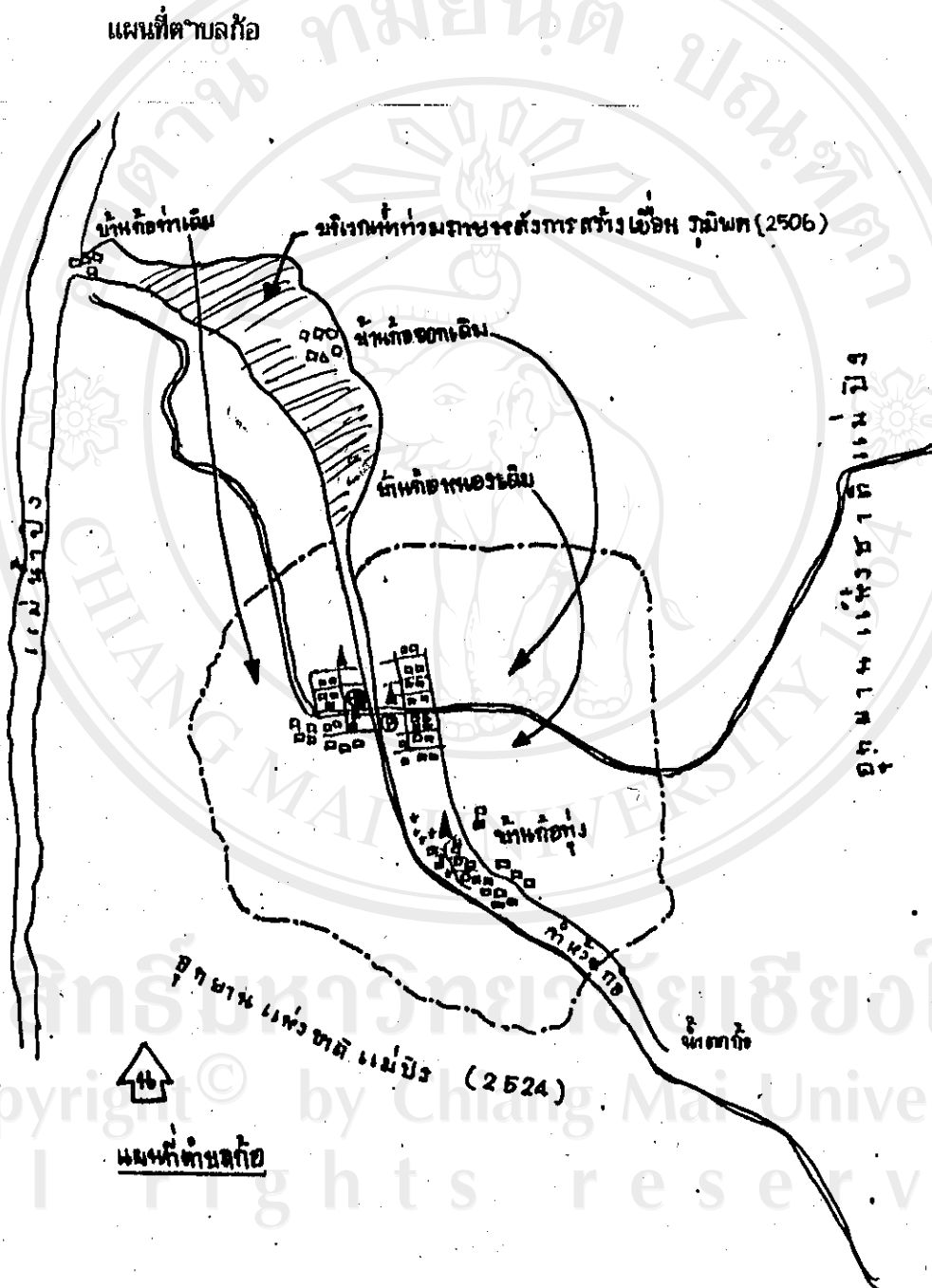
ภาพที่ 1

แผนที่ จังหวัดลพบุรี

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © Chiang Mai University
All rights reserved

ภาพที่ 2

ส่วนที่ 1 สภาพทั่วไป

ตำบลก้อ อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน ตั้งอยู่ห่างจากที่ว่าการอำเภอลี้ไปทางทิศตะวันตกเฉียงใต้ 39 กิโลเมตร และห่างจากตัวจังหวัดลำพูน 144 กิโลเมตร ตำบลก้อจึงเป็นตำบลที่อยู่ไกลที่สุดของอำเภอลี้และจังหวัดลำพูน การติดต่อกับภายนอกที่สะดวกที่สุดที่ใช้เส้นทางถนนลูกรังที่ใช้ได้ทุกฤดูกาล ตามทางหลวงหมายเลข 1087 สายลี้-ผาเตี้ย-ก้อ ยาว 36 กิโลเมตร ถึงที่ว่าการอำเภอลี้ โดยมีรถกระบะเล็ก (ปิคอัพ) รับจ้างแบบไม่ประจำทาง คือ จำนวนรถและเวลาออกไม่แน่นอน ส่วนใหญ่จะออกจากตำบลตอนเช้า และกลับเข้าตำบลในตอนบ่ายของวันเดียวกัน ค่ารถโดยสาร ไป-กลับคนละ 30 บาท

พื้นที่ตำบลก้อทั้งตำบลมีประมาณ 19,000 ไร่ หรือ 30 ตารางกิโลเมตร ล้อมรอบด้วยอุทยานแห่งชาติแม่ปิงซึ่งมีขนาด 626,250 ไร่ หรือ 1,002 ตารางกิโลเมตร มีลำห้วยก้อซึ่งเป็นแม่น้ำสาขาของแม่น้ำปิง มีความยาวประมาณ 30 กิโลเมตร ไหลจากภูเขาทางทิศใต้ที่เป็นเขตติดต่อกับอำเภอมะหิทธิ จังหวัดลำปาง และอำเภอส้มเงง จังหวัดตาก ไหลผ่านพื้นที่ตอนกลางของอุทยาน ผ่านบ้านก้อทุ่ง บ้านก้อจัดสรรโดยมีลำห้วยก้อสาขาย่อยของลำห้วยก้อที่สำคัญคือ ห้วยก้อน้อย ห้วยโป่งกะ (โป่งคา) ห้วยบันปัน ห้วยบันเต็ง ห้วยก้อจอก ห้วยม่วงแก้ว ห้วยกระจำม ห้วยเถิง ห้วยโป่ง และห้วยซุ่ม เป็นต้น ลักษณะภูมิประเทศเช่นนี้ ทำให้เกิดพื้นที่ราบระหว่างเขาปากห้วยก้อกับแม่น้ำปิงที่ชาวบ้านได้ตั้งถิ่นฐานสร้างระบบเหมืองฝายเพื่อทำนาตามลำห้วยก้อและลำห้วยสาขาอื่นๆ แต่ปัจจุบันที่ราบผืนนี้ได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของทะเลสาบแม่ปิงจากการสร้างเขื่อนภูมิพล มีน้ำตกก้อหลวงอยู่ห่างจากบ้านก้อทุ่งประมาณ 8 กิโลเมตร จากสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติดังกล่าว ก้อจึงเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดลำพูน โดยมีนักท่องเที่ยวจากภายนอกที่นิยมไปพักผ่อนตามเรือนแพ และไปเที่ยวชมน้ำตกก้อ

ประชากรจากข้อมูล กชช.2 ค. (2533) มีจำนวน 2,308 คน เป็นชาย 1,070 คน หญิง 1,238 คน ครัวเรือนทั้งหมด 452 ครัวเรือนการตั้งบ้านเรือนแบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่คือ

1.กลุ่มบ้านก้อจัดสรร เป็นชุมชนที่ใหญ่ที่สุดมีจำนวนประมาณ 300 ครัวเรือนประกอบ

ด้วยบ้านก้อหนอง หมู่ที่ 2 บ้านก้อจอก หมู่ที่ 3 ซึ่งอยู่ห่างปากตะวันออกของลำห้วยก้อ ส่วนใหญ่จะเป็นชาวบ้านที่ย้ายมาจากบ้านเดิมที่ถูกน้ำท่วม ซึ่งมีแนวถนนเข้าตำบลเป็นเส้นกันอาณาเขตของสองหมู่บ้าน และบ้านก้อท่า หมู่ที่ 4 ซึ่งอยู่ปากตะวันตกของห้วยก้อ โดยคนที่เข้ามาอาศัยส่วนใหญ่นั้นเป็นผู้อพยพเข้ามาใหม่ภายหลังน้ำท่วม และมาจากภาคอีสานและภาคเหนือตอนล่าง เช่น สุโขทัย พิจิตร อุทัยธานี อุตรดิตถ์ กำแพงเพชร เป็นต้น ผู้ที่อพยพเข้ามาจากข้างนอกจึงเป็นคนส่วนมากในหมู่บ้าน อีกส่วนหนึ่งย้ายมาจากหมู่บ้านเดิม

2.บ้านก้อทุ่ง หมู่ที่ 1 อยู่ห่างจากบ้านก้อจัดสรรประมาณ 130 ครัวเรือน เป็นชุมชนที่จำเป็นต้องย้ายหมู่บ้าน ที่ยังสามารถทำการผลิตโดยใช้ระบบเหมืองฝายเพื่อทาน้ำได้บ้าง และมีฐานะทางเศรษฐกิจดีกว่าอีก 3 หมู่บ้าน

3.กลุ่มเรือนแพ ส่วนใหญ่จะเป็นคนที่อพยพมาจากหมู่บ้านที่อยู่ติดกับแม่น้ำปิง อำเภอสามเงา จังหวัดตาก ประกอบอาชีพประมงตามทะเลสาบแม่น้ำปิง และค้าขายให้บริการเช่าแพแก่นักท่องเที่ยวที่มาพักผ่อนตามเรือนแพ มีประมาณ 30 เรือนแพ

ประวัติก่อตั้งชุมชนบ้านป่า

ชุมชนก้อเดิมเป็นถิ่นที่อยู่ของพวกกะว้า ซึ่งมีหลักฐานวัดร้างของพวกกะว้า เช่น วัดหลวง วัดบ่อตอง วัดห้วย วัดยิม(ที่ตั้งวัดพระยืนหรือวัดก้อจัดสรรในปัจจุบัน) ที่ได้หลบหนีภัยสงครามหนีไปอยู่ที่อื่น ภายหลังมีหลักฐานว่าในปี พ.ศ.2383 ได้มีชาวมอญและชาวพม่า จากเมืองเมะตาเล็ง ซึ่งเป็นคนในบังคับของอังกฤษเข้ามาทำสัมปทานการทำไม้สักปลายเขตแขวงเมืองตาก เมืองลำพูน และเมืองเชียงใหม่ โดยขออนุญาตและจ่ายค่าภาษีต่อไม้ให้กับเจ้าผู้ครองนครต่างๆ การขนส่งไม้ซึ่งจะใช้การส่งไปตามแม่น้ำปิง (สรวิศดี อ่องสกุล , อ้างแล้ว หน้า 143) ซึ่งบริเวณป่าที่จะตัดไม้นั้นจะต้องอยู่ใกล้กับแม่น้ำปิงประกอบกับบริเวณลุ่มน้ำแม่ก้อเป็นแหล่งไม้สักคุณภาพดีที่มีอยู่เป็นบริเวณกว้างและมีไม้สักเป็นจำนวนมากสามารถตัด และลำเลียงได้ง่ายกว่าพื้นที่อื่นๆ ที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกับของลุ่มน้ำปิงที่จะเป็นภูเขาสูงชัน การเข้ามาทำไม้ในครั้งนั้นก็จะมีความทำไม้เข้ามาเป็นแรงงานในการทำไม้ เมื่อเสร็จสัมปทานการทำ

ไม้ก็อาจกลับไปหน้าครอบครัวมาอยู่ในทำเลที่เหมาะสมที่สามารถบุกเบิกที่ดินทำกินจากสภาพป่าได้ตัด ไม้ใหญ่ออกไปแล้ว

ก่อนปี พ.ศ. 2417 ที่จะมีการปฏิรูปการปกครองในล้านนา จากการปกครองแบบ เจ้าประเทศราช ไปรวมศูนย์อยู่กับส่วนกลางเปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นมณฑลเทศาภิบาล ป่าไม้ ที่เคยถือเป็นสมบัติของผู้ครองนครต่างๆ โดยการอนุญาตโดยให้สัมปทานการทำและใช้ประโยชน์ จากป่า ต้องได้รับอนุญาตและเสียภาษีให้เจ้าผู้ครองนครโดยตรง การโอนอำนาจงานกิจการป่าไม้ เป็นของรัฐบาลกลาง (รัชกาลที่ 5) ไม่ได้กระทำโดยทันทีที่มีการปฏิรูปการปกครอง แต่ได้ดำเนินการภายหลังเมื่อรัฐบาลกลางได้ตั้งกรมป่าไม้ขึ้นแล้ว แต่ในปี พ.ศ. 2435 โดยได้ส่งพระยาศรีสท เทพ (เล็ง วิริยศิริ) ต่อมาเป็นพระยามหาอำมาตย์อธิบดี ขึ้นมาที่เจรจากับเจ้านายฝ่ายเหนือ เรื่อง การโอนอำนาจการครองถือสิทธิป่าไม้เป็นสมบัติของแผ่นดิน รวมทั้งการควบคุมและเก็บภาษีต่อไม้ และได้เพิ่มอัตราภาษีค่าต่อไม้จากเจ้านายฝ่ายเหนือเป็นคนเก็บจากต่อละ 1 รูปี (แถบ) เป็น 4 รูปี โดยแบ่งออกเป็นสองส่วนส่งให้รัฐบาลกรุงเทพฯ ครึ่งหนึ่ง ที่เหลืออีกครึ่งเป็นของเจ้าผู้ครองนคร (ปลาย่อชนะนนท์, 2530, หน้า 16)

ก่อนที่จะมีการทำนันทนาการเหนือโดยชาวต่างชาติ การใช้ไม้นอกจากเจ้าผู้ครองนคร และเครือญาติจะใช้สร้างบ้าน และการสร้างวัดแล้วก็จะใช้ไม้สักส่งส่วยให้แก่รัฐบาลกลางที่กรุงเทพฯ ทุกปี โดยเมืองเชียงใหม่เสียปีละ 500 ต้น เมืองลำปางเสีย 400 ต้น เมืองน่านเสีย 400 ต้น เมืองแพร่และเมืองลำพูนเสียเมืองละ 200 ต้น (สรวิศ ย์องสกุล, 2529, หน้า 68) แต่ชาวบ้านทั่วไปก็ไม่ได้ใช้ไม้สร้างบ้านทั้งหลัง โดยประชาชนพลเมืองทั่วไปจะใช้น้ำจริงทำเสา และแปรร่อนนั้น ส่วนไม้อื่นๆ ใช้น้ำเป็นส่วนใหญ่ ทั้งนี้เนื่องจากสาเหตุการกลัวอำนาจของ เจ้าผู้ครองนคร และปัจจัยสำคัญในการผลิตไม้คือ เลื่อยยังเป็นสิ่งที่หาได้ยากในสมัยนั้น

แต่จากการให้สัมปทานป่าไม้แก่บริษัทต่างๆ จากต่างชาติ เจ้าผู้ครองนครมักจะให้สัม- ปทานเข้าช้อนในที่เดียวกัน จึงได้มีการมีพิพาทฟ้องร้องระหว่างบริษัททำไม้ต่างชาติกับเจ้าผู้ครองนคร ทำให้เกิดความเสียหายต่อผลประโยชน์หลายฝ่าย จึงเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่รัฐบาลกลางต้องเข้ามา ควบคุมกิจการทำไม้ หลังการตั้งกรมป่าไม้ในปี พ.ศ. 2339 โดยรัฐบาลกลางกรุงเทพฯ จะเป็นผู้

คัดเลือกผู้ขอสัมปทานป่าไม้ที่มีผู้ขอหลายรายในป่าเดียวกันจากผู้ที่ทำให้ผลประโยชน์สูงสุด เช่น กรณีป่าแม่ก่อหลวงโยนการพิจิตร เป็นผู้เข้าทำอยู่และต้องการขายสิทธิการทำป่าไม้ให้บริษัทบอมเบย์-เบอร์มา จำกัด แต่มีผู้ขอสัมปทาน 4 ราย คือ บริษัทบอมเบย์-เบอร์มา จำกัด เจ้าแก้วนวรรฐ เจ้าราชภาติวงศ์ และพญาณรงค์ เจ้าทั้งสามอ้างว่าเพื่อเป็นเส้นทางในการทำมาหาเลี้ยงชีพ แต่รัฐบาลก็อนุญาตให้บริษัทบอมเบย์-เบอร์มา เข้าทำป่าไม้ในป่าแม่ก่อ เพราะเห็นว่าผลงานของบริษัทตลอด 12 ปีไม่มีความเสียหาย (บริษัทบอมเบย์-เบอร์มา เริ่มเข้ามาทำไม้ในภาคเหนืออย่างจริงจังในปีพ.ศ.2335) ซึ่งบริษัทได้เสนอเงินสดาให้อีก 30,000 บาท และยอมให้เก็บค่าต่อไม้ตามอัตราที่รัฐบาลกำหนดไว้ (ปลาย่อ ชะนะนที , อ้างแล้ว หน้า 17) คาดว่าบริษัทบอมเบย์ได้เข้ามาทำไม้ในป่าแม่ก่อในปี พ.ศ.2447

บริษัทบอมเบย์-เบอร์มา จะได้รับสัมปทานป่าไม้ในปากตะวันออกของแม่น้ำปิง ส่วนปากตะวันตกบริษัทเบอร์เนียว จำกัด จะเป็นผู้ได้รับสัมปทาน การเข้ามาทำไม้ของบริษัทบอมเบย์-เบอร์มา จำกัด ที่เข้ามาทำไม้ในเขตจังหวัดลำพูน นอกจากจะทำที่ป่าแม่ก่อแล้ว พบว่ายังได้ทำไม้ในเขตสุมน้ำแม่ทา สุมน้ำแม่ลี บุนน้ำแม่หาด (ป่าพุง) , บุนน้ำแม่คีน , บุนน้ำแม่ปือก , บุนน้ำแม่จ้อง , บุนน้ำแม่ระงอง , สุมน้ำแม่หาด (ตำบลแม่ลาน) เป็นต้น

การเข้ามาทำไม้ของบริษัทบอมเบย์-เบอร์มา บริเวณป่าแม่ก่อ ไม่สามารถดำเนินการได้เองทั้งหมด ส่วนหนึ่งจึงได้ว่าจ้างแรงงานที่มีอยู่ในชุมชนเป็นผู้รับช่วงทำ คือ ครอบครัวของพญาคำที่อยู่บริเวณบ้านท่าเป็นหัวหน้าในการรับช่วง อีกส่วนหนึ่งได้จ้างผู้ชำนาญในการทำไม้จากภายนอกเข้ามารับช่วงทำไม้ในบริเวณนี้ก่อนแล้ว คือ หมอองคำ เป็นชาวพม่าที่ขึ้นมาจากเมืองตากและได้นำแรงงานชาวขมุมาเป็นควาญช้างและตัดกานไม้ ส่วนบริษัทได้ตั้งปางไม้ติดแม่น้ำปิงเหนือวัดก่อท่า และได้ใช้ทั้งแรงงานช้างและได้นำเอารถยนต์มาใช้ในการชักลากด้วย โดยจ้างแรงงานในท้องถิ่นทำถนน สะพาน และงานอื่นๆ

ก่อนที่จะมีการสร้างทางรถไฟถึงลำปาง พ.ศ. 2457 และถึงเชียงใหม่ปี พ.ศ. 2464 นั้น การเดินทางติดต่อกับกรุงเทพฯ ที่สะดวกที่สุดคือการใช้เส้นทางเรือตามลำน้ำปิง โดยใช้เรือแม่ปะ เรือหางแมงป่อง หรือเรือสาคอที่มีขนาดเล็กกว่าที่ใช้น้ำลึกสร้างเรือท้องแบนกินน้ำตื้น

และมีคนต่อเรือจำนวนมากน้อยตามขนาดของเรือ น้ำหนักบรรทุกได้ 1-2 ตัน แต่เส้นทางช่วงจากระแหง(ตาก)ถึงวังสูง อำเภอฮอด เต็มไปด้วยเกาะแก่งจำนวนมากประมาณ 100 กว่าแก่ง (และผ่านแก่งก้อ) ทำให้การเดินทางในช่วงนี้ต้องใช้ผู้ที่มีความชำนาญ (สร้อยดี อ่องสกุล , เพิ่งอ้าง หน้า 147) และจะมีคนท้องถิ่นรับจ้างถือท้ายเรือเป็นช่วงๆ จนถึงเมืองระแหง โดยเฉพาะการเดินทางในฤดูน้ำหลาก (สัมภาษณ์ - นายกล ศรีวิชัย อายุ 72 ปี ลูกขุนพิชัยชาญกิจ อดีตกำนัน , นายคำ จันทร์สุ อดีตนายท้ายเรือ อายุ 62 ปี)

การเข้ามาทำไม้ของบริษัทบอมเบย์-เบอร์มาในเขตลุ่มน้ำแม่ก้อ ในขณะนั้นชุมชนก้อยังเป็นชุมชนหมู่บ้านเล็กอยู่ในการปกครองของพญาคำเป็นแก้ว(ผู้ใหญ่นาน) การปกครองก็ยังไม่ได้แยกเป็นตำบลและขึ้นกับอำเภอบ้านตาก พญาคำตั้งถิ่นฐานอยู่ชุมชนแก่งก้อที่อยู่ปากแม่น้ำก้อ การทำไม้จำเป็นต้องใช้แรงงานจำนวนมากบริษัทบอมเบย์-เบอร์มา จึงได้นำเอาคนนอกชุมชนมาเป็นแรงงานในการทำไม้ โดยเฉพาะพวกขมุที่มาเป็นความขัดแย้งและส่วนหนึ่งก็จะจ้างคนในท้องถิ่นเป็นแรงงานในการตัดและกานไม้ ค่าจ้างในการตัดไม้ต้นละ 1 แดบ การซ่อมสร้างถนนสะพานที่นายห้าง(คำที่ชาวบ้านใช้เรียกฝรั่ง)ได้นำเอารถยนต์มาใช้ลากน้ำในบริเวณนี้ค่าจ้างในการซ่อม-สร้างถนนและแรงงานอื่นๆ วันละ 25 สตางค์ โดยเอารถยนต์สองแถมขึ้นที่ทำน้ำหน้าบ้านก้อทำ นายห้างได้มาตั้งบางรวมหมอนไม้อยู่ปากห้วยก้อติดกับวัดก้อทำไปทางเหนือ และติดกับแม่น้ำปิง เพื่อส่งตามแม่น้ำปิงต่อไป

วิถีชีวิตบ้านป่า

จากการที่ชาวบ้านจะต้องเดินทางผ่านป่าที่เป็นคดงแน่นอนอยู่รายล้อมกับหมู่บ้าน ไม่ว่าจะไปไหนก็ตามก็ต้องติดต่อกับป่าเสมอ อำเภอสามเงาหรืออำเภอแม่พริกโดยทางเดินเท้า หรือการเดินทางเรือขึ้นส่งตามแม่น้ำปิงจะต้องผ่านป่าดงหนาที่ที่มีสัตว์ป่าชุกชุม แม้แต่เสือก็เคยเข้ามาคาบสัตว์เลี้ยงถึงในหมู่บ้านอยู่เป็นประจำ หรือแม้แต่ผู้ที่เป็นสื่อใช้มาลาเรียที่ทำให้คนเสียชีวิตก็ส่วนแต่เป็นอาณานิคมที่ลึกลับของป่าเขาที่คนในชุมชนต้องหาทางพึ่งตนเอง คนที่พึ่งตนเองได้น้อย ก็จะต้องหาทางพึ่งบุคคลอื่นที่มีปัญหา สามารถคุ้มครองตนเองให้มีความปลอดภัยจากอาณานิคมที่ลึกลับของธรรมชาติ

และความปลอดภัยอื่นๆ การสอนคาถาอาคมที่ผ่านอักขระไทยยวนซึ่งส่วนใหญ่ของคาถาก็เป็นส่วนหนึ่งที่อยู่ในพระธรรมคำสอน จึงเป็นสิ่งจำเป็นและถือเป็นอำนาจในการต่อสู้กับภัยต่างๆ

ดังนั้นผู้ที่สามารถอ่านและท่องจำคาถาอาคมได้จะต้องเป็นผู้เคยท่องอยู่เป็นประจำ ซึ่งบุคคลเหล่านั้นคือผู้ที่ผ่านระบบการศึกษาจากระบบวัด เมื่อบวชเรียนระยะหนึ่งแล้วก็จะสึกออกมาเป็นฆราวาส ชาวบ้านทั่วไปก็ยังให้เกียรติยกย่องเรียกชื่อค่าน้ำหน้าที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นปณฺฑิตโดยเรียก "หนาน" เมื่อสึกออกมาจากการเป็นพระ และเรียก "น้อย" เมื่อสึกจากการเป็นสามเณรบุคคลที่เป็นน้อยและเป็นหนานในหมู่บ้านจึงเปรียบเหมือนเป็นปณฺฑิตชนชาวบ้าน นอกจากจะเป็นที่พึ่งทางด้านจิตใจของชาวบ้านให้เข้มแข็งโดยใช้คาถาอาคมแล้ว เมื่ออยู่ในวัดก็ยังสามารถเรียนงานช่างโดยทางวัดจะสอนปั้นอิฐเพื่อสร้างวัด สอนช่างไม้ สอนการเกษตร โดยมีแปลงผักที่พระต้องปลูกผักเอง และการรักษาพยาบาล

วัดจึงเป็นสถาบันสังคมที่สำคัญของชุมชนที่การสอนแบบสหวิทยาการ โดยสอนจิตวิทยา สถาปัตยกรรม เกษตรกรรมตลอดจนศิลปป้องกันตัวที่เรียกว่ามวยเชิง และฟ้อนดาบ ถึงแม้จะสอนนอกวัดแต่ผู้สอนก็เคยบวชเป็นพระ และผู้มาเรียนก็เป็นพระเณรเป็นส่วนใหญ่

จากลักษณะภูมิประเทศที่อยู่ไกลอำนาจอรัฐ อีกด้านหนึ่งก็ยังเป็นแหล่งหลบซ่อนตัวของผู้ที่ทำผิดจากข้างนอก เข้ามาอยู่หรือเวียนมาในพื้นที่ ก็ยิ่งทำให้ชุมชนต้องหาทางระมัดระวังตัวมากขึ้น ผู้นำก้อนระยะแรกที่เป็นชุมชนบ้านป่าจึงเป็นผู้ที่ผ่านการศึกษาจากระบบวัด ซึ่งมีอยู่จำนวน 3 วัด คือ วัดบ้านท่า วัดบ้านหล่าย และวัดบ้านทุ่ง ส่วนบ้านหนองไม่มีวัดได้มาประกอบพิธีกรรมที่วัดบ้านหล่าย

ส่วนโรงเรียนได้สร้างขึ้นภายหลังคือ สร้างโรงเรียนบ้านท่าและโรงเรียนบ้านหล่าย ปีพ.ศ. 2476 ที่อาศัยศาลาวัดเป็นที่เรียนและครูในระยะแรกก็ให้พระเป็นผู้สอน ต่อมาในปีพ.ศ. 2479 ได้สร้างโรงเรียนบ้านหนองและโรงเรียนบ้านทุ่ง

แต่เดิมบ้านก้อหนองได้แยกออกมาจากบ้านก้อจอก ซึ่งบ้านก้อหนองเป็นที่ทำไร่เดิมของบ้านก้อจอกภายหลังได้มาทำไร่ในบริเวณนี้หลายคน จึงได้ช่วยกันตีฝายขุนน้ำใหม่ ถึงแม้จะเป็นลำห้วยระยะสั้นยาวประมาณ 30 กิโลเมตร แต่ก็มีฝายลำห้วยก้อถึง 11 ฝายบางฝายอยู่ห่างกัน

ระยะไม่เกิน 20 วา (สัมภาษณ์ - นายพรหมา มาติ อดีตผู้ใหญ่บ้านก้อจอก, นายกล ศรีวิชัย ผู้อาวุโส อายุ 72 ปี และนายบุญมา แจ้เข้ อดีตหัวหน้าเหมืองฝาย อายุ 64 ปี) โดยมีหลังคารับน้ำที่เป็นแนวเขตกว้างประมาณเกือบ 1,000 ตารางกิโลเมตร ความสมบูรณ์ของป่าไม้สักที่เป็นคงแน่น "ป่าเป็นคงเป็นค้ำ" "เอาหนังกะดึกยิงออกไป ลูกจะไม่ตกถึงดินจะถูกค้ำยันไว้ก่อน" (นายพรหมา มาติ อดีตผู้ใหญ่บ้าน อ่างแล้ว และ นายอินสม ไวสุ กำนัน) แสดงให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ สัตว์ป่า และแม่น้ำ

โดยเฉพาะตามลำน้ำปิงที่เป็นเกาะแก่ง และวังน้ำลึก เมื่อชาวบ้านเดินทางตามแม่น้ำปิงก็จะนำเห็ดตัวมาด้วย ใช้เห็ดทอดครั้งเดียวก็ยกมาคั่วเอาปลาเฉพาะตัวใหญ่ ส่วนตัวเล็กาก็เอามาปล่อยทิ้งลงน้ำ "ไม่รู้ว่าจะเอาไปขายที่ไหน" แม่เล่าผู้หนึ่งสะท้อนให้ฟัง (สัมภาษณ์ - นางมหาเล่ อายุ 70 ปี ชาวบ้านก้อหนอง) นอกจากนี้ในฤดูแล้งก็จะเอาเบ็ดอกไม้ไหลไปทอดตามวังน้ำลึกแล้วใช้เห็ดทอดขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 10-12 คอก (5-6 เมตร) แล้วนำปลาที่ได้ไปตากแห้งไว้เมื่อพ่อค้าวัวต่างจากแม่หวางและนาทรายเอามาขายหรือแลกกับปลาความอุดมสมบูรณ์ของปลาตามเกาะแก่งแม่น้ำปิง ได้มีผู้คนจากปากช่องและหนองคู่ (อำเภอป่าซาง) มาหาปลาแถบนี้ในฤดูแล้ง (สัมภาษณ์ - นางคำแดง ไทยใหม่ ชาวบ้านก้อหนองอายุ 53 ปี นายกล ศรีวิชัย ชาวบ้านก้อท่า ลูกขุนพิชัยชาญกิจ อายุ 72 ปี)

วิธีการผลิตของชาวบ้านนอกจากจะทำนาโดยใช้ระบบเหมืองฝายตามลห้วยก้อแล้วยังมีการถางป่าทำไร่ที่อาศัยน้ำฝน ประกอบกับมีฝนตกถูกต้องตามฤดูกาล การทำไร่เพียงประมาณ 5 ไร่ โดยการปลูกพืชหลายชนิดในที่เดียวกัน เช่น ข้าวไร่ ถั่ว ถั่วฝัก พริก แตง เป็นต้น เฉพาะผลิตข้าวไร่ก็จะได้ข้าวถึง 150 ตัง หรือได้ประมาณ 2 เกวียน ซึ่งได้ผลผลิตประมาณ 400 กก./ไร่ นับว่าเป็นผลผลิตที่ได้ผล เมื่อเปรียบเทียบกับการทำไร่ในตำบลก้อในปัจจุบันพื้นที่ 5 ไร่จะได้ข้าวไม่เกิน 10 ตัง แต่การผลิตข้าวไร่ในที่เดียวกันจะได้ผลเพียง 2 ปีเท่านั้นความอุดมสมบูรณ์จะต้องลดน้อยลงต้องทิ้งไว้เป็นไร่เปล่า ต้องไปถางที่อื่นทำไร่ภายในเวลา 7-10 ปีก็จะกลับมาทำไร่ในที่เดิมอีก บางคนมีไร่เปล่าถึง 10 แห่ง (สัมภาษณ์ - นายจันทร์ ไทยใหม่ อดีตผู้ใหญ่บ้านก้อหนอง อายุ 56 ปี และ นายบุญเรือง กิตติวรนาถ คณะกรรมการสภาตำบล อายุ 57 ปี)

การทำให้ต้นไม้โตขึ้นในพื้นที่เป็นบริเวณกว้างในการทำการเกษตร ประกอบกับจำนวนประชากรยังมีน้อย ที่ดินที่อุดมสมบูรณ์ที่ถูกไถไม่ทั่วถึงเป็นทั้งปุ๋ยและวัชพืชคลุมดิน เมื่อบริษัทอบบีย์-เบอร์มาเข้ามาทำไม้ได้ตัดและขนไม้ออกไปเป็นจำนวนมากจึงทำให้มีความสะดวกที่จะถางป่าที่เหลือต้นไม้เล็กเพื่อทำไร่

ส่วนการใช้ไม้สักของชาวบ้านตามกฎหมายในสมัยนั้นยังไม่อนุญาตให้ชาวบ้านได้ครอบครองไม้สักแม้จะเอามาใช้ทำคันทะกรวยค้ำน้ำก็ไม่สามารถจะนำมาใช้ประโยชน์ได้ คนเฒ่าคนแก่ในหมู่บ้านได้สะท้อนให้ฟังว่า "คนในสมัยนั้นทั้งเงและซื่อ ไม้สักที่อยู่ตามหัวไร่ปลายนาในของตนเองยังไม่กล้าตัดเพราะกลัวเจ้ากล้วนนาย" (สัมภาษณ์ - นายแสน มะโน ชาวบ้านก้อจอก อายุ 57 ปี , นายพรหมา มติ อดีตผู้ใหญ่ก้อหนอง) คือตอนแรกถือว่าไม้สักเป็นสมบัติของเจ้าผู้ครอบครองนครและของหลวง (รัฐบาล) เจ้าหน้าทีของรัฐในสมัยก่อนเมื่อมาเยี่ยมเยือนชาวบ้าน ชาวบ้านก็เกรงกลัวอำนาจและเชื่อฟังเจ้าหน้าที่เสมอ เคยมีเจ้าหน้าที่ป่าไม้เข้าไปในหมู่บ้านแล้วไปพบว่าชาวบ้านได้เอาไม้สักไปทำคราดโกนา ป่าไม้เอาเกอคนนั้น (นายวิทยา วิชาดี) ได้จับชาวบ้านแล้วพากันไปเสียค่าปรับที่อำเภอสี ซึ่งอยู่ห่างไกลจากตำบลก้อเกือบ 40 กิโลเมตร การเอาจริงเอางั้นในการปราบปรามผู้กระทำความผิดทำให้ชาวบ้านเกรงกลัวความผิด

การสร้างบ้านของชาวบ้านสมัยก่อนส่วนใหญ่จะใช้ไม้ในการสร้างบ้าน จะใช้ไม้จริงเฉพาะทำเสาและแปเท่านั้น ผู้ที่สามารถสร้างบ้านด้วยไม้ทั้งหมดจะต้องเป็นผู้ที่มีเงิน และเครื่องมือที่สำคัญคือเลื่อยในสมัยนั้นเป็นสิ่งที่หาได้ยาก ผู้ที่ใกล้ชิดและมีสายสัมพันธ์กับผู้ดูแลรักษา นอกชุมชนกับผู้มีอำนาจจึงจะสามารถสร้างบ้านไม้สักได้ บ้านของหม่องคำจึงมีเสาบ้านเป็นจำนวนเกือบ 50 ต้น ซึ่งมีฐานะเป็นญาติ ผ่านการสมรสกับอดีตอธิบดีกรมป่าไม้ เช่น บ้านหม่องคำ บ้านขุนพิชัยชาญกิจ บ้านขุนสุรไกร มหาณิล (สัมภาษณ์-นายกล ศรีวิชัย อายุ 72 ปี, อ่างแล้ว นายจันทร์ มหาณิล อายุ 69 ปี หลานขุนสุรไกร มหาณิล, นายผัด แสนยอด, อ่างแล้ว อายุ 80 ปี) การพึ่งพาและแนบชิดกับอำนาจภายนอกจึงเป็นเหตุผลเชิงประจักษ์ของคนในตำบลในรุ่นต่อมา ในการพิทักษ์ทรัพย์สินและผลประโยชน์ของตนไว้

ระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง รัฐบาลได้ยึดสัมปทานบัตรจากบริษัทป่าไม้ของชาว

ตะวันตกมาเป็นของรัฐและให้สัมปทานแก่เอกชนภายในประเทศ อีกทั้งได้จัดตั้งองค์การอุตสาหกรรม (ออป.) ขึ้นมาดำเนินการป่าไม้เอง แต่เมื่อสงครามสิ้นสุดลง บริษัทป่าไม้ตะวันตกได้กลับมาทำธุรกิจอีกเนื่องจากสัมปทานยังไม่หมดอายุ แต่ได้ให้ลูกจ้างของบริษัทรับเหมาต่อไป (ปลาย่อ ชนะนนท์ , 2530, หน้า 80) แต่บริเวณป่าแม่ก่อก็ได้หยุดการทำไม้ในบริเวณนี้ลงชั่วคราว เนื่องจากถูกกระตุนให้มีการทำไม้ที่สามารถขนได้สะดวกโดยทางรถไฟแทน ป่าที่อยู่ใกล้กับทางรถไฟ เช่น ป่าแม่ทา เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 สถานการณ์ข้าวยากหมดแพ่งทำให้ตำบล ก้อ ที่อยู่ห่างไกลจะต้องพึ่งตนเองด้านการป้องกันโจรผู้ร้าย ที่มักจะมาขโมยวัว - ควายของชาวบ้านซึ่งเมื่อเสร็จจากการทำนาแล้วก็จะปล่อยวัว - ควายเข้าไปเลี้ยงในป่ารอบหมู่บ้าน (ปัจจุบันยังคงเลี้ยงวัวโดยปล่อยเข้าไปในป่า) โดยเฉพาะบ้านก้อทุ่ง ที่มีอาณาเขตติดต่อกับอำเภอแม่พริก จังหวัดลำปาง และอำเภอสามเงา จังหวัดตาก ตามทางเดินเท้าที่สะดวกในการต้อนวัว-ควาย เมื่อมีเหตุการณ์ลักวัว-ควายเกิดขึ้นผู้นำที่เป็นกำนันผู้ใหญ่บ้านก็จะนำชาวบ้านกลุ่มหนึ่งออกติดตามทันทีพร้อมด้วยอาวุธที่พอจะหาได้ ส่วนผู้หญิงก็จะรีบนั่งขีวากับกลุ่มผู้ชายชุดที่สองที่จะติดตามไป (สัมภาษณ์-กำนันปัน วันหลี่ อดีตกำนันตำบลก้อ อายุ 65 ปี และนายคำ มหานิล อายุ 75 ปี ชาวบ้านก้อทุ่ง)

ในด้านการผลิตชาวบ้านก็ยังคงทำการผลิตแบบยังชีพนอกจากจะทำนาควบคู่ไปกับการทำไร่แล้วก็จะอาศัยผลผลิตจากป่า เป็นอาหาร และของใช้ตามความจำเป็น และยังคงอาศัยการร่วมมือกันในการผลิตทั้งการลงแขกและเก็บเกี่ยวผลผลิตโดยเฉพาะข้าวกับต้องซ่อมแซมบำรุงรักษาระบบเหมืองฝาย ส่วนการทำไร่นั้น ยังมีกฎเกณฑ์ที่จะให้ผู้ทำไร่ต้องล้อมรั้ว เพื่อป้องกันวัว-ควายการทำไร่ที่อยู่ติดกันก็จะทำให้เขาแรงในการสร้างรั้ว และช่วยกันดูแลสัตว์และนกที่มากินผลผลิต เมื่อต้องการสินค้าก็จะเอาผลผลิตที่เหลือไปแลกกับสินค้าที่ทำน้าบ้านก้อทำซึ่งมีร้านค้าและไปซื้อของที่บ้านวังลู่ (ได้มีการสร้างถนนจากเชียงใหม่วังลู่ ในปี พ.ศ. 2493) (สัมภาษณ์ - นายจันทร์ ไทยใหม่, อ่างแล้ว)

โดยสรุปในสังคมยุคบ้านป่าที่มีลักษณะสังคมปิด การติดต่อกับภายนอกไม่สะดวก การ

ป้องกันตนเองให้ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การพึ่งคนที่แข็งแรงกว่าจึงเป็นสิ่งที่จำเป็น และชุมชนก็ได้มีกระบวนการขัดเกลาความแข็งแกร่งของคนในชุมชนผ่านการป้องกันหมู่บ้าน ที่คนจะต้องเข้าสวามิภักดิ์ต่อผู้กล้าหรือนักเลงที่มักจะบ๊องกันไว้-ควายของหมู่บ้านตนเองซึ่งบุคคลเหล่านี้ได้ผ่านกระบวนการให้การศึกษามหาวิทยาลัยที่ เป็นผู้ถ่ายทอดคาถาให้แก่สมาชิกในชุมชน บุคคลที่มีความกล้าหาญมีอำนาจที่เกิดจากการใช้วิชาคาถาก็จะมีบุคคลอื่นเข้ามาขอความคุ้มครอง สายตาของชาวบ้านทั่วไปจึงยกย่องผู้นำที่มีลักษณะอย่างนี้ เป็นผู้ที่สมควรเข้ามาเป็นผู้นำของตนได้ที่จะทำให้อันตนและชุมชนมีความปลอดภัย มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

อีกด้านหนึ่งความสัมพันธ์ของผู้นำกับเครือข่ายภายนอกในยุคนี้คือ ความสัมพันธ์ในการป้องกันที่ผู้นำในพื้นที่ใกล้เคียงกันมักจะร่วมกันสร้าง เครือข่ายในการติดตามวัว-ควายรวมทั้งการสร้าง ความสัมพันธ์อันดีกับผู้มีอำนาจทางการเมืองนอกชุมชน เช่น กรณีของครอบครัวหม่องคำ และครอบครัวบุญพิชัยชาญกิจ

ยุคบ้านจัดสรร

เมื่อประเทศไทยได้ดำเนินการพัฒนาประเทศโดยมีจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจ (ภายหลังเพิ่มและสังคม) แห่งชาติ ฉบับที่ 1 (2504-2509) ภายใต้การเสนอและชี้แนะจากธนาคารโลกให้มีการปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐาน โดยการสร้างถนน สะพาน การชลประทาน การผลิตกระแสไฟฟ้า การประปา การโทรศัพท์และการสื่อสารต่างๆ เพื่อรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจจากการผลิตและขนส่งสินค้าให้เป็นไปด้วยความสะดวก

ภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจดังกล่าวได้เสนอให้มีการสร้างเขื่อนไฟฟ้าพลังน้ำแห่งแรกของประเทศ โดยกั้นน้ำบริเวณเขายันฮี ในเขตอำเภอสามเงา จังหวัดตาก และมีชื่ออย่างเป็นทางการว่า "เขื่อนภูมิพล" ทำให้เกิดน้ำท่วมแม่น้ำปิง เหนือเขื่อนเป็นระยะทาง 207 กิโลเมตร จากอำเภอสามเงา จังหวัดตากถึง อำเภอสิ จังหวัดลำพูน อำเภออมก๋อย อำเภอดอยเต่า และอำเภอฮอดจังหวัดเชียงใหม่

ทำให้ทางราชการต้องเข้ามาเวนคืนที่ดินของราษฎรที่จะถูกน้ำท่วมตามแนวแม่น้ำปิง

และส่วนหนึ่งในจำนวนนั้นคือ 3 หมู่บ้านของตำบลก้อ ก่อนย้ายหมู่บ้านเมื่อปี พ.ศ.2506 ที่ชาวบ้านจะโยกย้ายมาอยู่ที่บ้านจัดสรรในปัจจุบันนี้ทางราชการได้ขอความเห็นชอบจากที่ประชุมราษฎรทั้ง 3 หมู่บ้าน โดย นายมานิตย์ บุรณพันธุ์ ผู้ว่าราชการจังหวัดลำพูน(ในขณะนั้น)ได้มาประชุมเพื่อชาวเลียงราษฎรไปยังพื้นที่ที่ให้เลือก 2 แห่ง ระหว่างบ้านดงสามสิบปากทางเข้าเขื่อนภูมิพลที่จังหวัดตาก กับห้วยโป่ง สถานที่ตั้งหมู่บ้านในปัจจุบัน ซึ่งเดิมเป็นที่ทำไร่ของชาวบ้านทุ่ง ราษฎรได้ลงมติเป็นเอกฉันท์ว่าจะขอเลือกอยู่ที่ห้วยโป่งเนื่องจากบ้านดงสามสิบอยู่ไกลถึงจังหวัดตากที่ตัวเองไม่ได้เป็นเจ้าของเข้าไปอยู่อาศัยในจังหวัดตากที่คนก่อมีความเห็นว่า"คนตากเป็นคนชวก"(คนตากเป็นคนคู่)สถานการณ์ก่อนน้ำท่วม คนก่อมักจะถูกรุกรานจากคนเมืองตาก(อำเภอสามเงา และอำเภอบ้านตาก)และคนอำเภอแม่พริก จังหวัดลำปาง ที่เข้ามาปล้นบ้านและภายหลังจากที่น้ำท่วมแล้วยังต้องออกติดตามวัว-ควายที่ถูกขโมยไปทางคอยขึ้นก อำเภอแม่พริกและอำเภอสามเงา โดยเฉลี่ยแล้วในเดือนหนึ่งจะต้องไปตามวัว-ควายที่ถูกขโมยไม่ต่ำกว่า 3 ครั้ง(สัมภาษณ์ นายพรหมา มาติ อดีตผู้ใหญ่บ้านก้อหนอง,และนายบัน วันหลี่ อายุ 65 ปี อดีตกำนันตำบลก้อคนที่ 7) นอกจากเหตุผลความปลอดภัยที่จะไปอยู่ต่างถิ่นแล้ว เหตุผลที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือค่าใช้จ่ายในการขนย้ายแพะ ประกอบกับได้ถูกชักชวนจากญาติพี่น้องที่บ้านก้อทุ่ง และกำนันบุญช่วย กิตติยศ ที่ชักชวนให้อยู่รวมกันในบริเวณห้วยโป่งซึ่งจะสามารถรวมตัวกันจัดตั้งเป็นตำบลได้เหมือนเดิม ทั้งสามารถเดินทางไปมาหาสู่ระหว่างญาติพี่น้องได้สะดวกทั้ง 4 หมู่บ้าน(สัมภาษณ์ นายเลิศ เตชะอินทร์ อายุ 55 ปี ชาวบ้านก้อท่า,นายจันทร์ ไทโยใหม่ อายุ 55 ปี อดีตผู้ใหญ่บ้านก้อหนอง, นายพรหมา มาติ,อ้างแล้ว)

ชาวบ้านได้ร่วมกันทำแนวถนนจากบ้านก้อท่าเดิมผ่านบ้านหลาย (หมายถึงอยู่ไกลทางเดิน) ผ่านบ้านก้อหนองไปบรรจบกับถนนที่บ้านทุ่งที่เดิมเป็นทางลากไม้ของสัมปทานไม้สร้างป่าของเจ้าแก้ว หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 (สัมภาษณ์-นายผัด แสนยอด,อ้างแล้ว,นายบัน วันหลี่,อ้างแล้ว,นายอินสม ใสสุ กำนันคนปัจจุบัน อายุ 51 ปี) เพื่อที่จะให้เครื่องจักรกลที่ทางราชการโดยที่ดินและจังหวัดลำพูนเข้ามาดำเนินการร่วมกับกรมทางหลวง กรมอนามัย กรมการพัฒนาชุมชน กรมตำรวจ กรมชลประทาน กรมกสิกรรม กรมป่าไม้ กรมการข้าว กรมปศุสัตว์ และกรมแผนที่ทหาร โดยกรมชลประทานได้ไปทำการสำรวจและรายงานว่าน้ำจะท่วมปลายปี พ.ศ.

2506 กระทรวงมหาดไทยได้เสนอเรื่องให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาและมีมติรับหลักการในการให้ความช่วยเหลือในการอพยพ และอนุมัติงบประมาณเป็นจำนวนเงิน 1,941,000 บาท เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการรังวัดสำรวจจำแนกประเภทที่ดิน (ที่ดินที่คืนดำเนินการร่วมกับกรมป่าไม้) วางผังจัดแบ่งที่ดิน (อนุสรณ์การเปิดที่ดินจัดสรรบ้านก้อทุ่ง จังหวัดลาปูน : กรมที่ดิน , 14 เมษายน 2509, หน้า 1-2)

กรมทางหลวงได้สร้างทางสำรองโดยเกรดถนนจากถนนสายสี่-เถิน เข้าไปยังที่ดินจัดสรรยาวประมาณ 36 กิโลเมตร เพื่อเอาเครื่องจักรกลเข้าไปดำเนินการและให้ราษฎรสามารถติดต่อกับอำเภอได้สะดวกยิ่งขึ้นกว่าเดิม จากการที่มีทางรถยนต์ได้เข้าถึงตำบลเป็นครั้งแรก จึงนับได้ว่าเป็นการเปิดตัวครั้งสำคัญของชุมชนบ้านป่าสู่โลกภายนอก จากเดิมที่จะต้องเดินไปตามเขาอีกอ้อมผ่านผาลาดต้องใช้เวลา 1 วัน หรือหากใช้จักรยานก็จะใช้เวลาประมาณ 3 ชั่วโมง แต่หลังจากสร้างถนนเสร็จใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมงเท่านั้น นอกจากนั้นได้มีการสร้างสถานีอนามัย โรงเรียน วัดก้อจัดสรรหรือวัดพระยืน ที่เดิมเป็นวัดร้างของพวกละว้าที่เรียกว่า วัดยิม

วิถีชีวิตบ้านจัดสรร

การจัดสรรที่ดินในระยะแรกได้ดำเนินการในพื้นที่ประมาณ 6,000 ไร่ ของจำนวนที่ดินที่กันไว้เพื่อจัดสรรจำนวน 15,625 ไร่ จึงเหลือที่ดินว่างเปล่าโดยไม่ได้ทำการจัดสรรอีก 9,000 กว่าไร่ ซึ่งบางส่วนของที่ดินเหล่านี้เป็นที่ทำไร่เดิมของชาวบ้าน นอกเหนือจากที่ได้รับ การจัดสรรที่ดินทำกินโดยกรมที่ดินได้นำรถเกรดมาเกรดพื้นที่ทำให้จำนวนครอบครัวละ 15-20 ไร่ ได้เอกสารสิทธิ น.ส.2 ยังได้รับที่ดินอยู่อาศัยอีกครัวเรือนละ 5 งานซึ่งได้รับเอกสารสิทธิ น.ส.3 โดยห้ามโอนสิทธิครอบครองที่ดินทำกินใน 10 ปี (2506-2516) นอกจากชาวบ้านจำนวน 3 หมู่บ้านที่จะถูกนำท่วมจำนวนประมาณ 100-110 ครอบครัวแล้วบางส่วนได้ย้ายออกไปอยู่ข้างนอกตำบล แต่ราษฎรที่ขาดที่ดินทำกินจากภายนอก เช่น จากจังหวัดตาก อุตรดิตถ์ พิจิตร สุโขทัย กาแพงเพชร และจากภาคอีสาน ได้เข้ามาตั้งถิ่นฐานในชุมชนจัดสรรโดยได้รับสิทธิในการจับฉลากถือครองที่ดินจะอยู่ร่วมกับราษฎรที่ย้ายมาจากชุมชนบ้านก้อท่าเดิม ทางปากตะวันคอกของลำห้วยก้อ

เรียกว่าก่อทำ (ใหม่) จึงทำให้หมู่บ้านนี้มีคนเข้ามาอยู่อาศัยจากหลายถิ่นฐานความขัดแย้งระหว่างกลุ่มจึงเกิดขึ้นอยู่เป็นประจำ ส่วนบ้านหนองและบ้านหลาย (ก่อจอก) อยู่ทางฝั่งตะวันออกของแม่น้ำก้อ โดยแบ่งเขตหมู่บ้านจากถนนใหญ่กลางหมู่บ้านที่เป็นคนย้ายมาจากหมู่บ้านเดิมและส่วนใหญ่มักมีสายสัมพันธ์ทางเครือญาติระหว่างสองหมู่บ้านที่มีการแต่งงานกันระหว่างทั้งสองหมู่บ้าน จึงได้จัดให้อยู่ในปากตะวันออกของแม่น้ำก้อ

จำนวนเนื้อที่ดินได้รับจัดสรรให้ทั้งหมดประมาณ 300 ครอบครัวยุคหนึ่งนั้นก็แสดงว่าบุคคลที่เข้ามาอยู่อาศัยในที่ดินได้จัดสรรเป็นบุคคลที่มาจากภายนอกกว่าครึ่งหนึ่ง แต่ภายหลังได้ย้ายออกไปอยู่ที่อื่นบ้างจนทำให้ผู้อยู่พวยพวยในบ้านก่อทำส่วนใหญ่เป็นบุคคลมาจากภายนอก บุคคลที่เข้ามาอยู่ใหม่จากภายนอกจึงมีพื้นฐานทางวัฒนธรรมและวิถีชีวิตที่แตกต่างกัน บ้างก็เป็นผู้บุกเบิกที่ดินในเขตป่าจากที่อื่นมาก่อนแล้ว บ้างก็เคยมีอดีตที่เป็นนัก เล่งหรือนักสู้จากต่างถิ่น บ้างก็เข้ามาอาศัยเป็นที่หลบภัย เนื่องจาก เป็นชุมชนปิดที่อยู่ห่างไกลการ เดินทางติดต่อไปมาลำบาก

นอกจากชาวบ้านจากชุมชนภายนอกจะเข้ามาอาศัยอยู่อย่างถาวรแล้ว ยังได้มีเจ้าหน้าที่ตำรวจที่คอยรักษาความสงบที่บางส่วนเมื่อเข้ามาแล้วก็อยู่ประจำ โดยอยู่กินแต่งงานกับคนในท้องถิ่น และมีพ่อค้าไม้ที่เข้ามาในพื้นที่อยู่เป็นประจำ เพื่อหาไม้สักคุณภาพดีแต่ราคาถูกในท้องถิ่น ทำให้เกิดเครือข่ายในการหาผลประโยชน์จากป่าร่วมกับบุคคลในท้องถิ่น โดยเฉพาะผู้นำที่เป็นทางการ ที่สามารถเป็นตัวแทนของทางราชการในการตรวจสอบอายุไม้สักในการขนไม้ เรือยนต์เก่าบ้าง หรือการเก็บสะสมไม้สักหรือการสั่งซื้อ พอร์นิเฟอร์ไม้สักบ้าง ทำให้เกิดความสัมพันธ์ใหม่ที่มีลักษณะอยู่ได้ การอุปถัมภ์ต่อบุคคลภายนอก โดยพึ่งพิงระบบเศรษฐกิจภายนอกชุมชนเพิ่มมากขึ้น

น้ำได้ท่วมวัด 2 แห่ง โรงเรียน 3 แห่ง (ก้อหนองใช้วัดก้อจอกร่วมกับชาวบ้านก้อจอก) ที่อยู่อาศัยไร่นารวมทั้งเกาะแก่งตามแม่น้ำอิง ทำให้เกิดชุมชนเรือนแพที่เป็นคนถิ่น และเป็นคนที่มาจากตากและอุตรดิตถ์ อาศัยอยู่ตามลำห้วยก้อและตามแนวแม่น้ำอิงซึ่งมีอาชีพประมงในการจับสัตว์น้ำ ในทะเลสาบแม่น้ำอิง

ก่อนนี้ท้าวหมื่นบุลาได้ให้สัมปทานไม้เหนือเขื่อนให้ องค์การอุตสาหกรรมป่าไม้ (ออป.) และเอกชนรายย่อยที่ขออนุญาตทำไม้เพื่อการค้าที่เข้ามาตัดไม้เหนือเขื่อน และบริเวณใกล้เคียง

เป็นไม้ตายซากและไม้ล้มหมอนนอนไพรซึ่งทำอยู่เพียงปีเดียวก็เลิกกิจการไปภายหลังน้ำท่วม (2505-2506) จึงจำเป็นต้องรื้อตัด และได้ตัดไม้นอกพื้นที่สัมปทานด้วย (สัมภาษณ์ - นายทวี สุขโกสา อดีตป่าไม้อำเภอสี อายุ 65 ปี, นายอินสม วัสุ, อ่างแล้ว, นายบุญเรือง กิตติรนาถ อ่างแล้ว)

ในปี พ.ศ.2507 รัฐบาลได้ให้สัมปทานการทำไม้สักบริเวณป่าแม่หาดและป่าแม่ก่อ แก่บริษัทไร่ไพพรรณา จำกัด ที่อยู่บริเวณใกล้เคียงกับพื้นที่ของตำบล จึงได้มีชาวบ้านบางส่วนออกไปทำงานในบริษัททำไม้ ทั้งในการตัดฟัน รวมหมอนไม้ และปลูกป่า สถานการณ์ภายในหมู่บ้านที่ชาวบ้านมีวิถีชีวิตแบบป่าห่ม อาศัยผลผลิตข้าวจากการทำไร่ ซึ่งได้ผลในระยะเวลา 2 ปีแรกเท่านั้น (ฤดูกาลผลิต 2507 - 2508)

ส่วนการช่วยเหลือจากทางรัฐบาลได้ดำเนินการระหว่างปี 2506 -2509 รวม 4 ปี หลังจากนั้นได้ถอนตัวออกไปแยกเป็นงบประมาณรายปีดังนี้ (อนุสรณ์การเปิดที่ดินจัดสรร, อ่างแล้ว หน้า 4-6)

ปี 2506	1,941,000	บาท
ปี 2507	1,536,800	บาท
ปี 2508	948,900	บาท
ปี 2509	745,200	บาท
รวมทั้งสิ้น	5,131,900	บาท

ส่วนใหญ่ของงบประมาณที่ได้รับ ใช้จ่ายเป็นค่าซื้อครุภัณฑ์ ซึ่งได้แก่เครื่องทุ่นแรงต่างๆ ค่ารถบรรทุก รถยนต์แบบจี๊ป น้ำมันเชื้อเพลิงและน้ำมันหล่อลื่นกับค่าจ้างคนงานในการจัดให้มีสาธารณูปโภคต่าง ๆ รองลงไปเป็นค่าก่อสร้างอาคารและฝายกักเก็บน้ำเพื่อการเกษตร เป็นต้น

ตั้งแต่ปี พ.ศ.2509 เป็นต้นมา ผลผลิตที่ได้รับจากการทำไร่ได้ข้าวไม่พอกิน จึงจำเป็นต้องหารรายได้ทางอื่นมาจุนเจือครอบครัวเพื่อหาเลี้ยงชีพ โดยรายได้ที่จะสามารถนำมาซื้อข้าวและปัจจัยสำคัญต่อการดำรงชีพอย่างอื่น ประกอบกับความต้องการไม้สักคุณภาพดีจากภายนอกชุมชน จึงทำให้ชาวบ้านต้องเข้าพึ่งพิงกับธรรมชาติ โดยหารายได้จากการตัดไม้สักขายให้กับพ่อค้าที่อยู่ในตัวอำเภอ และมีความสัมพันธ์เชิงแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ไม้สักแปรรูปคนในชุมชน ผู้นำ

ชุมชน เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องและบุคคลภายนอกชุมชนยอมได้สร้างเครือข่ายแลกเปลี่ยนผลประโยชน์จากกิจการขายดังกล่าว

ในปี พ.ศ.2517 สัมปทานทำไม้ของบริษัทราไพพรรณาได้หมดอายุลง คงเหลือแต่เฉพาะการปลูกป่าทดแทนซึ่งทำมาจนถึงปี พ.ศ.2519 (สัมภาษณ์ - นายทวี สุวโกสา อดีตป่าไม้อำเภอและหัวหน้างานอนุญาตสำนักงานป่าไม้จังหวัดลำพูน , นายอินสม ไวสุ อดีตหัวหน้าคนงานปลูกป่าบริษัทราไพพรรณา อายุ 50 ปี) และในปี 2517 ได้มีนายทุนซึ่งเป็นอดีตข้าราชการตำรวจบ้านนาได้เข้ามาในพื้นที่ โดยร่วมมือกับผู้นำที่เป็นทางการในหมู่บ้านและข้าราชการตำรวจขอเช่าที่ดินจากชาวบ้านบางส่วน ซึ่งจะกล่าวโดยละเอียดต่อไป

ใน พ.ศ.2518 ได้มีการสำรวจแนวเขตอุทยานแห่งชาติแม่ปิง ครอบคลุมพื้นที่ 1,002 ตารางกิโลเมตร ในพื้นที่ที่เคยให้สัมปทานทำไม้ บริษัทบอมเบย์-เบอร์มา กับบริษัทราไพพรรณา และได้สร้างด่านตำรวจป่าไม้ขึ้นที่บ้านผาด้าย เพื่อป้องกันการขนไม้ออกจาก ตำบลก้อ อย่างไรก็ตาม หากพ่อค้าไม่มีสายสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ด่าน โดยการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ ก็จะสามารถนำไม้ออกไปได้ ประกอบกับกฎหมายในขณะนั้น สามารถที่จะขนไม้เรือนเก่าที่ถูกสร้างมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี สำหรับไม้สัก และ 2 ปี สำหรับไม้กะยาเลยออกมาได้ ดังนั้นจึงมีการสร้างเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างพ่อค้าไม้กับข้าราชการที่เกี่ยวข้อง และผู้นำท้องถิ่นซึ่งเป็นตัวแทนนายหน้า เพื่อสนองตอบต่อความต้องการซื้อไม้ของพ่อค้า และความต้องการขายไม้ของชาวบ้าน การขายไม้เรือนเก่าจึงเปรียบเสมือนการสะสมทุนอย่างหนึ่ง เมื่อชาวบ้านขายไม้เรือนเก่าแล้วก็จะนำเงินส่วนหนึ่งเก็บรักษาไว้และนำเงินอีกส่วนหนึ่งมาสร้างบ้านใหม่ โดยซื้อไม้ราคาถูกจากชาวบ้านทั่วไป หรือเข้าไปเลื้อนเองในป่า สภาพของชาวบ้านในระยะนี้จึงมองที่ดินว่าไม่ได้เป็นทรัพย์สินหรือมีราคาแพงวุดแต่อย่างใด เนื่องจากผลผลิตทางการเกษตรจากการใช้ที่ดินมีค่าตอบแทนน้อยกว่ามากเมื่อเทียบกับรายได้จากการทำไม้

ในปี พ.ศ. 2524 ได้มีการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติแม่ปิง ด้านป่าไม้ได้ยกเลิกไป แต่ได้มีการจัดตั้งด่านของอุทยานขึ้นแทน ในระยะนี้สภาพการณ์การใช้ไม้ทำสิ่งประดิษฐ์ และไม้แกะสลัก ได้ขยายตัวโดยมีการก่อตั้งสหกรณ์ทำไม้ขึ้น และได้มีพ่อค่านายทุนจากภายนอกตำบล

(ตำบลป่าแฝก) ได้พาช่างทำเฟอร์นิเจอร์ไม้สักเข้าไปผลิตเฟอร์นิเจอร์ในตำบล ซึ่งกฎหมายได้อนุญาตมาให้สามารถขนได้ไม่เกินครั้งละ 1 ชิ้น ชาวบ้านอีกส่วนหนึ่งจึงมีอาชีพช่างไม้ซึ่งมีรายได้มากกว่าการขายไม้เป็นแผ่น ประกอบกับในตำบลมีไม้สักคุณภาพดีและยังมีจำนวนมากอยู่ ในขณะที่ตำบลอื่นภายนอกไม้สักได้ร่อยหรอลงไปมากแล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ตำรวจ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ และเจ้าหน้าที่ด้านอุทยานจึงสัมพันธ์กับเครือข่ายการทำไม้ โดยมีผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้เชื่อมโยงกลุ่มบุคคลต่างๆ เหล่านี้

ในปี พ.ศ. 2531 ได้เกิดเหตุการณ์ฝนตกหนักน้ำท่วมฉับพลันที่ภาคใต้ ซึ่งมีสาเหตุมาจากการตัดไม้ทั้งที่ถูกต้องตามกฎหมายและผิดกฎหมาย รัฐบาลจึงประกาศให้มีการปิดป่าในเดือนมกราคม 2532 ถึงแม้ว่าในเขตอำเภอเกอลีและจังหวัดลาหุณไม่มีการเปิดสัมปทานทำไม้แล้วก็ตาม แต่ทางอุทยานได้เข้มงวดกับการบรรทุกไม้ผ่านด่านอุทยานทุกชนิด สถานการณ์ภายในหมู่บ้านที่เคยมีแต่เสียงสรวลเสเฮฮาตั้งวงเหล้าร้องรำทำเพลง เนื่องจากมีรายได้เป็นกอบเป็นกำจากการทำไม้ แต่เมื่อพ่อค้าไม่สามารถที่จะขนไม้ได้ ชาวบ้านส่วนหนึ่งจึงขาดรายได้และหันกลับมาจับจองที่ดินเพื่อทำประโยชน์ แต่นายทุนได้กว้านซื้อและสูบไปเกือบหมดแล้ว โดยเฉพาะในผากตะวันตกผู้นำที่เป็นทางการโดยสภาตำบลได้มีการเคลื่อนไหวในการกำหนดเขตที่ดินของนายทุน ซึ่งขยายการจับจองออกไปเรื่อยๆ และพยายามผลักดันให้มีการจัดสรรที่ดินทำให้ชาวบ้านในพื้นที่ผากตะวันออกของตำบล

ปลายปี พ.ศ. 2532 ได้เกิดกรณีเจ้าหน้าที่อุทยานจับไม้ของนายทุน และผู้นำท้องถิ่นที่ขนผ่านด่านอุทยาน โดยนายทุนได้ไปชักชวนชาวบ้านมาเดินขบวนร้องเรียนกับทางอำเภอ และขอให้อุทยานผ่อนปรนในการขนไม้ผ่านด่าน โดยได้อ้างถึงความจำเป็นในการทำมาหาเลี้ยงชีพของราษฎร แต่ผู้นำท้องถิ่นที่เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้ถูกดำเนินคดีต่อขบวนการค้าไม้จึงได้ส่งลงไปตาม ชาวบ้านบางส่วนจึงได้เริ่มอพยพออกไปหางานทำภายนอกหมู่บ้าน เมื่อปี พ.ศ. 2533 โดยออกไปรับจ้างทำนาถุ้ง และงานบริการตามร้านอาหารจำนวน 150 คน (กชข.2 ค.) จนถึงปัจจุบันผู้อพยพออกไปหางานนอกชุมชนมีจำนวนถึง 700 คน ประกอบกับได้มีสถานการณ์การตื่นตัวเรื่องการซื้อขายที่ดิน โดยกลุ่มบริษัทนายทุนจากกรุงเทพฯ ได้เข้ามาขอซื้อที่ดินของ "ผู้กอง"

ที่มีจำนวนที่ดินจากการขอเช่าซื้อบางส่วนแล้วได้ยึดเอาที่ดินบางส่วนเป็นจำนวนประมาณ 4,500 ไร่ โดยได้แบ่งขายให้นายทุนจากกรุงเทพฯจำนวน 725 ไร่ และสามารถออกเอกสารสิทธิ์คือโฉนด น.ส.3 ในขณะที่ที่ดินทำกินของชาวบ้านเป็นใบ น.ส.2 จึงเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงเครือข่ายของอำนาจทางการเมือง เศรษฐกิจ และกฎหมายภายนอกตำบลที่อาศัยเงื่อนไขความสัมพันธ์กับผู้นำชุมชนในท้องถิ่นและข้าราชการในระดับสูงขึ้นไป

ต่อสถานการณ์ที่ดินเช่นนี้ชาวบ้านจึงเริ่มไม่พอใจผู้นำท้องถิ่น ซึ่งผิดกับกรณีเครือข่ายการทำให้ที่ไม่ขัดกับผลประโยชน์ของชาวบ้าน แต่ในแง่ของการใช้ที่ดินที่ดำเนินการในรูปแบบที่ขัดกับผลประโยชน์ของชาวบ้าน ก็มีความต้องการที่จะใช้ประโยชน์จากที่ดินเช่นกัน ผู้นำท้องถิ่นโดยสภาตำบล จึงได้เสนอให้มีการจัดสรรที่ดินทางปากตะวันออกของลำน้ำก้อให้กับชาวบ้านซึ่งมีเนื้อที่ประมาณ 1,000 ไร่สำหรับชาวบ้านหลายและบ้านหนองเมื่อจัดสรรที่ดินเสร็จ ชาวบ้านก็ได้ไปถางที่เพื่อทำไร่ บางส่วนไม่ได้ทำการเกษตรแต่ได้นำที่ดินไปขายให้นายทุนต่อ โดยมีผู้นำท้องถิ่นเป็นผู้เชื่อมโยง เมื่อชาวบ้านได้ทำการขายที่ดินไปแล้วก็ได้ทำการบุกเบิกเข้าไปในเขตบ้านทุ่ง จึงทำให้สภาพของการขัดแย้งระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับชาวบ้านมีความรุนแรงขึ้น เพราะในสายตาของชาวบ้านทุ่งมองว่าเมื่อคนข้างนอกยังสามารถเข้ามาจับจองที่ดินในหมู่บ้านได้ ตนเองซึ่งเป็นคนที่อยู่ในหมู่บ้านก็สมควรที่จะมีสิทธิ์ด้วยเช่นกัน ชาวบ้านบางส่วนจึงได้ทำการบุกเบิกป่าที่หมู่บ้านได้สงวนไว้สำหรับเป็นป่าชุมชนบริเวณป่าแพะหนาม ป่าแพะขี้แฮด ป่าแพะหลวงในบริเวณหมู่บ้านทุ่ง ที่ดินบางส่วนได้ขายให้แก่นายทุนภายนอก นอกจากนั้นยังปรากฏว่าผู้นำท้องถิ่นได้นำเอาที่สาธารณะขายให้กับนายทุนภายนอกหมู่บ้านด้วย

แหล่งน้ำเพื่อการบริโภคและการเกษตร

น้ำเพื่อการเกษตรมีการใช้น้ำจากฝายตามลำห้วยก๊อบของหมู่บ้านทุ่ง ซึ่งส่งน้ำไปยังพื้นที่การเกษตรได้ 200 ไร่ มีจำนวนครัวเรือนการเกษตรจากระบบเหมืองฝาย 35 ครัวเรือน (สัมภาษณ์: นายคำ วันหลี่ อายุ 52 ปี อดีตหัวหน้าเหมืองฝาย) ซึ่งผู้ที่มีนามมากที่สุดคือครอบครัวของหม่องคำ ซึ่งไม่ได้แบ่งที่นาในระหว่างหมู่บ้าน โดยปัจจุบันมีนายสืบศักดิ์ซึ่งเป็นผู้นำหมู่บ้านเป็นผู้ดูแล

ที่นาซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 50 ไร่ และในปี 2526 ได้มีการสร้างฝายคอนกรีต โดยใช้งบประมาณโครงการ กสข. รวมทั้งสร้างคลองส่งน้ำเมื่อปี 2529 รวมทั้งโครงการขุดลอกคลอง และการซ่อมแซมที่ใช้งบประมาณตั้งแต่ปี 2529 เป็นต้นมาแต่ปัจจุบันบริเวณหน้าฝายได้ขึ้นเป็นเนินมีตะกอนดินขึ้นมาทับถม ฝายจึงไม่สามารถส่งน้ำได้ตลอดทั้งปี ส่วนบ้านหลายและบ้านหนองก็ได้ขยายที่ทำกินเข้าไปในที่นาเดิมซึ่งเคยถูกน้ำท่วมและระดับน้ำได้ลดลงแล้ว ชาวบ้านได้ทำการรวมกลุ่มกันทำนาดีฝายและขุดเหมืองฝายใหม่ ซึ่งมีจำนวน 30 ครัวเรือนในพื้นที่ 8 ไร่และขยายเป็น 12 ไร่ เมื่อปี 2534

สำหรับน้ำเพื่อการบริโภคประปาหมู่บ้าน ใช้งบประมาณโครงการสร้างงานในชนบท (กสข.) ที่ป้องกันการอพยพออกไปหางานทำต่างถิ่น โดยใช้น้ำจากแหล่งน้ำธรรมชาติเป็นระบบประปาภูเขาห้วยบันปัน ซึ่งได้ก่อสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2527 เพื่อส่งน้ำให้บ้านทุ่งซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้าน 1 กิโลเมตร และระบบประปาห้วยบันเด็นอีกสายหนึ่งได้ส่งน้ำให้บ้านจัดสรร 3 หมู่บ้าน ซึ่งอยู่ห่างจากหมู่บ้าน 9 กิโลเมตร โดยต่อท่อ พี.วี.ซี. จากน้ำซับที่ภูเขาไปยังหมู่บ้าน สภาพการใช้น้ำของบ้านจัดสรร จะต้องมีการซ่อมแซมท่อส่งน้ำทุกปี โดยการขุดหินปูนที่เกาะอยู่ในท่อ และจากการที่หมู่บ้านทำซึ่งอยู่ทางปลายน้ำไม่สามารถใช้น้ำจากระบบประปาภูเขาแห่งนี้ได้อย่างทั่วถึง จึงเกิดความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านและบทบาทของผู้นำที่ชาวบ้านมองว่าผู้นำไม่ได้มีบทบาทในการให้ความสะดวกในการจัดหาให้น้ำให้ชาวบ้านได้ สำหรับชาวบ้านหนองและบ้านหลายซึ่งใช้ระบบประปาจากแหล่งเดียวกันนี้เคยในระยะแรกสามารถใช้น้ำได้อย่างทั่วถึงและทำการเกษตร ทำสวนครัวในหมู่บ้านได้ แต่ในปัจจุบันสามารถใช้น้ำได้เพียงบางส่วน เมื่อผู้ที่ไม่ได้ใช้น้ำหรือเกิดความไม่พอใจในตัวผู้นำในการใช้อำนาจก็จะหันมาต่อต้าน ซึ่งถือว่าเป็นกลไกในการบังคับและควบคุมพฤติกรรมของผู้นำอย่างหนึ่งของชาวบ้าน หรือไม่ให้ความร่วมมือในการซ่อมระบบประปา

บริการสาธารณะในหมู่บ้านและหน่วยงานของรัฐในพื้นที่

1. สถานีตำรวจ ได้มีการจัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2506 ซึ่งเป็นช่วงการจัดตั้งบ้านจัดสรรเหตุผลประการหนึ่งคือ เพื่อเป็นการรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้านให้ปราศจากโจรผู้

ร้าย ซึ่งในอดีตเป็นหน้าที่ของชุมชนในการป้องกันรักษาชีวิตและความปลอดภัยของตนเอง การมีสถานีตำรวจจึงเป็นการแบ่งเบาภาระในเครือข่ายการป้องกันหมู่บ้านลงไป อีกเหตุผลหนึ่งคือมีขีดความสามารถที่จะจับกุมผู้กระทำความผิดทั่วไป และผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติป่าไม้ จึงทำให้เจ้าหน้าที่บางคนอาศัยอำนาจตามกฎหมายหาผลประโยชน์จากการตัดไม้ของชาวบ้าน ซึ่งอดีตหัวหน้าสถานีตำรวจได้สะท้อนความคิดเห็นออกมาว่าไม่สามารถที่จะจับกุมชาวบ้านที่ทำการตัดไม้ได้เพราะส่งสารชาวบ้านที่ไม่มีหนทางในการประกอบอาชีพอย่างอื่น ในปัจจุบันสถานีตำรวจภูธร ตำบลก้อมีตำรวจประจำอยู่ 18 นาย

2. สถานีอนามัย ได้สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2506 ปัจจุบันมีเจ้าหน้าที่ 3 คน

3. สำนักงานอุทยานแห่งชาติและหน่วยป้องกันการรักษาป่า ซึ่งมีทั้งหมด 7 หน่วย ซึ่งมีหน้าที่ในการป้องกันและดูแลรักษาป่าไม้ภายในอุทยาน มีหน่วยงานที่สำคัญคือ หน่วยน้ำตก หน่วยทำน้ำ เรือนแพและสำนักงานใหญ่ และมีพนักงานประจำ 28 คน และคนงานที่เป็นคนในตำบลรับจ้างชั่วคราวในอุทยานอีกประมาณ 30 คน

สถานบันการศึกษาในหมู่บ้าน

1. โรงเรียน แต่เดิมมีโรงเรียนครบทั้ง 4 หมู่บ้าน โดยมีโรงเรียนบ้านทุ่ง และโรงเรียนบ้านหลายซึ่งสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 2476 และได้ใช้ศาลาวัดเป็นสถานที่เรียน ส่วนโรงเรียนบ้านหนอง และโรงเรียนบ้านทุ่งได้สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2479 นอกจากนั้นยังได้เปิดโอกาสให้สตรีได้เข้ามามีส่วนในการศึกษาในโรงเรียนด้วย ในระยะแรกนั้นใช้พระภิกษุเป็นผู้สอนวิชาภาษาไทย ประวัติศาสตร์ สุขศึกษา จริยศึกษา (ศีลธรรม) ต่อมาน้ำได้ท่วมบ้านหลาย บ้านท่า และบ้านหนอง รัฐจึงได้งบประมาณสร้างโรงเรียนใหม่ขึ้นที่บ้านจัดสรร สำหรับนักเรียนทั้ง 3 หมู่บ้านได้ใช้สถานที่เป็นสถานที่เรียนด้วยกัน ปัจจุบันโรงเรียนจัดสรรมีนักเรียน 284 คน ครู 15 คน โรงเรียนบ้านทุ่งมีนักเรียน 86 คน ครู 5 คน

2. วัด แต่เดิมมีวัดอยู่ 3 วัดคือ วัดบ้านท่า วัดบ้านหลาย และวัดบ้านทุ่ง เป็นสถานที่สำหรับการขัดเกลากุศลให้เข้ากับสภาพปัญหาของท้องถิ่น เช่น การสอนคัมภีร์ซึ่งเป็นภาษาพื้น

เมือง (ไทยวน) ให้ผู้เรียนมีความสามารถอ่านออกเขียนได้ สอนคาถาอาคมเพื่อขับไล่ภูติผี ความกลัวที่จะต่อสู้กับภัยจากโจรผู้ร้าย และยังเป็นการเสริมสร้างอำนาจให้กับตนเอง ซึ่งปรากฏว่ามีผู้นำหลายคนได้ใช้อำนาจที่ได้ร่ำเรียนมาจากสถบันวัดมาใช้ในการต่อสู้กับภัยธรรมชาติ ภัยจากโจรผู้ร้าย และใช้ในการรักษาพยาบาลนอกจากนั้นวัดยังได้สอนวิชาเกี่ยวกับช่างไม้ การปั้นอิฐ เพื่อสร้างกำแพงและวิหาร รวมทั้งการปลูกพืชผักและการใช้สมุนไพรรักษาโรคต่างๆ เป็นต้น (สัมภาษณ์ - นายคำ มหานิล อ่างแก้ว, นายพรหมา มาติ , อ่างแก้ว ,และนายกล ศรีวิชัย, อ่างแก้ว)ปัจจุบันวัดบ้านทุ่งมีพระ 2 องค์ เณร 6 องค์ วัดจตุรธรรมมีพระ 1 องค์ เณร 4 องค์ และอารามบ้านท่าพระมีพระ 1 องค์ เณร 3 องค์

ส่วนที่ 2 ผู้นำที่ศึกษา

การศึกษาผู้นำในชุมชนครั้งนี้ ได้ศึกษาผู้นำในแต่ละยุคของตำบลจำนวน 10 คนดังนี้

1. ผู้นำในยุคบ้านป่า ที่มีบทบาทสำคัญในการก่อตั้งชุมชน ให้ความอุปถัมภ์และการป้องกันรักษาความปลอดภัยให้ชุมชน คือ หมอองค์ำ และครูบาสื่อ ส่วนผู้มีบทบาทในการป้องกันรักษาความปลอดภัยในรุ่นถัดมาคือ บุญพิชัยชาอุทิกิจกานันคนที่สองของตำบล ซึ่งผู้นำทั้งหมดนี้ได้เสียชีวิตไปแล้ว

2. ผู้นำในยุคบ้านจัดสรร

2.1. ผู้นำที่เป็นทางการ ได้แก่ กำนันและผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 4 คน ในจำนวนนี้เป็นผู้นำผู้หญิง 1 คน

2.2. ผู้นำที่ไม่เป็นทางการจำนวน 3 คน คือ อดีตผู้นำที่เป็นทางการที่ได้รับการขับไล่ลงมาจากบ้านป่า แต่ได้เป็นผู้นำในยุคจัดสรรที่เป็นสมัยเริ่มต้นของการประกาศเขตอนุรักษ์ป่าไม้ และการเริ่มต้นพัฒนาชนบท ส่วนอีกสองคนเป็นผู้นำรุ่นใหม่ที่สนใจเกี่ยวกับการพัฒนาและการใช้ทรัพยากรที่แตกต่างจากผู้นำที่เป็นทางการ ซึ่งเป็นผู้นำที่มาจากต่างกัน และอีกคนหนึ่งเป็นปัญญาชนภายในท้องถิ่น

1. พ่อเลี้ยงหม่องคำ ผู้ก่อตั้งและผู้บุกเบิกแห่งบ้านก้อทุ่ง

หม่องคำหรือหม่ององค์คำ เป็นชาวพม่าที่เข้ามารับทำไม้ให้กับเจ้าเมืองตาก ซึ่งมีความชำนาญในการคัดเลือกไม้การตัดฟันไม้และการชักลากไม้ หม่องคำเป็นผู้มีความรู้ความสามารถจึงเป็นผู้เจรจาต่อรองกับผู้รับสัมปทานทำไม้โดยไม่เสียเปรียบในเรื่องของผลประโยชน์มากนักได้เข้ามารับช่วงทำไม้ในบริเวณป่าแม่ก้อ ก่อนที่บริษัทบอมเบย์เบอร์มาจะเข้ามาทำไม้ในบริเวณนี้ (สัมภาษณ์ นายผัด แสนยอด อายุ 80 ปี อดีตคนงานทำไม้ให้กับบริษัทบอมเบย์เบอร์มา รวม 22 ปี ,นายสงวน คำนา อายุ 52 ปี ผู้ใหญ่บ้านก้อทุ่ง หลานทวดของหม่องคำ)

ซึ่งการทำไม้สมัยนั้นชาวมอญและชาวพม่าเป็นผู้มีความชำนาญมาก เนื่องจากบริษัททำไม้ของอังกฤษได้เข้าไปสัมปทานในเขตประเทศพม่า ก่อนที่จะเข้ามาดำเนินการในประเทศไทย คาดว่าหม่องคำได้เข้ามาทำไม้ในบริเวณป่าแม่ก้อกับหลวงโยนการพิจิตรก่อนแล้ว ภายหลังหลวงโยนการพิจิตรได้ขายสิทธิการทำไม้ในบริเวณป่าแม่ก้อให้กับบริษัทบอมเบย์เบอร์มา หม่องคำจึงได้รับช่วงทำไม้ให้กับบริษัทบอมเบย์เบอร์มาต่อ ซึ่งการเข้ามาทำไม้จะต้องนำแรงงานจากภายนอก คือ พวกขมุซึ่งเป็นผู้มีศาคาอาคมสามารถบังคับช้างและเป็นความรู้อันซึ่งถือว่าเป็นผู้อุปถัมภ์พวกคนงานในการจ้างคนงานและเลี้ยงดูคนงานที่มาทำไม้

ต่อมาหม่องคำได้นำภรรยา คือ นางฮ้อยคำ มาตั้งหลักแหล่งบริเวณบ้านก้อทุ่ง โดยบุกที่ดินทำมาหากินสร้างเป็นบ้าน และสร้างระบบเหมืองฝายตามลำห้วยก้อ หม่องคำมีลูกคือ หม่องกี หม่องเป่ง หม่องคิสวย และนางเปี้ยว หม่องกีและหม่องคิสวยได้ไปทำไม้และตั้งหลักแหล่งที่บ้านทุ่งเลี้ยว จังหวัดเชียงใหม่ หม่องเป่งได้ไปเชียงใหม่ เหลือนางเปี้ยวที่ได้แต่งงานกับเจ้าหนานคำหมื่นแห่งเมืองตากและตั้งหลักแหล่งที่บ้านก้อท่า โดยนางเปี้ยวได้ไปซื้อของที่วังลุงซึ่งอยู่เหนือแก่งก้อขึ้นไปตามลำน้ำปิง ประมาณ 30 กิโลเมตร มาไว้ใช้ในปางไม้ และค้าขายให้กับผู้ที่ผ่านมาภายหลังเมื่อเจ้าหนานคำหมื่นเสียชีวิต นางเปี้ยวได้นำลูกๆ กลับไปอยู่กับหม่องคำที่บ้านก้อ (สัมภาษณ์ นายสงวน คำนา อ่างแล้ว, นายคำ จันทรสุ อายุ 62 ปี เคยอยู่กับครอบครัวนางเปี้ยว)

นอกจากหม่องคำผู้มีความรู้ความสามารถในการทำไม้ การที่หม่องคำได้ออกจาก

ชุมชนไปข้างนอกเพื่อติดต่อเกี่ยวกับการทำไม้อยู่เป็นประจำ จึงสามารถที่จะเห็นการเปลี่ยนแปลงของสังคมและสามารถเจรจาต่อรองได้ดีกว่าบุคคลอื่นๆ ในชุมชน เมื่อครอบครัวของหม่องคำสามารถสะสมทุนจากการค้าขายของป่าและได้ค่าตอบแทนจากการทำไม้ที่หม่องคำได้เอาไม้ซุงไปส่งที่เมืองระแหง ขากลับก็เอาเงินแถบ(รูป)บรรทุกหลังช้างกลับบ้านก่อ่งทำให้หม่องสามารถเป็นผู้นำมาจทางด้านเศรษฐกิจของชุมชนที่คนในชุมชนได้เข้ามาพึ่งพาอาศัย สำหรับบทบาททางด้านสังคมหม่องคำได้เป็นเจ้าศรัทธา(ประธานฝ่ายฆราวาส) ในการสร้างวัดบ้านทุ่ง โดยได้นิมนต์ครูบาสื่อซึ่งเป็นชาวขมุมาจากเมืองน่านหรือจากประเทศลาวมาเป็นเจ้าอาวาส ในขณะที่มีครัวเรือนประมาณ 15 หลังคาเรือน(สัมภาษณ์ นายคำ มหาวิณิล อายุ 73 ปี อ้างแล้ว, นายบัน วันหลี อายุ 65 ปี อ้างแล้ว) ถือเป็นการยอมรับทางสังคมคนในชุมชนที่จะต้องตอบแทนครอบครัวหม่องคำ ถือเป็นการสะสมอำนาจของหม่องคำอีกประการหนึ่งโดยเฉพาะการป้องกันภัยจากโจรผู้ร้ายที่พยายามจะเข้ามาปล้นบ้านหม่องคำหลายครั้ง นอกจากจะมีชาวบ้านช่วยเป็นหูเป็นตาที่จะรีบมาบอกให้ผู้ใหญ่หรือพวกผู้ชาย เมื่อได้พบพวกโจรเข้ามาในเขตหมู่บ้านจากการไปหาของป่าหรือไปทำงานในไร่เพื่อคนหนุ่มวัยฉกรรจ์จะรีบมาช่วยในการป้องกัน

นอกจากนั้นหม่องคำยังได้จ้างนักเลงผู้กล้ามาควบคุมการทำไม้และป้องกันภัยโจรผู้ร้ายไปในตัวด้วย เช่น หนานแก้ว หนานตัน ชาวบ้านแม่หวางผู้มีศรัทธาอาคม นายวัง เป็นต้น แต่บุคคลที่มีบทบาทในการป้องกันช่วยเหลือคุ้มครองครัวหม่องคำ คือ ครูบาสื่อ ที่นอกจากจะช่วยคุ้มครองหมู่บ้านแล้วยังได้ถ่ายทอดความรู้ให้กับคนรุ่นใหม่ที่สอดคล้องกับการเตรียมคนเข้าสู่สังคม ซึ่งเหมาะสมกับสถานการณ์การป้องกันภัยของหมู่บ้าน

นอกจากจะมีผู้ให้ความคุ้มครองทั้งจากครูบาสื่อ และชาวบ้านผู้กล้า ที่เป็นเครือข่ายภายใน ในการป้องกันความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินแล้ว หม่องคำยังได้ยกหลานสาวคนโต ลูกนางเขียวคือ นางคำลูน แต่งงานกับพระยาวิจิตรรัตนนคร (โต โกเมศ) ที่ภายหลังได้เป็นอธิบดีกรมป่าไม้ ต่อมาได้ยกนางต่อมน้องสาวนางคำลูนอยู่กับพระยาวิจิตรรัตนนครอีกคน ทำให้เกิดเครือข่ายความสัมพันธ์ทางครอบครัวที่ถือเป็นเครือญาติแบบชิดกับอำนาจรัฐมากขึ้น ครอบครัวสามารถที่จะเชื่อมโยงการขยายอำนาจทางด้านเศรษฐกิจในการทำไม้กับอำนาจการเมืองนอกชุมชน

หม่องคำได้สร้างบ้านที่เชียงใหม่เพื่อความสะดวกในการดูแลทรัพย์สิน และเป็นที่พักของหลานในการเรียนหนังสือต่อในระดับที่สูงขึ้น ส่วนโรงเรียนประถมในหมู่บ้านนางหล้าลูกสาวอีกคนหนึ่งของเปี้ยวเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการสร้างโดยยกเอาเรือนครัวให้มาไปสร้าง

ส่วนที่ไร่นานั้นครอบครัวหม่องคำไม่ได้แบ่งมรดกกันในช่วงญาติ เพราะส่วนใหญ่มักจะออกไปอยู่กินข้างนอกกันหมด คงเหลือเพียงผู้ใหญ่นับศักดิ์เป็นผู้ดูแลจึงทำให้ที่ไร่นาของตระกูลมีจำนวนมากที่สุดในขณะที่ตระกูลอื่นๆ เช่น ตะกูลมหานิล ต้นฝั้น วันหลี่ ได้แบ่งกันออกไป

จากการที่ครอบครัวสามารถติดต่อในการทำธุรกิจทำไม้ และการได้รู้จักกับบุคคลอื่นภายนอกชุมชนอยู่เป็นประจำ การสนับสนุนคนรุ่นหลานในการศึกษาตามแบบสมัยใหม่ทำให้สามารถขัดเกลาคณะในตระกูลขึ้นมาเป็นผู้ใหญ่บ้านและกำนันภายหลังอีก 2 คน(สัมภาษณ์ นายสงวน คำนา อ่างแล้ว, นายคำ มหานิล อ่างแล้ว, นายจันทร์ มหานิล อ่างแล้ว, นายคำ จันทร์สุ อ่างแล้ว, นายบัน วันหลี่ อ่างแล้ว)

2. ครูบาสือ ผู้มีศาคาแห่งสุมน้ำแม่ก่อ

ครูบาสือ เป็นชาวมุที่มาจากเมืองลาวหรือเมืองน่าน เป็นผู้มีศาคาอาคมที่หม่องคำได้นิมนต์มาเป็นเจ้าอาวาสวัดบ้านทุ่งคนแรกโดยเริ่มสร้างวิหาร กำแพงวัด สอนหนังสือบุตรหลานชาวบ้านตามอักษรโคหยวน(ตัวเมือง) สอนศาคาอาคมให้ชาวบ้านเพื่อที่จะสามารถต่อสู้กับอำนาจลึกลับตามธรรมชาติ ที่เป็นป่าเขาอย่างหนาแน่นที่มีอันตรายจากสัตว์ป่าที่ดุร้าย เช่น เสือ หมูป่า การรักษาพยาบาลชาวบ้านที่เจ็บป่วยด้วยศาคาอาคม และยาสมุนไพร

การสอนศาคาอาคมในสมัยนั้นไว้เพื่อสำหรับเสริมกำลังใจ ำให้คนในชุมชนสามารถที่จะมีอำนาจในการพึ่งตนเอง โดยเฉพาะการพึ่งด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินจากโจรผู้ร้ายที่มักจะขึ้นมาจากอำเภอบ้านดาก หรืออำเภอมะหริ่ง

การเข้าปล้นบ้านและเรียกค่าคุ้มครองของโจรจากทางใต้สมัยนั้น (ยุคตั้งหมู่บ้านใหม่ ๆ) พวกโจรจะเป็นผู้ส่งหนังสือมาบอกล่วงหน้าว่า วันนั้น เวลานั้น จะเข้าปล้นบ้านที่แสดงให้เห็นถึงอำนาจและอิทธิพลที่มีใช้เกิดจากตัวบทกฎหมายที่อำนาจรัฐตามกฎหมายไม่สามารถให้การคุ้มครอง

ครองชุมชนที่อยู่ห่างไกลจากอำนาจรัฐ จึงถือเป็นหน้าที่ของชุมชนที่ต้องการหาทางสร้างอำนาจในการคุ้มครองป้องกันตนเอง

การป้องกันตนเองของครอบครัวหม่องคำ ซึ่งมีฐานะดีที่สุดในตำบล ก็จะมีหมอน้ำพริกโดยตำน้ำพริกแห้งผสมน้ำ ใส่ตุ่มไว้ตรงหัวบรรไดบ้านทั้งข้างล่างและบนบ้าน เมื่อพวกโจรจะจู่โจมเข้าปล้นบ้านก็จะเข้าบอกชิตอง (กระบอกชนิดทองเหลืองที่สามารถฉีดน้ำได้สูงถึงยอดคันทะพรว น นายสงวน คำนา อ่างแล้ว) ฉีดไล่ตวาดให้สับสน เพื่อให้คนหนุ่มวัยฉกรรจ์ในหมู่บ้านจะสามารถมาป้องกันขับไล่โจรให้ออกจากหมู่บ้านไป

มีเหตุการณ์การต่อสู้ของครูบาสื่อกับพวกโจรที่จะเข้าปล้นบ้านหม่องคำ ที่มีเงินแถบจำนวนมากจากการรับช่วงทำไม้กับนายห้างบอมเบย์ โดยนำมาใส่หังคินไว้ในบริเวณบ้าน ครั้งหนึ่งโจรได้ส่งจดหมายกำหนดที่จะเข้าปล้นบ้าน ชาวบ้านที่เป็นหนุ่มวัยฉกรรจ์ก็จะเอาปืนไฟ (ที่ใช้เก็บทำเองจากการเคี้ยวมูลควายซึ่งหาได้ไม่ยากตามถ้ำต่างๆ ในป่าใกล้กับหมู่บ้าน) หน้าไม้ มีดดาบ มารวมตัวกันที่บ้านหม่องคำพวกผู้หญิงก็จะตำน้ำพริกสำหรับใช้กระบอกชิตองฉีด แล้วจะนำเด็กและคนแก่ไปหลบอยู่ตามป่าใกล้ๆ หมู่บ้าน เมื่อพวกโจรมาถึง

ชาวบ้านได้วิ่งไปบอกครูบาสื่อที่วัด ซึ่งอยู่ห่างจากบ้านหม่องคำ ประมาณ 100 เมตร ครูบาสื่อเมื่อถึงคราวต่อสู้ก็จะปลงผ้าเหลืองออกเหลือเพียงสบงเหน็บชายผ้าไว้พร้อมจะต่อสู้ แล้วจะดื่มเหล้ากึ่งหนึ่ง เมื่อครูบาสื่อได้ออกไปเผชิญหน้ากับพวกโจร พวกโจรได้ใช้ปืนยิงแต่ก็ยิงไม่ออก โจรอีกคนหนึ่งได้เอามีดดาบฟันครูบาสื่อแต่ก็ไม่สามารถทำอันตรายแก่ผิวหนังครูบาสื่อได้ ที่แสดงถึงประสิทธิภาพของคาถาที่คงกะพัน (ข้าม) ยิงไม่ออกฟันไม่เข้า ครูบาสื่อจึงได้เอามีดดาบไล่ฟันพวกโจรจนบาดเจ็บหนีออกจากหมู่บ้านไป ครูบาสื่อได้ไล่พวกโจรจนพ้นเขตแห่งก้าวไปจนถึงหาดหยวก (เขตอำเภอค้อยเต่า) แม้ว่าครูบาสื่อจะมีรูปร่างเล็กไม่ใหญ่โตเช่นชาวบ้านธรรมดาทั่วไปก็ตาม แต่ก็แสดงถึงความมีจิตใจที่กล้าต่อสู้ (สัมภาษณ์ นางทา ชุ่มฝัน ชาวบ้านทุ่ง อายุ 80 ปี, นายคำ มหานิล อ่างแล้ว และนายบัน วันหลี่ อ่างแล้ว)

อีกครั้งหนึ่งพวกโจรได้จู่โจมมาที่บ้านของหม่องคำ โดยไม่ได้บอกล่วงหน้า ชาวบ้านได้รับไปบอกครูบาสื่อที่บ้านหม่องคำ เมื่อครูบาสื่อมาถึงได้ขึ้นทางหลังบ้าน ปลงจีวรแล้วออกไป

เผชิญหน้าพวกโจรที่นั่งล้อมวงกินเหล้าที่ชานบ้านหมองคำ ครูบาสื่อได้กล่าวขอดูมิตดาบของพวกโจร เมื่อพวกโจรยื่นดาบให้ดู ครูบาสื่อได้นำมาหนีที่ซอกรักแร้และซอกขา แล้วชักดาบโดยไม่สามารถทำอันตรายแก่ผิวหนังครูบาสื่อได้ แล้วครูบาสื่อได้ยื่นมิตดาบของครูบาสื่อให้พวกโจรลองทำ แต่พวกโจรก็ไม่มีใครกล้าทำ ครูบาสื่อจึงได้ขับไล่พวกโจรออกจากหมู่บ้านไปและโจรพวกนี้ได้เข้าปล้นบ้านนางจาซึ่งเป็นร้านค้าของชาตั่งอยู่ปากห้วยก่อ (สัมภาษณ์ นายคำ มหานิล นายกล ศรีวิชัย และนายผัด แสนยอด อ่างแล้ว)

บทบาทของครูบาสื่อต่อสถานะการณ์ยุคบ้านป่าจึงเป็นการใช้ความรู้ความสามารถด้านคาถาอาคม เป็นการสะสมบารมีในการยอมรับอำนาจถึงแม้ว่าการศึกษาของท่านาแป้(2529) กรณีพระพ่อบันที่ำใช้ปัญหาที่เกิดจากการวิปัสสนา และการใช้คาถาอาคมประเภทขุมเย็นที่ใช้ในการรักษาพยาบาล ซึ่งสอดคล้องกับหลักพุทธศาสนา และปฏิเสธการใช้คาถาอาคมประเภทร้อนที่จะก่อให้เกิดความรุนแรงแต่กรณีครูบาสื่อที่ใช้คาถาทั้งประเภทร้อนและประเภทเย็น ซึ่งถือได้ว่ามีบทบาทที่สอดคล้องกับสถานการณ์ของชุมชนที่มีปัญหาในการป้องกันตนเองให้ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และหากพิจารณาถึงการหลีกเลี่ยงความรุนแรงที่ครูบาสื่อได้ขับไล่โจรออกจากหมู่บ้านโดยไม่ใช้ความรุนแรงโดยใช้คาถาอาคมดาบของพวกโจรก็คือ การประกาศอำนาจของครูบาที่เหนือกว่าอำนาจของพวกโจร

ส่วนเครือข่ายของครูบาที่จะมีส่วนสัมพันธ์กับผู้นำทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมของชุมชนคือหมองคำที่จะสร้างความรู้ และอุดมการณ์ในการถ่ายทอดความรู้ในการที่จะต่อสู้กับทั้งอำนาจกับตามธรรมชาติและอำนาจพวกโจร โดยการถ่ายทอดความรู้แก่บุตรหลานของชาวบ้านและผู้ที่ยาวบ้านกล่าวขวัญถึงลูกศิษย์คนสำคัญที่ได้สืบทอดความรู้ ด้านคาถาและมีบทบาทในการเป็นผู้นำในการป้องกันชุมชนในรุ่นถัดมาคือ ทนายนวงศ์ มหานิล ลูกของขุนสุรไกร มหานิล กำนันคนแรกของตำบล ซึ่งการเลือกตั้งกำนันของตำบลได้ใช้วิธีให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้คัดเลือกกันเอง ประชาชนทั่วไปไม่สามารถที่จะเลือกตั้งกำนันโดยตรง และได้ใช้วิธีการคัดเลือกกำนันเช่นนี้มาตลอด การเลือกตั้งกำนันโดยตรง จากการลงคะแนนของชาวบ้านเพิ่งจะมาดำเนินการเป็นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2530 ในคราวเลือกตั้งกำนันคนปัจจุบัน (สัมภาษณ์ นางทา มหานิล ลูกขุนสุรไกร อายุ 82 ปี, นายพรหมา

มาติ อ่างแล้ว, และหนานตัน ต้นนั้น อัสติเจ้าอาวาสก่อทุ่ง อายุ 42 ปี)

3. ขุนพิชัยชาตกิจ นายท้ายเรือผู้มีความชำนาญแผ่นดิน

ขุนพิชัยชาตกิจหรือหนานอุบลจะเป็นลูกพญาควาผู้ปกครองชุมชนก่อ ก่อนที่จะมีการกำหนดตำแหน่งกำนันและผู้ใหญ่บ้าน ขุนพิชัยชาตกิจ เป็นกำนันคนที่สองของตำบล อยู่บ้านท่าในสมัยนั้นยังไม่มีโรงเรียน เมื่อมีอายุได้ 14 ปี พญาควาได้นำไปฝากเรียนกับครูบาแก้วที่วัดบ้านท่าเพื่อเรียนตัวหนังสือไต่หยวน(ตัวเมือง)และเรียนคาถาอาคมจากวัดโดยได้บวชเป็นเณรเมื่ออายุ 15 ปี และจำพรรษาอยู่ที่วัดบ้านท่า จนภายหลังได้บวชเป็นพระเมื่ออายุ 21 ปี พออายุ 25 ปี ได้สึกออกมาช่วยพ่อคือพญาควาที่รับช่วงท่ามาให้กับบริษัทอมเบย์เบอร์มา แต่มีทุนและคนงานน้อยกว่าครอบครัวหม่องควา คือมีช้างลากไม้ประมาณ 10 เชือก ในขณะที่หม่องความีช้างกว่า 30 เชือก เนื่องจากอยู่ในชุมชนและมีเกาะแก่งมากมาย ตั้งแต่ระแหงถึงวังลูงและพญาควาก็เป็นผู้ที่มีความชำนาญในการถือท้ายเรือขึ้นสองตามแม่น้ำปิงโดยเฉพาะการถือท้ายเรือในฤดูน้ำหลากที่จะต้องระมัดระวังเป็นพิเศษ จึงได้รับการถ่ายทอดทักษะในการถือท้ายเรือจากพ่อ ซึ่งจะรับจ้างถือท้ายเรือขึ้นสองระหว่างวังลูงถึงบ้านตากเป็นประจำ ทำให้รู้จักกับบุคคลภายนอกชุมชนอยู่เป็นประจำ และได้เห็นสภาพความเปลี่ยนแปลงของชุมชนอื่นที่มีความแตกต่างกับบ้านท่า สามารถที่จะรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงได้ดีกว่าบุคคลอื่นในชุมชน ประกอบกับหนานอุบลมีความสามารถโดยเฉพาะความชำนาญแผ่นดินที่สามารถเดินทางขึ้นสองทั้งทางบกที่ติดต่อกับอำเภอสิริ อำเภอมะพริก หรืออำเภอบ้านตาก และทางน้ำที่ติดต่อกับระแหงหรือวังลูง จะใช้เวลาน้อยกว่าการเดินทางของบุคคลอื่นโดยทั่วไปจึงสามารถที่จะให้ความคุ้มครองทรัพย์สินของครอบครัว และความปลอดภัยจากโจรผู้ร้ายจากต่างถิ่น ที่มีมักจะขึ้นมาจากบ้านนา และบ้านตาก จึงทำให้เป็นการสะสมบารมีที่ถือว่าเป็นผู้มีความสามารถเหนือธรรมชาติอย่างหนึ่ง จึงได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านท่า ซึ่งสามารถจะให้ความปลอดภัยแก่ชุมชนได้

ขุนพิชัยชาตกิจเมื่อเดินทางไปร่วมประชุมกับทางอำเภอบ้านตาก ก็จะไปนอนที่ตำบลบ้านนาตามบ้านกำนันผู้ใหญ่บ้านและเดินทางจากบ้านนาถึงบ้านท่าใช้เวลา 1 วัน ในขณะที่บุคคลโดยทั่วไปต้องนอนค้างแรม ภายหลังเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ตำบลได้มา

ขึ้นการปกครองกับอำเภอสี บุนพิตยชาตกิจได้ออกไปประชุมที่อำเภอโดยเดินไปตามคอกวัวฮ้องที่
คนธรรมดาทั่วไปจะใช้เวลาในการเดินทางต้องนอนกลางทาง 1 คืน แต่บุนพิตยชาตกิจจะใช้เวลา
เดินทาง 1 วัน ซึ่งชาวบ้านให้ความเห็นว่าบุนพิตยชาตกิจมีคาถาย่อแผ่นดิน เมื่อเดินทางร่วมกับคน
อื่นบุนพิตยชาตกิจต้องเดินช้าลง แต่คนอื่น ๆ ก็เห็นว่าต้องครึ่งเดินครึ่งวิ่งถึงจะเดินได้ทัน จึงต้อง
คอยหยุดพักเป็นระยะๆ

เมื่อคราวพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประพาสเชียงใหม่โดยทาง
เรือได้เสด็จมาพักแรมที่บ้านแก่งก้อโดยชาวบ้านได้สร้างพลับพลาที่ประทับอยู่ติดกับแม่น้ำปิงชาวบ้าน
ได้เอาข้าวหลามหมู่บ้านละ 100 กระบอกใส่บาตรถวาย หนานอุปละก้านั้นตำบลก้อได้เป็นผู้ถือท้าย
เรือพระที่นั่ง จากแก่งก้อถึงหาดหยวกและขากลับจากหาดหยวกถึงอุ้มปาด หนานอุปละจึงได้รับการ
แต่งตั้งให้เป็นบุนพิตยชาตกิจ ที่หมายถึงความเป็นผู้มีความสามารถหลายอย่างโดยเฉพาะการ
พายเรือขึ้นล่องผ่านเกาะแก่ง ภายหลังได้รับนามสกุลพระราชทาน "ศรีวิชัย"

เครือข่ายของบุนพิตยชาตกิจ นอกจากจะสามารถสะสมบารมี ำให้เกิดการยอมรับใน
อำนาจจากสถาบันการปกครองสูงสุดคือพระมหากษัตริย์ แล้วอีกด้านหนึ่งก็จะเป็นการดึงอำนาจท้องถิ่น
เข้ามาแนบชิดกับส่วนกลางมากขึ้น ซึ่งเครือข่ายของบุนพิตยชาตกิจที่ได้ รู้จักกับกำนัน-ผู้ใหญ่
บ้านและคนต่างถิ่นที่ได้เดินทางทั้งทางบกและทางน้ำอยู่เป็นประจำจึงทำให้เกิดเครือข่ายที่สามารถ
อำนวยความสะดวกในการติดตามวัวควายที่ถูกโจรต่างถิ่นเข้ามาปล้น หรือขโมยสามารถที่จะไล่ก้น
หรือช่วยติดตามกลับไปได้ (สัมภาษณ์ นายผัด แสนยอด อายุ 80 ปี อ่างแล้ว, นายกล ศรีวิชัย
อายุ 72 ปี ลูกบุนพิตยชาตกิจ, นายคำ ศรีวิชัย อายุ 68 ปี ลูกบุนพิตยชาตกิจ, นายสงวน คำนา
อายุ 68 ปี อ่างแล้ว)

4. อดีตผู้นำที่สร้างเครือข่ายกับภายนอก

กำนันสอน ศรีไพร (นามสมมุติ) เป็นกำนันโดยการคัดเลือกจากผู้ใหญ่บ้าน 4 หมู่บ้าน
โดยตรง กำนันสอนเป็นนักเรียนรุ่นแรกของการศึกษาระบบโรงเรียนในหมู่บ้าน ที่สร้างขึ้นเมื่อปี
2497 โดยนางหล้า (แม่กำนันบุญธรรม) ลูกนางเขียว ได้ให้ไม้เรือนเก่า (เรือนคร้ว) มาสร้างทำใช้

แรงงานเกณฑ์จากชาวบ้านที่ไม่ได้เสียภาษีคน ชาวบ้านเรียกสาฬะ ซึ่งจะต้องเสีย 4 บาท ใครไม่มีเงินเสียภาษีต้องใช้แรงงานสร้างโรงเรียนแทน

กำนันสอนเกิดมาในครอบครัวของคนงานรับจ้างทำไม้ที่หม่องคำ ที่รับช่วงทำไม้ให้บริษัทบอมเบย์เบอร์มา เมื่อจบการศึกษาแล้วได้ออกมาช่วยพ่อแม่เลี้ยงวัว-ควาย และช่วยพ่อ-แม่ทำนาที่ตระกูลได้ร่วมบุกเบิกที่นาโดยสร้างระบบเหมืองฝายช่วยกัก ในช่วงวัยรุ่น อายุ 16-17 ปี ก็ได้มีประสบการณ์ในการติดตามวัว-ควาย ที่ถูกโจรจากแม่พริกมาขโมยวัวของญาติขึ้นมาได้ การมีคาถาอาคมก็จะเรียนจากผู้มีคาถาอาคมในหมู่บ้านคือ "หนานวงศ์" ผู้เป็นศิษย์ครูบาสื่อที่พอจะมีความรู้รักษาเอาตัวรอดได้ ในการติดตามวัวที่ถูกขโมยครั้งนั้น กำนันสอนเป็นคนในกลุ่มแรกที่ย่อออกติดตามพวกโจรไปทันโดยได้ใช้ปืนเก็บยิงต่อสู้จนพวกโจรล่าถอย ประสบการณ์ในช่วงนี้ทำให้กำนันสอนเข้าร่วมขบวนติดตามวัวควายของหมู่บ้านอยู่เสมอ จึงทำให้เป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับสายตาของผู้ใหญ่ในชุมชน ต่อมาเมื่ออายุได้ 19 ปี ได้แต่งงานกับลูกสาวของผู้คุ้มครองคนสำคัญคนหนึ่งของครอบครัวนางเปี้ยวลูกของหม่องคำ

ประมาณปี พ.ศ.2500 กำนันบุญธรรมลูกชายหนานหล้าได้รับการคัดเลือกเป็นกำนัน จึงแต่งตั้งกำนันสอนเป็นสารวัตรกำนัน ประสบการณ์ร่วมกับกำนันบุญธรรมในการออกติดตามวัว-ควาย ที่จะต้องมีความสัมพันธ์กับกำนันผู้ใหญ่บ้านต่างถิ่น ต่างอำเภอ (แม่พริก, สามเงา, ฮอด, จอมทอง) ประกอบกับกำนันสอนเป็นผู้ช่างเจรจา จึงได้ติดตามกำนันบุญธรรมไปต่างถิ่นอยู่เสมอ ในปี พ.ศ.2514 กำนันบุญธรรมผู้ซึ่งปราบปรามโจรผู้ร้ายอย่างเด็ดขาดอยู่เป็นประจำ ก็ถูกลอบยิงด้วยปืนเสียชีวิตในตำบล ชาวบ้านเล่าให้ฟังว่าอาจเป็นความขัดแย้งที่อยู่นอกตำบลเกี่ยวกับ ขบวนการ "คนโต"

หลังการเสียชีวิตของกำนันบุญธรรม กำนันสอนก็ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้าน และได้คัดเลือกกำนันเฮ็ด ศรีวิชัย ขึ้นเป็นกำนัน หลังจากกำนันเฮ็ด เกษียณอายุในปี พ.ศ.2516 ชาวบ้านก็พากันได้เลือก นายจันทร์ ทองศรีลัก คนที่อพยพมาจากจังหวัดอุดรธานีเป็นผู้ใหญ่บ้านแล้ว ได้คัดเลือกกำนันสอนขึ้นเป็นกำนัน ในระยะแรกที่เป็นกำนัน(2516) บริษัทราไพพรรณา จำกัด ที่ได้รับสัมปทานทำไม้ในป่าแม่ก้อและแม่หาด (ต.แม่ลาน) จึงได้รู้จักคุ้นเคยกับครอบครัวของผู้รับช่วง

ทำไม้ เมื่อหมดการทำสัมปทาน ผู้รับช่วงทำไม้ก็ได้กลายเป็นพ่อค้าไม้คนหนึ่งที่ได้เข้ามาในพื้นที่เพื่อ
ของซื้อบ้านเรือนเก่าที่ปลูกสร้างมาแล้วมากกว่า 5 ปี ก็จะขายได้ การที่ชาวบ้านได้ขายไม้
เรือนเก่าก็จะนำเงินส่วนหนึ่งสร้างบ้านใหม่ และจะเหลือเงินเก็บอีกส่วนหนึ่ง ในสายตาของชาว
บ้านการขายไม้เรือนเก่าจึงไม่ขัดแย้งกับอาชีพ และผลประโยชน์ของชาวบ้านบทบาทของผู้นำที่เป็น
ทางการเมืองช่วงนี้แต่ละหมู่บ้าน ก็จะทำหน้าที่เป็นนายหน้าในการติดต่อกับผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจ
และการเมืองภายนอกชุมชน เพื่ออำนวยความสะดวกในการขนย้าย นายหน้าก็จะได้รับผล
ประโยชน์เป็นค่าตอบแทน

ประมาณปี พ.ศ.2517 ได้มีนายทุนซึ่งเป็นอดีตข้าราชการบ้านนาญเข้ามาในพื้นที่เพื่อ
ขอเช่าที่ดินทำกินของชาวบ้านที่อยู่ทางปากตะวันตกของห้วยก่อโดยขอเช่าแปลงละ 500-2,000
บาท(15-20 ไร่) ซึ่งตกลงว่าจะเช่าเพื่อปลูกอ้อย โดยจะใช้เครื่องจักรในการไถพื้นที่เอาพันธุ์
อ้อยมาให้ชาวบ้านเป็นผู้ดูแล แล้วขายให้กับนายทุนแต่เพียงผู้เดียว แต่ก็ดำเนินการอยู่เพียงปีเดียว
จึงได้หยุดการปลูกอ้อย แต่การไถปรับที่ดินโดยรถแทรกเตอร์ยังคงดำเนินการต่อไป ทั้งในพื้นที่ที่มีผู้
จับจองไว้ก่อนแล้ว และที่ดินที่ยังไม่ได้จัดสรรแต่บางส่วนได้เป็นที่ไร่นาเดิมของชาวบ้าน การไถและ
ปรับพื้นที่ชาวบ้านสะท้อนว่า เพราะนายทุนต้องการไม้ที่ยังเหลือในที่ดินและบริเวณใกล้เคียงเพื่อนำ
ไปทำสิ่งประดิษฐ์ออกขายที่สามารถขนย้ายได้คราวละ 1 ชิ้นต่อรถยนต์ 1 คัน ที่ดินที่นายทุนครอบ
ครองจึงมีทั้งที่ดินได้ขอเช่าไปแล้วจากชาวบ้าน และที่ดินที่นายทุนสูบเอาไปเฉย ๆ ภายหลังนายทุน
ร่วมมือกับผู้นำที่เป็นทางการและเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานรัฐบาล ว่าจะขอออกเอกสารสิทธิ์ เป็น
น.ส.3 ให้ชาวบ้าน(เดิมถือครอง น.ส.2) ชาวบ้านที่ออกไปเซ็นชื่อให้ก็จะได้รับเงินรายละ 200
ถึง 1,000 บาท ตามอำนาจการต่อรองของแต่ละคน โดยร่วมมือกับผู้ใหญ่บ้านทำ นายจันทร์ทอง
ศรีลักและตำรวจในพื้นที่ ปรากฏว่าภายหลังที่ดินกลับเป็นชื่อของนายทุน ชาวบ้านจึงคัดค้านขึ้นมา
นายทุนกลับแจ้งความกับสถานีตำรวจภูธรตำบลก่อ แจ้งว่าที่ดินในครอบครองของตนเป็นสิ่งที่ซื้อมา
ถูกต้องตามกฎหมายจึงได้ล้อมรั้วที่ดินไว้ เมื่อรั้ว-ควายของชาวบ้านผ่านที่ดินก็จะถูกป้อนยิงตายเป็น
จำนวนมากโดยไม่ได้รับค่าเสียหายแต่อย่างใด จำนวนที่ดินที่นายทุนถือครองซึ่งมีอยู่ถึงกว่า 4,000
ไร่ และสามารถทำการเกษตรได้บางส่วน จึงมีความพยายามที่จะผลักดันโครงการสร้างอ่างเก็บน้ำ

ที่ชาวบ้าน และผู้นำเห็นว่าจะสามารถอำนวยความสะดวกให้กับชาวบ้าน โดยผู้นำที่เป็นทางการส่งรายชื่อชาวบ้านเพื่อขอสร้างอ่างเก็บน้ำแล้วภายหลัง ได้ขออนุมัติให้ดำเนินการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำห้วยเป้งคา (เป้งกะ) ซึ่งอยู่ทางปากตะวันตกของลำห้วยก้อที่จะอำนวยความสะดวกที่ดินของนายทุนมากกว่า

นับตั้งแต่ปี 2520 เป็นต้นมารัฐบาลได้ดำเนินการพัฒนาชนบทอย่างต่อเนื่องทำให้เกิดโครงการพัฒนาในหมู่บ้านหลายรูปแบบทั้งงบประมาณปกติและงบจากโครงการ กสช. ที่ทำให้เกิดการก่อสร้างขึ้น กำนันสอนจึงได้ซื้อรถบรรทุก 6 ล้อ เพื่อที่จะเป็นผู้รับเหมาทำงานตามโครงการพัฒนาโดยมีลูกเขยซึ่งเป็นช่างฝีมือดีเป็นผู้ควบคุมและบริหาร อีกด้านหนึ่งก็คือเป็นสายตาของชาวบ้านในหมู่บ้านที่ยอมรับว่าโครงการพัฒนาอำนวยความสะดวกให้กับชุมชนก็คือ กำนันได้ดึงเอาโครงการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิต่างประเทศ เข้ามาในพื้นที่โดยชาวบ้านจะได้รับประโยชน์จากการสนับสนุนทั้งเด็กและครอบครัวจึงสามารถที่จะลดความขัดแย้งในเรื่องอื่นๆ นอกจากนั้นยังได้สร้างประปาหมู่บ้าน 2 แห่ง (ประปาภูเขา) ระหว่างปี 2527-2528 ทำให้ชาวบ้านได้น้ำอย่างพอเพียงในระยะแรก

ช่วงเวลา ที่สำคัญคือเมื่อปี พ.ศ. 2524 รัฐบาลได้ประกาศเขตป่ารอบ ๆ หมู่บ้านเป็นเขตอุทยานแห่งชาติการใช้ป่าของชาวบ้านจึงถูกจำกัดลงภายในเขตของตำบลเท่านั้น การจะเข้าไปหาของป่าและตัดไม้ในเขตอุทยานซึ่งเจ้าหน้าที่ป่าไม้จะเข้มงวดการลักลอบมากกว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจ ความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้ตำรวจ คนงานที่ทำงานกับอุทยาน นายทุนและผู้นำอย่างเป็นทางการ จึงเป็นเครือข่ายที่สำคัญในการขนาบไถ่ถอนพื้นที่แต่กำนันสอนก็จะเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอีกเช่นกันในการป้องกันรักษาป่าหลังจากที่ได้มีการประกาศเป็นเขตอุทยานเป็นต้นมา (สัมภาษณ์ นายบัน วันทสี, อ่างแล้ว นายจันทร์ พยาธิ, อ่างแล้ว นายสงวน คำตา, อ่างแล้ว นายพา วันทสี อายุ 60 ปี นายอินสม ไวสุ, อ่างแล้ว นายพรหมา มาติ อ่างแล้ว)

5. ผู้ใหญ่บ้านนักการเกษตร

หลังจากที่กำนันสอนได้ปลดเกษียณในปี พ.ศ. 2530 ชาวบ้านจึงได้เลือกนายสืบศักดิ์ (นามสมมุติ) เป็นผู้ใหญ่บ้าน นายสืบศักดิ์ เป็นลูกของนางหล้า หลานยายนางเปี้ยว และหลานตา ทวดหม่องคำผู้บุกเบิกบ้านก้อทุ่ง และเป็นน้องของกำนันบุญธรรมซึ่งเสียชีวิตไปแล้วผู้ใหญ่สืบศักดิ์เป็นผู้ที่มีการศึกษาคือผู้คนที่เคยได้ไปเรียนต่อที่วิทยาลัยเกษตรกรรมที่มีชื่อในจังหวัด เชียงใหม่มีนิสัยไม่กลัววาทะในการต่อสู้ด้วยกำลัง ประกอบกับเป็นผู้ที่มีฐานะดีและมีญาติพี่น้องที่อยู่นอกหมู่บ้าน เช่น ผู้กำกับการตำรวจ เจ้าหน้าที่ป่าไม้ รวมทั้งการมีข้าเป็นภรรยาของอดีตอธิบดีกรมป่าไม้ และเป็นผู้ที่มีเหตุผลกว้างไกลในการประกอบอาชีพ โดยเป็นผู้เอาควายเหล็กเข้ามาใช้เป็นกลุ่มแรกของหมู่บ้าน (ปัจจุบันมีควายเหล็ก จำนวน 4 เครื่อง และอยู่ในบ้านทุ่งทั้งหมด) และได้ทำการเกษตรโดยการใช้พันธุ์พืชใหม่ ๆ ที่รัฐบาลได้ส่งเสริมเนื่องจากเป็นผู้ที่มีปัจจัยการผลิตที่สำคัญคือรถไถ และมีที่นามากที่สุดประมาณ 50 ไร่ ผลผลิตข้าวที่ได้รับจึงเพียงพอในการบริโภค ที่เหลือก็จะขายภายในหมู่บ้าน เป็นผู้ดำเนินการปลูกถั่วเหลือง ถั่วเขียว ตลอดจนการปรับปรุงสวนไม้ผลยืนต้นทั้งมะขาม มะม่วง และลำไยที่ได้แพร่หลายสู่ชาวบ้านเนื่องจากที่นาของผู้ใหญ่บางส่วนติดกับ ชายป่าก็จะใช้รถแทรกเตอร์ไถที่ดิน ปรับเป็นที่นาแล้วให้ชาวบ้านเช่า ที่ดินทำการเกษตรบางส่วนโดยใช้ระบบเหมืองฝาย และคลองส่งน้ำที่เป็นคอนกรีต ซึ่งทำให้ช่วงกำนันสอนเป็น กำนันระบบเหมืองฝายห้วยก้อซึ่งแต่เดิมเป็นฝายไม้พื้นเมืองก็ได้กลายเป็นฝายคอนกรีตแทน ผู้ใหญ่สืบศักดิ์จึงได้รับผลประโยชน์จากระบบเหมืองฝายมากที่สุด ประกอบกับพี่น้องและญาติผู้ใหญ่ได้อพยพออกไปอยู่ข้างนอกกันเป็นส่วนใหญ่ ที่นาได้บุกเบิกมาเมื่อรุ่นบรรพบุรุษจึงไม่ได้แบ่งปันให้ผู้ใด ปัจจุบันดินได้มามูล (ทับถม) ที่หน้าฝายหลวงห้วยก้อ ทำให้หน้าฝายตื้นเขิน น้ำในห้วยก้อได้คั้น (ตัน) ลงพื้นเบื้องล่างทำให้หน้าฝายไม่มีน้ำเก็บ ผู้ใหญ่จึงได้พยายามที่จะผลักดันโครงการสร้างอ่างเก็บน้ำสบก้อยน้อยกับก้อหลวง และโครงการที่จะผันเอาน้ำจากน้ำตกก้อหลวงมาเป็นน้ำ เพื่อการอุปโภค-บริโภคแทนการใช้ระบบประปาภูเขาจากห้วยบันปันที่สร้างขึ้นเมื่อปี 2527 ที่แหล่งน้ำได้เสียหายจากการบุกรุกป่าแพะหนามและมีปริมาณที่น้ำพอใช้อุปโภค-บริโภค ตั้งแต่ปี 2534 เป็นต้นมา

เหตุผลอีกประการหนึ่งที่ได้รับการเลือกเป็นผู้นำหมู่บ้านก็คือ ผู้นำที่ได้รับเลือกเป็นผู้ประสานงานโครงการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ที่ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิ ซี.ซี.เอฟ. ที่สามารถอำนวยความสะดวกให้กับครอบครัวผู้ปกครองเด็กโดยได้รับเงินค่าอาหารและงบประมาณในการพัฒนาครอบครัวที่เป็นเงินทุนในการประกอบอาชีพ ในการเลือกตั้งกำนันครั้งแรกของตำบลผู้นำหมู่บ้านได้คะแนนน้อยกว่าผู้ที่ได้รับเลือกตั้งเป็นกำนันเพียงคะแนนเดียวซึ่งจะกล่าวถึงในตอนต่อไป

เมื่อเปรียบเทียบกับผู้นำหมู่บ้านคนอื่น ๆ บุคลิกในการครองของผู้นำหมู่บ้านที่ติดต่อกับทางราชการมาอย่างประมาลงสู่ชาวบ้านได้ศึกษาว่าผู้นำหมู่บ้านอื่น ๆ เช่น โครงการเกี่ยวกับเด็ก โครงการเกษตร โครงการปรับปรุงและบูรณะวัดที่เป็นตัวแทนของตระกูล และยังได้ประสานร่วมมือกับชายหนุ่มในหมู่บ้านปราบนักเลงหัวไม้ที่มาจากบ้านท่า ที่ชอบมาข่มเหงชาวบ้านทุ่งถึงในหมู่บ้านโดยปิดถนนแล้วขับไล่ออกจากหมู่บ้านไป และไม่เคยหวนกลับมาอาละวาดรุกรานอีกทำให้การจัดงานต่าง ๆ ในหมู่บ้านมีความสงบตลอดมาจนถึงปัจจุบัน

อย่างไรก็ตาม หลังจากที่มีการปิดป่าจากกรณีน้ำท่วมที่บ้านศรีวังคำในปี 2531 ที่ทำให้อุทยานได้เข้มงวดในการขงไม้ทุกรูปแบบออกจากพื้นที่ ชาวบ้านจึงได้เริ่มมาให้ความสนใจกับที่ดินทำกินในการเกษตร แต่ที่ดินส่วนหนึ่งชาวบ้านได้กินไว้เป็นป่าชุมชน (ป่าแพะหลวง) ตั้งแต่ปี 2525 เป็นต้นมา ประมาณ 800 ไร่ ก็เริ่มถูกรุกรานโดยชาวบ้านกลุ่มหนึ่ง เมื่อสถานการณ์การขึ้นตัวของที่ดินได้กระจายเข้ามาในตำบล ปรากฏว่าบุคคลภายนอกมาซื้อที่ดินบริเวณป่าแพะหลวง จึงได้เกิดความขัดแย้งกับชาวบ้านกลุ่มอื่นๆ ขึ้น ชาวบ้านกลุ่มหนึ่งได้กล่าวหาว่า ผู้นำหมู่บ้านไม่สามารถควบคุมได้เพราะได้ประโยชน์จากการซื้อขายที่ดิน ดังนั้นชาวบ้านส่วนหนึ่งจึงเสนอว่า เมื่อคนอื่นยังจับจองที่ดินได้ ชาวบ้านอีกส่วนหนึ่งจึงได้บุกรุกบริเวณรอบ ๆ ป่าแพะหลวง จนปัจจุบันนี้เหลือพื้นที่เพียง 300 กว่าไร่ และทำให้น้ำประปาภูเขาที่ต่อจากห้วยบันปันซึ่งอยู่ติดกับป่าแพะหลวงเสียหายจนเมื่อปี 2534 หน่วยงานอุปโภคบริโภคที่มีอยู่อย่างเพียงพอก็เริ่มขาดแคลน สถานการณ์เรื่องที่ดินทำให้ผู้นำหมู่บ้านเกิดความขัดแย้งกับกรรมการหมู่บ้านอีกกลุ่มหนึ่ง จนผู้นำได้ประกาศว่า หากโครงการสกกน้อย-ก้อหลวงสำเร็จลงเมื่อใดก็จะขอลาออกทันที ผู้นำได้กล่าวว่ามีความต้องการที่จะมีรถแทรกเตอร์นำเข้าไปใช้สำหรับการทำฟาร์มการเกษตรแบบก้าวหน้า ผู้นำหมู่บ้านยังคงเป็นผู้นำสำคัญ

ในการบูรณะวิหารที่หม่องคำซึ่งเป็นทวดได้สร้างไว้ โดยจัดหาผ้าป่ามาทอดที่วัดจากเครือญาติที่ได้ ออกไปอยู่อาศัยข้างนอกชุมชน ที่ถือเป็นการสานต่อการเป็นเจ้าศรัทธาของหม่องคำที่เป็นทวดด้วย อีกด้านหนึ่ง จึงเป็นการลดความขัดแย้งในชุมชนที่ผู้ใหญ่อุปถัมภ์ให้การอุปถัมภ์ทางด้านสังคมต่อชุมชน (สัมภาษณ์ : นายบัน วันหลี อ่างแล้ว, นายสงวน ฉานา อ่างแล้ว, นายสุนทร มหานิล ผู้นำที่มา จากต่างถิ่น ผู้ประสานงานโครงการศูนย์เด็ก อายุ 28 ปี, นายเค็ง นครจีน ,ผู้อาวุโสบ้านก้อทุ่ง อายุ 68 ปี ,นายคำ มหานิล อ่างแล้ว)

6. ผู้นำผู้กว้างขวาง

ผู้ใหญ่อสม เพชรพิจิตร (ชื่อสมมุติ) เป็นคนี่มาจากภาคเหนือตอนล่างได้เข้ามาจับจลาก ที่ดินจัดสรรภายหลังน้ำท่วม ภายหลังได้มาแต่งงานกับคนบ้านท่า ผู้ใหญ่อสมได้นำทุนมาจากต่างถิ่น โดยได้นำไปซื้อช้างเพื่อลากไม้ให้กับเอกชนรายย่อยที่รับช่วงทามาไว้ เพื่อการค้าของบริษัทราไพรรณา จึงทำให้เครือข่ายของผู้ใหญ่อสมหลังจากหมดสัมปทาน ทำให้มีความสัมพันธ์กับพ่อค้าไม้และผู้มีอิทธิพล จากต่างถิ่น มีความสามารถที่จะเจรจาต่อรองกับชาวบ้านและพ่อค้า ตลอดจนผู้มีอิทธิพลทางการเมืองการปกครองในท้องถิ่น

สถานการณ์ของบ้านท่า ก่อนผู้ใหญ่อสมจะมาเป็นผู้นำบ้านนั้น ในช่วงย้ายหมู่บ้าน ผู้ใหญ่ บ้านยังเป็นคนถิ่นคือผู้ใหญ่ออด ศรีวิชัย ภายหลังได้เป็นกำนันจนเกษียณอายุในปี พ.ศ. 2516 ชาว บ้านท่า หลังน้ำท่วมซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้อพยพเข้ามาจากข้างนอกได้เลือกนายทา มาอูด ซึ่งเป็นคน ต่างถิ่นคนแรกเป็นผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่ทาได้เป็นนายหน้าคนสำคัญกับนายทุนที่เป็นอดีตข้าราชการ ตำรวจบ้านอยู่ที่ชาวบ้านเรียกว่า "ผู้กอง" ในการเข้ามาเช่าที่ดิน ภายหลังได้ขอซื้อที่ดินจากชาว บ้าน โดยมีอำนาจรัฐในท้องถิ่น(ตำรวจ) ให้ความคุ้มครองนายทาเป็นผู้ใหญ่จนถึงปี 2525 จึงได้ ปลดเกษียณไป ผู้ใหญ่อสม เพชรพิจิตร จึงได้รับเลือกเข้ามาเป็นผู้ใหญ่บ้าน โดยผู้ใหญ่อสมเป็นผู้ที่มี จิตใจนักเลงถึงแม้ว่าตัวจะเล็กแต่ใจถึง ที่ชาวบ้านได้กล่าวขวัญว่าเป็นนักเลงมาจากต่างถิ่น กล่าวที่ จะโต้แย้งต่อหน้าและในที่ประชุมและขัดแย้งกับผู้ใหญ่ทาที่ได้ร่วมมือกับนายทุน ผู้ใหญ่อสมมีลูก 3 คน จากชีวิตของผู้ใหญ่อสมที่ จบการศึกษาเพียงชั้นบังคับ บ.4 จึงได้สนับสนุนการศึกษาของลูกโดยส่งไป

เรียนหนังสือในจังหวัดเชียงใหม่ และได้เปิดร้านค้าขายของชาวหมู่บ้านขึ้นซึ่งอยู่ริมถนน มีชาวบ้านมาซื้อของที่จะต้องซื้อ-เชื่อบ้างเมื่อได้เงินจากการขายไม้หรือไม่มีเงินก็จะชำระหนี้ด้วยไม้สักที่ชาวบ้านลักลอบไปตัดมา ผู้ใหญ่ได้ขายบ้านไปเมื่อปีที่แล้ว (2534) ซึ่งเป็นหลังที่สามที่ได้ขาย และปัจจุบันกำลังสร้างบ้านใหม่

ชาวบ้านคนหนึ่งได้เล่าว่า ผู้ใหญ่สมได้มรดกเงินค่าสร้างรั้วโรงเรียน จึงได้พาหนังสือโรงเรียนให้ผู้ใหญ่สมลาออก ผู้ใหญ่สมลาออกแล้วสมัครเป็นผู้ใหญ่บ้านอีกครั้ง โดยแข่งขันกับนายยิ้ม ที่อดีตเป็นกรรมการหมู่บ้านและเป็นผู้ที่มาค้าขายในหมู่บ้าน และเป็นผู้มาจากต่างถิ่นเช่นกัน ผู้ใหญ่สมได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านอีกสมัยหนึ่งโดยชนะอย่างหวุดหวิด ซึ่งคะแนนเสียงข้างมากอยู่ที่เรือนแพที่ลงคะแนนเลือกผู้ใหญ่สม หลังจากนั้นไม่นานผู้ใหญ่สมถูกยิงแต่ไม่ได้รับอันตรายสามารถจับมือปืนได้ และมือปืนได้ให้การขัดทอดนายยิ้ม ว่าเป็นผู้บงการ แต่หลักฐานและพยานไม่หนักแน่นพอ นายยิ้มจึงได้รับการปล่อยตัว

การเป็นผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบันสามารถเลือกผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านได้ 4 คน ถึงแม้ว่าจะได้รับเงินเดือนไม่มาก แต่สวัสดิการและค่าครองชีพในตำบลก็ทำให้สามารถจนเจือครอบครัวได้ในระดับหนึ่ง ดังนั้น ผู้ใหญ่สมจึงได้คัดเลือก ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านจาก ผู้ให้การสนับสนุนที่สามารถแบ่งหน้าที่และผลประโยชน์ตลอดจนการหาอำนาจการคุ้มครองจากอำนาจรัฐและนายทุนภายนอก

เมื่อผู้ใหญ่สมได้สมัครลงเลือกตั้งกำนัน นายยิ้มจึงได้พาพรรคพวกพี่น้อง เทคะแนนเสียงให้กำนันคนปัจจุบัน และนายยิ้มก็ได้รับการแต่งตั้งจากกำนันให้เป็นสารวัตรกำนัน

จุดหมายสูงสุดของผู้ใหญ่สมประการหนึ่งก็คือ มีความพยายามที่จะส่งลูก ๆ เรียนหนังสือจนจบปริญญาโททุกคน จึงต้องหารายได้เพื่อส่งเสียให้ลูก ๆ ในทุก ๆ ทางที่เห็นช่องทาง เช่น กรณีในปี 2534 จังหวัดได้อนุมัติให้มีการลาดยางถนนจากหมู่บ้านลงท่าน้ำ ผู้ใหญ่สมจึงได้เข้าไปควบคุมงานให้กับบริษัทก่อสร้างซึ่งผู้ใหญ่สมได้สะท้อนว่า "ไม่ได้หรอกเข้ามาในถิ่นของเรา ต้องได้ค่าคุ้มครองบ้าง" และต้นปี 2535 ได้มีการต่อไฟฟ้าแรงสูงจากอำเภอเข้าตำบล ในแต่ละหมู่บ้านต้องสับทบค่าแรงในการตัดต้นไม้ในแต่ละบ้านที่ขวางทางกระแสไฟฟ้า และบุคคลหมักหมมใส่ไฟฟ้าภายในหมู่บ้าน ซึ่งชาวบ้านหมู่บ้านอื่น ๆ ก็ได้ให้ความร่วมมือกับข้อตกลงนี้ แต่สำหรับบ้านท่า กรรมการ

หมู่บ้านคนหนึ่งได้กล่าวว่าอาจได้ใช้ไฟฟ้าหลังหมู่บ้านอื่น ซึ่งชาวบ้านได้ร่วมกันประท้วงไม่ให้บุคคลมเสาะไฟฟ้าเพราะข้อเท็จจริงชาวบ้านเห็นว่าทางการไฟฟ้ามีอำนาจในการบุคคลมอยู่ แต่ผู้ใหญ่สมได้ยกยอกเอาไปใช้ส่วนตัว

ที่ทำการที่ดีที่สุดของหมู่บ้านก็คือบริเวณที่ดินน้ำท่วมในเขตของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตที่สามารถจะเจาะป่อหรือเจาะน้ำบาดาลเพื่อทำการเกษตรได้ และน้ำได้แห้งลงไปทุกปี ผู้ใหญ่สมก็สามารถที่จะจับจองพื้นที่ดินทำกินในส่วนนี้ทำการเกษตรโดยการสร้างสวนผลไม้ยืนต้น มะม่วง ลำไย มะขาม ขนุน ส่วนที่ดินที่ได้รับจากการจัดสรรที่อุทยานขุนกว๋านซื้อเอาไปนั้น แต่เดิมได้จ้างแรงงานชาวบ้านทำ ส่วนหนึ่งเข้าไปทำไร่ แต่ปัจจุบันได้หยุดและปิดกิจการชั่วคราวตั้งแต่หลังจากมีการรัฐประหาร (กุมภาพันธ์ 2534) เป็นต้นมา ซึ่งผู้กองมีสายสัมพันธ์กับนักการเมืองที่ถูกขับออกไปนอกประเทศ

ความขัดแย้งอีกประการหนึ่งในหมู่บ้านก็คือการแย่งชิงน้ำประปาที่เป็นประปาภูเขาที่ส่งมาจากห้วยบันเต็ง โดยใช้ระบบประปานี้ จำนวน 3 หมู่บ้าน แต่บ้านทำที่อยู่ท้ายสุดของท่อส่งน้ำไม่สามารถที่จะมีน้ำเหลือพอใช้ให้กับชาวบ้านได้ ปัจจุบันบ้านทำไม่สามารถใช้ระบบน้ำประปาได้

ทำที่ทำการต่อสู้เพื่อผลประโยชน์ของชาวบ้านได้เปลี่ยนไปเมื่อผู้ใหญ่สมถูกจับจากกรณีแหกด่านอุทยานแห่งชาติแม่ปิง โดยผู้ใหญ่สมมีทำที่ที่จะออมชอมกับผู้มีอำนาจจากอำเภอและจังหวัด โดยผู้ใหญได้จัดหาที่ดินราคาถูกให้เจ้าหน้าที่ทางอำเภอ เพื่อปลูกสร้างบ้านเล็กกับการได้รับความสะดวกช่วยเหลือในการฟ้องร้องดำเนินคดีความ ที่ทำให้ผู้ใหญ่สมมีความเดือดร้อนจากภาวะทางเศรษฐกิจงานบทบาทของพ่อที่จะต้องส่งเสียลูกเรียนหนังสือ ซึ่งขัดแย้งกับบทบาทการเป็นผู้นำของผู้ใหญ่สม สถานการณ์ปี พ.ศ. 2535 เมื่อบทบาทของผู้ใหญ่สมจากกรณีความขัดแย้งจากโครงการพัฒนาที่นำเอาข้าวสารราคาถูกลงมาขาย (ธนาคารข้าว อพป.) ในหมู่บ้าน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2527 เป็นต้นมา การหักค่าแรงจากการสร้างถนนลงทำน้ำ การหาประโยชน์จากการบุคคลมการบักเสาะไฟฟ้าและการไม่สามารถแก้ไขปัญหาเรื่องน้ำเพื่อการอุปโภคบริโภคได้จึงทำให้ชาวบ้านลงชื่อ 80 กว่าคน เสนอต่อทางอำเภอเพื่อลงมติให้ออกจากผู้ใหญบ้าน จนในที่สุดได้มีการขับออกผู้ใหญบ้าน

ที่วัดโดยมีเจ้าหน้าที่จากทางอำเภอมาร่วมประชุม ซึ่งชาวบ้านได้เสนอในที่ประชุมว่าหากผู้ใหญ่สมลาออกก็จะไม่รื้อฟื้นเรื่องการเงินของส่วนรวมจนผู้ใหญ่นำออกมาอ้างว่าจะลาออกแต่ขอให้ชาวบ้านอยู่เฉยๆ ไม่ต้องไว้วางใจแต่จนบัดนี้ผู้ใหญ่นำก็ยังไม่ได้ลาออก

เครือข่ายในการอุปถัมภ์ภายในหมู่บ้านกับชาวบ้านทั่วไป มาจากกลุ่มที่เข้ามาซื้อสินค้าและซื้อสินค้าผู้ใหญ่นำ เมื่อไม่สามารถจะส่งใช้เงินคืนก็ต้องจ่ายเป็นไม้มาทดแทน ซึ่งปัจจุบัน (2535) ผู้ใหญ่กำลังปลูกบ้านใหม่หลังใหญ่ จากเดิมที่เคยสะสมทุนจากการขายบ้านให้กับพ่อค้าไม้มาแล้ว 2 หลัง หลังสุดท้ายได้ขายให้กับผู้มีอำนาจทางด้านการปกครองที่จังหวัดนอกจากนั้นยังได้เป็นนายหน้าให้กับข้าราชการในอำเภอในการปลูกบ้านเพื่อเก็บไม้ สายสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่นำกับผู้มีอำนาจ ทางด้านเศรษฐกิจ การเมือง และการปกครอง จึงมีสายสัมพันธ์ที่แนบชิดต่อการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกัน (สัมภาษณ์ : นายจันทร์แก้ว อินทะสินธุ์ , เจ้าหน้าที่มาลาเรียดาบลด อายุ 45 ปี , นายสมศักดิ์ เจริญสุข ผู้อาวุโสที่มาจากต่างถิ่นอายุ 59 ปี , นายสมศักดิ์ เมืองใจ อดีตผู้ทรงคุณวุฒิประจำหมู่บ้าน อายุ 44 ปี , นายยนต์ ไม้ทรานนามสกุล เจ้าของร้านค้าในหมู่บ้านอายุ 50 ปี , นายเลิศ เศรษฐจันทร์ อ้างแล้ว)

7. ผู้ใหญ่บ้านหญิงคนเดียวของอำเภอ

แม่หลวงสายพิณ (นามสมมุติ) เกิดในครอบครัวผู้นำที่พ่อเคยเป็นผู้ใหญ่บ้านมาก่อน (ผู้ใหญ่เชียง) ผู้เป็นพ่อเคยผ่านการศึกษาระบบวัดที่ยังไม่เคยได้บวชเณรก็ออกจากวัดมาช่วยพ่อแม่ทำนา แต่ก็พยายามศึกษาค้นตนเองบ้าง กับพระบ้างจึงทำให้สามารถอ่านตัวหนังสือไทยวน (กาเมือง) ได้ หลังจากนั้นได้ศึกษาค้นด้วยตนเองจนสามารถอ่านตัวหนังสือไทยได้ลูกๆ ของผู้ใหญ่เชียงจึงได้รับการสนับสนุนให้ลูกๆ ได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นมากกว่าภาคบังคับ ที่เรียนจบจากหมู่บ้านก็จะส่งไปเรียนชั้นมัธยมในตัวอำเภอรวมทั้งแม่หลวงสายพิณ ลูกของผู้ใหญ่เชียงได้เป็นครูอาจารย์ และอาชีพอื่นๆ ที่ได้อาศัยการศึกษาเป็นเครื่องขึ้นทาง เมื่อรัฐบาลได้ประกาศเวนคืนที่ดินเพื่อสร้างเขื่อนจากครอบครัวที่มีที่นามากที่สุดในหมู่บ้านประมาณ 20 ไร่ ก็หายไปด้ท้องทะเลสาบอันเขียวสงบ ครอบครัวแม่หลวงสายพิณได้รับเงินจากการเวนคืนมากที่สุดอันดับ 1 จำนวน

10,000 บาท แม่หลวงสายพิณเมื่อจบชั้น ม.3 ได้ออกไปอยู่กับพี่สาวในเมือง ภายหลัง มาช่วยทำงานบ้าน ช่วยเหลือครอบครัว หลังจากน้ำท่วมได้ไม่นาน (2509) พ่อก็ได้ปลดเกษียณ ผู้เป็นพี่ชายคนโตของแม่หลวงสายพิณก็ได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านแทนพ่อ ต่อมาหลังจากนั้นพี่ชายของแม่หลวงสายพิณได้เป็นผู้ใหญ่บ้านต่อ ครอบครัวของแม่หลวงสายพิณจึงถือว่าเป็นครอบครัวผู้นำของหมู่บ้าน

บ้านหนองเมื่อครั้งที่ยังอยู่บ้านเดิม เคยเป็นหมู่บ้านที่อุดมสมบูรณ์ของป่าไม้ที่เป็นต้นกำเนิดของแม่น้ำก้อที่ไหลลงสู่ท้องน้ำ และเหมืองฝายอย่างต่อเนื่องโดยไม่ขาดสาย แต่บ้านหนองในยามที่ต้องย้ายหมู่บ้าน ถึงแม้จะห่างออกไปเพียง 2 กิโลเมตร แต่วิถีชีวิตกลับห่างไกลจากสภาพเดิมสืบสืบบ้านหนองเมื่อมาอยู่บ้านจัดสรรที่ถูกขนานด้วย บ้านหลายทางทิศเหนือโดยมีถนนเป็นเขตกั้นหมู่บ้านมีห้วยเหล้าทางทิศใต้เป็นอาณาเขตติดต่อกับบ้านทุ่ง ทิศตะวันตกเป็นห้วยก้อ และบ้านท่าที่อยู่อีกฟากหนึ่ง เหลือเพียงทิศตะวันออกที่สามารถทานาเป็นที่ไร่เพื่อทำเป็นที่ทำกินได้ ที่ไร่ของชาวบ้านหนองจึงมีอยู่อย่างกระจัดกระจาย บางส่วนที่อยู่ฟากตะวันตกแถบบ้านท่าที่มีแต่ความแห้งแล้งสามารถปลูกได้ผลดีเพียง 2 ปีแรกเท่านั้น เมื่อทำซ้ำที่เดิมบ่อย ๆ สภาพความอุดมสมบูรณ์ของดินหมดความอุดมสมบูรณ์ของปุ๋ยธรรมชาติ เมื่อมองไม่เห็นหนทางใดที่จะเอาตัวรอดได้ หันเข้าพึ่งธรรมชาติที่อยู่รอบด้าน การลักลอบเลื่อยไม้จึงเป็นหนทางเดียวที่จะเอาตัวรอดได้ในสังคมได้ เมื่อนายทุนเสนอขอเข้าที่ที่ได้รับจัดสรรฟากตะวันตกที่ปลูกพืชแล้ว ให้ผลผลิตไม่คุ้มค่าไม่สามารถจะล้มต้นไม้ปรับพื้นที่ให้ดีเช่นเดิมได้ จึงได้ขายที่ดินที่ไม่มีราคาต่ำกว่นสายตาชาวบ้านไป แม้ได้ไร่ละ 50 บาท ที่ยังจะสามารถนำมาประทังชีวิตได้

ความขัดแย้งในหมู่บ้านก็เนื่องจากเหตุผลทางสภาพแวดล้อมที่เกิดจากคนได้พยายามจะแย่งชิงธรรมชาติและผลประโยชน์มาสู่ตนเองหรือกลุ่มของคนมากกว่า ความขัดแย้งในหมู่บ้านหนองจึงเป็นความขัดแย้งระหว่าง 2 ตระกูล ตระกูลหนึ่ง คือ ตระกูลของแม่หลวงที่เคยเป็นผู้นำมาก่อนตั้งแต่หมู่บ้านเดิม มีฐานะทางเศรษฐกิจดี มีฐานะทางสังคมดีมีฐานะทางการศึกษาดีที่สามารถติดต่อรองกับคนภายนอกได้ กับอีกครอบครัวหนึ่งที่ฐานะทางเศรษฐกิจดีเช่นกันได้แต่ฐานะทางสังคมที่มาจากครอบครัวของผู้เป็นลูกจ้างทำไร่เป็นความขัดแย้ง นายห้างที่ถูกเรียกว่า เป็นพวกขมแต่เป็นคนซื่อจึงเป็นสถานภาพทางสังคมที่แตกต่างกันถึงแม้ว่าปัจจุบันนี้ทุกคนจะได้รับสัญชาติเป็นไทยทั้งหมดแล้วก็

ตาม แต่การกล่าวกลับหลังก็แสดงให้เห็นถึงสภาพทางการเมืองที่ด้อยกว่าและการเป็นผู้มีหน้ามีตาทางสังคม

จากการที่เป็นผู้มีความรู้ดี ข้างพูดข้างเจรจาต่อรองกับบุคคลภายนอกมีญาติพี่น้องมาก ประกอบกับมีสามีที่เป็นบุคคลกว้างขวางกับภายนอก สามารถมีสายสัมพันธ์อันดีกับผู้คุมอำนาจรัฐ ในตำบลคือตำรวจจึงทำให้แม่หลวงได้เป็นผู้ใหญ่บ้านผู้หญิงคนแรกของอำเภอที่ปราศจากผู้แข่งขัน เมื่อต้นปี 2529 และสามารถสมัครลงแข่งขันเลือกตั้งกำนันได้ในปี 2530

แต่ไม่ได้รับเลือกการที่ญาติพี่น้องมากการเจรจาเพื่อต่อรอง นำโครงการพัฒนาเข้าหมู่บ้าน จึงกระจายไปอยู่ตามบ้าน ของญาติพี่น้องของแม่หลวงมากกว่าบุคคล เข้ามาอยู่ที่ยากจน หากเมื่อมีงานพัฒนา หรือการประชุม แม่หลวงก็จะต้องอาศัยคนที่สามารถสร้าง ความเกรงใจกับชาวบ้านที่แม่หลวงดึงเข้ามาเป็น กรรมการหมู่บ้าน คือหลานเขยผู้มีร้านค้าขายของชำที่ใหญ่ที่สุดในตำบลเข้าร่วมประชุมชี้แจงด้วย การควบคุมพฤติกรรมผู้นำของหมู่บ้านหนองหากันไม่มีความพอใจในอำนาจการตัดสินใจของชาวบ้านทั่วไป ก็คือการพันท้อประปาภูเขา ที่แม่หลวงก็ต้องขอแรงชาวบ้านที่เป็นพวกเดียวกันไปช่วยซ่อมจึงจะได้ใช้น้ำ

เมื่อแม่หลวงลงสมัครเลือกตั้งกำนันแต่ไม่ได้รับเลือก ซึ่งอีกตระกูลหนึ่งได้ทะเลาะแย่งเสียงให้กับกันคนปัจจุบัน แล้วก็ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นสภาวัดรักษานั้นเป็นการตอบแทน

การเจรจากับอำนาจรัฐภายนอก หรือการเป็นนายหน้าในการซื้อขายที่ดิน ผู้ใหญ่บ้านจึงเป็นผลประโยชน์ที่ผู้นำต้องได้รับคำตอบแทนเสมอ การเจรจาตั้งเองงบประมาณบุคคลระดับโดยย้ายที่ทำกินของชาวบ้าน จำนวน 4 ครอบครัวที่ไม่ได้รับเงินชดเชย จึงเป็นความขัดแย้งที่ทำให้จะรุกราม จนในที่สุดหัวหน้าตำรวจตำบลที่มีความสัมพันธ์กับสามีแม่หลวงต้องเข้ามาเจรจาเรื่องจึงลงเอยในที่สุด

สถานการณ์ที่ทำกินภายหลังการปิดป่าก็ทำให้แม่หลวงต้องเสนอขอเปิดที่ดินทำกินและที่อยู่อาศัยของหมู่บ้านที่ย้ายออกไปไม่ได้แล้ว ต่อมาอำเภอได้เข้ามาจัดสรร ที่ดินให้กับชาวบ้านที่ไม่มีที่ดินทำกินใหม่อีกครั้งหนึ่งในบริเวณที่เป็นเขตภูเขา ก่อนเข้าตำบล เมื่อชาวบ้านหลายครอบครัวได้ถางพื้นที่พอที่จะกำหนดสิทธิของตนเองได้แล้วก็ได้ขายที่ดินส่วนนั้นให้กับบุคคลภายนอกทำให้แม่

หลวง เป็นนายหน้า ผู้ที่ขายที่ดินใหม่ไปแล้วจึงไม่พยายามที่จะหาที่ทำการใหม่เข้าไปในเขตบ้านทุ่ง จึงทำให้เกิดกรณีขัดแย้งระหว่างชุมชนขึ้นมาอีก

ตอบหาทาในการพัฒนาหมู่บ้าน ที่แต่ละหมู่บ้านพยายามต่อรองผลประโยชน์เข้าหมู่บ้านของตนเองให้มากที่สุด เช่น โครงการสร้างงานในชนบท (กสช.) ก็จะมีการหมุนเวียนกันในการเสนอโครงการในแต่ละหมู่บ้านปีละ 1 หมู่บ้าน สำหรับบ้านหนอง หลังปี พ.ศ. 2528 ที่ได้มีการสร้างระบบประปาภูเขาจากห้วยบันเค็ง สำหรับส่งน้ำใช้เพื่ออุปโภคร่วมกับบ้านหลายและบ้านท่าแล้ว โครงการ กสช. ปี 2531 ที่บ้านหนองได้รับอนุมัติงบประมาณในการซ่อมแซมท่อประปาก็ทำให้เกิดเสียงครหาจากชาวบ้านว่า แม่หลวงได้ซื้อท่อใหม่เพียงบางส่วน และอีกบางส่วนได้ยืมท่อประปาเก่าของบ้านทุ่ง เงินส่วนเหลือจากโครงการจึงเป็นส่วนของแม่หลวง แต่แม่หลวงก็พยายามที่จะส่งน้ำประปาที่สามารถใช้ได้ไปนอกเขตที่ญาติพี่น้องอยู่ คือสายกลางหมู่บ้านมากกว่าที่จะส่งไปเขตริมถนนใหญ่ที่เป็นกลุ่มเครือญาติอีกกลุ่มหนึ่งที่มีความขัดแย้งกับแม่หลวง โดยแม่หลวงให้เหตุผลว่า "เพราะพวกนั้นไม่ได้ช่วยเหลือในการซ่อมแซมระบบประปา" นอกจากแม่หลวงจะต่อรองโครงการพัฒนาของรัฐแล้ว โครงการพัฒนาเอกชน ที่ได้เริ่มเข้ามาดำเนินงานในพื้นที่แม่หลวงก็ได้ต่อรอง โครงการเกี่ยวกับสตรีเข้ามาในหมู่บ้านเป็นโครงการเลี้ยงสัตว์ แม่หลวงก็ได้นำผลประโยชน์จาก โครงการพัฒนาให้เฉพาะกลุ่มเครือญาติใกล้ชิดจึงเป็น ความขัดแย้งอีกประการหนึ่งที่ยีกกลุ่มเครือญาติได้ยกเป็นข้ออ้างในการโจมตีการกระทำของแม่หลวงว่า ไม่ได้ให้ความยุติธรรมที่จะกระจายผลการพัฒนาไปยังกลุ่มที่ยากจนจริง ๆ ซึ่งในที่ประชุมชาวบ้านแม่หลวงจะฟังพาดานแบบ (สัญญา) ซึ่งเป็นภาระโรงโรงเรียน ซึ่งเป็นคนมาจากต่างถิ่นและเป็นเจ้าของร้านค้าที่ใหญ่ที่สุดในตำบล โดยแม่หลวงแต่งตั้งให้เป็นเลขานุการกรรมการหมู่บ้าน บรรยายากความขัดแย้งในที่ประชุมชาวบ้านจะลดลงไปได้มาก หากสัญญาได้เข้าร่วมประชุมด้วย เพราะสัญญาสามารถที่จะตอบได้ในเรื่องผลประโยชน์จากการพัฒนาที่จะพิจารณาถึงความร่วมมือกับกรรมการหมู่บ้านในการพัฒนา นอกจากนั้นคนในหมู่บ้านส่วนหนึ่งก็ได้มาซื้อเชื้อของที่ร้านค้าของสัญญา ที่ชาวบ้านมักจะให้ความเกรงใจไม่กล้าขัดแย้งกับสัญญาที่เข้ามาอยู่ได้การอุปถัมภ์ทางเศรษฐกิจ แม่หลวงซึ่งมีเครือข่ายความสัมพันธ์กับคนที่มีอำนาจทางด้านเศรษฐกิจ การเมืองภายในชุมชน และกับอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจ การ

เมืองและการปกครองนอกชุมชน โดยเฉพาะการอำนวยความสะดวกและผลประโยชน์กับผู้มีอำนาจ
ทางด้านการปกครองที่ทำให้แม่หลวงสามารถที่จะสร้างความชอบธรรม และรักษาสถานภาพความ
เป็นผู้นำไว้ได้ (สัมภาษณ์ นายอินสม ไวสุ อ่างแล้ว , นางคำแดง ไทยใหม่ ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน
อายุ 55 ปี, นางสาวทอง แจ้เข้ ผู้นำสตรีในหมู่บ้าน อายุ 48 ปี , นายคำ จันทรสุ อ่างแล้ว,
นายตา สมสาร ผู้อาวุโสในหมู่บ้าน อายุ 73 ปี)

8. ปัญหานท้องถิ่นผู้ต่อสู้กับการอนุรักษ์ทรัพยากร

สมัย (นามสมมุติ) เป็นเด็กหนุ่มแห่งบ้านทุ่ง ที่เกิดในตระกูลอดีตผู้นำตำบลในอดีต
ทวดเคยเป็นกำนันของตำบล หลังจากจบการศึกษาภาคบังคับแล้วก็ได้เข้าไปบวชเป็นเณรเพื่อหวัง
จะมีโอกาสได้รับการศึกษาเพิ่มเติม สมัยได้ออกไปเรียนทั้งสายสามัญและสายนักธรรมโดยอยู่จำ
พรรษาที่วัดแห่งหนึ่งในตัวอำเภอ แล้วเข้าเรียนต่อในตัวจังหวัดน่านภายหลัง สมัยจบ ม.3 พร้อม
กับได้นักธรรมเอก หลังจากได้สึกออกมาทำงานรับจ้างในหมู่บ้านระยะหนึ่งแล้วได้ไปสมัครเป็นเจ้า
หน้าที่ของอุทยานแห่งชาติทำหน้าที่ในการป้องกันและรักษาป่าไม้ ในหน่วยน้ำตกที่อยู่เหนือบ้านทุ่ง
บ้านเกิดของสมัยเอง ภายหลังได้ตำแหน่งหัวหน้าหน่วยซึ่งจะต้องดูแลป้องกันรักษาป่าไม้ในเขตรับ
ผิดชอบที่จะต้องมีความสัมพันธ์ รวมทั้งขัดแย้งกับผู้ลักลอบตัดไม้ที่เป็นคนในหมู่บ้านเดียวกัน และ
กับบุคคลภายนอก จึงได้ลาออกมาช่วยพ่อแม่ทำนาทำไร่ และประกอบอาชีพส่วนตัวคือช่างไม้

ประมาณปี พ.ศ.2530 กำนันสอน ศรีไพรได้ปลดเกษียณ นายสืบศักดิ์ผู้ประสาน
งานโครงการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้นำหมู่บ้านแทนกำนันสอน สมัยได้รับ
การคัดเลือกจากผู้ปกครองเด็กให้เข้ารับตำแหน่งผู้ประสานงานแทนผู้ใหญ่สืบศักดิ์

สมัยหลังจากที่ได้ทำหน้าที่ผู้ประสานงาน ก็ได้มีโอกาสได้พบปะประชุมร่วมกับชาวบ้าน
และผู้นำหมู่บ้านเป็นประจำเกี่ยวกับกิจกรรมโครงการศูนย์พัฒนาเด็ก และหน้าที่ของสมัยก็จะต้องเข้า
ไปติดต่อกับทางอำเภอด้วย ทำให้มีโอกาสได้แลกเปลี่ยนทัศนคติกับบุคคลภายนอกที่มองและวิพากษ์
วิจารณ์สภาพปัญหาของตำบลของสมัยเองที่ด้านหนึ่งนั้นคือปัญหาการลดลงของป่าไม้ สมัยเคยเข้าร่วม
ในการอบรมอาสาสมัครป้องกันและรักษาป่ามาก่อนกับหน่วยงานของรัฐต่อมาสมัยได้รับการคัดเลือก

จากสภาพลาให้เป็นผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนตำบล ที่ทำให้สมัยเข้าไปเกี่ยวข้องกับกลุ่มอื่นๆ ในตำบลมากขึ้น รวมทั้งการออกไปพบปะได้แลกเปลี่ยนปัญหาเรื่องทรัพยากรกับผู้นำชุมชนที่ภายนอกตำบล

สถานการณ์ต้นตอเรื่องที่ดินหลังจากที่ได้มีนโยบายปิดป่า ทำให้คนมีอาชีพเลี้ยงวัวในหมู่บ้านต้องหันมาหาที่ดินทำกินกันมากขึ้น เมื่อได้มีนายทุนจากต่างถิ่นเข้ามาซื้อที่ดินจากชาวบ้านแถบบ้านจัดสรร และได้รุกรามเข้ามาในเขตบ้านทุ่ง ต่อมาเมื่อได้มีนายทุนเข้ามากว้านซื้อที่ดินในหมู่บ้านในเขตป่าแพะหลวง ป่าห้วยบันปัน และป่าแพะชีแฮส ที่เดิมได้กำหนดว่าจะทำเป็นป่าชุมชนที่รัฐบาลกำลังให้การสนับสนุนอยู่ จึงทำให้ชาวบ้านส่วนหนึ่งเริ่มไม่พอใจกับมาตรการในการควบคุมของหมู่บ้าน กลุ่มผู้ปกครองเด็ก ญาติพี่น้อง และคณะกรรมการหมู่บ้านอื่นๆ คือบุคคลที่ส่วนเข้าแลกเปลี่ยนปัญหากับสมัยอยู่เสมอ

สมัยอยากจะเอาวิธีเอาเทบเกี่ยวกับป่าไม้ หรือเรื่องราวการประกอบอาชีพที่สัมพันธ์กับป่า เสนอกับชาวบ้านได้รับทราบบ้างเพื่อจะได้เข้าใจ แต่ผู้นำหมู่บ้านก็เริ่มจะไม่พอใจในบทบาทของสมัยที่ได้มาสนใจเรื่องชาวบ้านมากขึ้น และชาวบ้านส่วนหนึ่งเริ่มจะตั้งคำถามถึงการกว้านซื้อที่ดินป่าแพะหลวงซึ่งผู้นำหมู่บ้านได้อ้างว่า เป็นของผู้มีอำนาจไม่สามารถดำเนินการได้ ชาวบ้านจึงเห็นว่าเมื่อคนภายนอกหมู่บ้านมาเอาที่ดินในหมู่บ้านได้ พวกเขาก็จะถางเอาเป็นไร่ได้เช่นกัน มาในปี 2535 ให้นายห้วยบันปันที่เคยใช้เป็นแหล่งประปาหมู่บ้านที่อยู่ห่างจากหมู่บ้านไป 1 กิโลเมตรได้แห้งลง ทั้งๆ ที่เมื่อสมัยเป็นสามเณรเคยมาเล่นน้ำตกที่ห้วยแห่งนี้ และไม่มีที่ท่าว่าจะแห้งแล้งลงไป สถานการณ์เรื่องนี้สมัยได้สะท้อนให้ฟังว่าไม่มีผู้คิดที่จะแก้ปัญหาเหล่านี้เลย จะมีก็ไม่เกิน 5 คน ที่เป็นคนหนุ่มๆ และสมัยได้ร่วมกับบุคคลเหล่านี้ตั้งวงดนตรีหาเงินเพื่อการกุศลของตำบลหลายครั้ง โดยไม่ได้คิดค่าจ้าง สำหรับการศึกษาในโรงเรียน(2535)ที่อัตราครูสอนในโรงเรียนไม่พอเพียงกับชั้นเรียนสมัยก็ยังได้เป็นอาสาสมัครสอนเด็กในโรงเรียน เนื่องจากสมัยได้เข้าไปขอใช้อุปกรณ์ เช่น เครื่องพิมพ์ดีด จากทางโรงเรียนเสมอ

ต้นปี 2535 ไฟฟ้าแรงสูงได้เริ่มปักเสาและต่อสายไฟฟ้าเข้าบ้าน สมัยกับเพื่อนาที่เคยอบรมการต่อกระแสไฟฟ้าภายในบ้านกลับไม่ได้รับการทาบตามจากผู้ใหญ่สืบศักดิ์ให้เป็นผู้ต่อไฟฟ้า แต่ได้มีบุคคลภายนอกเข้ามาติดต่อกับผู้ใหญ่อีกครั้งเพื่อเหมาติดตั้ง ชาวบ้านส่วนหนึ่งจึงคัดค้าน

ด้วยการไม่ต่อสายไฟฟ้า ซึ่งจะต้องเสีย ค่าใช้จ่ายครัวเรือนละประมาณ 1,950 บาท เพราะจะต้องให้ผลประโยชน์กับบุคคลที่เกี่ยวข้อง จนในที่สุดสมัยและพรรคพวกได้เป็นผู้ต่อสายไฟฟ้าในที่สุด ต่อมาสมัยก็ได้รับการทาบทามจากชาวบ้านที่ผู้ใหญ่สืบศักดิ์ได้ประกาศว่าจะลาออก เมื่อได้ผลักดันโครงการน้ำเพื่อการเกษตรสำเร็จ แต่สมัยได้ปฏิเสธการทาบทามเพราะเห็นว่าอายุยังน้อย และกลัวว่าชาวบ้านจะมองว่าอยากเป็นผู้ใหญ่บ้านที่ได้พูดคุยขัดแย้งกับพฤติกรรมของ ผู้นำสมัยอยากจะได้น้ำคืนมาจึงได้พยายามต่อสู้เพราะมองเห็นว่าอนาคตจะลำบากหากน้ำได้หมดไปจากแหล่งน้ำธรรมชาติ (สัมภาษณ์ นายอาทร มหานิล กรรมการศูนย์เด็ก อายุ 28 ปี นายกมล สุยะมัน อายุ 40 ปี กรรมการศูนย์เด็ก, นายสงวน คำนา อ่างแล้ว, นายจันทร์ มหานิลอ่างแล้ว)

9. ผู้นำผู้มีลักษณะคนท้องถิ่น

น้อยปั้นแก้ว (นามสมมุติ) อายุ 50 ปี เกิดที่บ้านหล้ายในครอบครัวชาวนา หลังจากจบการศึกษาภาคบังคับที่โรงเรียนวัดบ้านหล้ายแล้วก็ได้บวชเป็นสามเณรอยู่ 3 พรรษา สำเร็จการศึกษานักธรรมตรี ก็ได้สึกออกมาช่วยพ่อ-แม่ทำนา แล้วได้แต่งงานอยู่กับนางเฮียซึ่งเป็นคนในหมู่บ้านเดียวกัน มีลูก 5 คน ปัจจุบันลูกๆ ได้มีครอบครัวหมดแล้ว และอยู่ในหมู่บ้านนี้ 4 คน ภายหลังจากกรณีเวนคืนที่ดินเพื่อสร้างเขื่อนภูมิพล น้อยปั้นแก้วได้รับเงินค่าเวนคืนประมาณ 2,000 บาท แล้วได้ย้ายมาอยู่บ้านหล้าย(บ้านจัดสรร)

ในช่วงเวลาเดียวกับประมาณปี 2507 รัฐบาลได้ให้สัมปทานการทำไม้สักป่าแม่หาด แก่ก๊อ แก่นริษัทร้าโพพรรณา จากัด น้อยปั้นแก้วก็ได้ไปทำงานเป็นหัวหน้าคนงานที่มีคนในหมู่บ้านและหมู่บ้านข้างเคียงเข้าไปรับจ้างเป็นแรงงานทำไม้ ภายหลังตั้งแต่ปีพ.ศ.2511 ก็ได้เป็นหัวหน้าคนงานในการปลูกป่าไม้สักทดแทนในการทำป่าสัมปทานที่ตัดออกไป โดยได้ทำมาจนถึงปี 2519 (สัมปทานหมดอายุลงในปี 2517) จนเสร็จสิ้นโครงการ ค่าตอบแทนที่น้อยปั้นแก้วได้รับนั้นเดือนละ 450 บาท เมื่อเปรียบเทียบกับภาวะเศรษฐกิจในสมัยนั้น ก็นับว่าเป็นจำนวนที่พอเหลือเก็บได้ ทำให้น้อยปั้นแก้วสามารถสะสมเงินทุนของตนเองได้

ปลายปี พ.ศ.2519 ผู้ใหญ่บ้านเดิมซึ่งเป็นญาติของน้อยปั้นแก้วได้ปลดเกษียณอายุ

ชาวบ้านได้เลือกนอนบ้านแก้วให้เป็นผู้นำหมู่บ้าน โดยกำนันสมัยนั้นคือกำนันสอนบ้านทุ่ง

สำหรับบ้านหล่ายในอดีตได้มีขุมที่ทำเหมืองแร่สองพี่น้องเป็นผู้มาบุกเบิกที่ดินเพื่อทำนาเป็นกลุ่มแรก เมื่อจำนวนคนเพิ่มมากขึ้น ส่วนหนึ่งก็ออกไปทำไร่ และถางป่าในบริเวณบ้านหนองที่อยู่เหนือน้ำขึ้นไปแต่วัดก็ยังคงใช้วัดร่วมกันคือวัดบ้านหล่าย เพราะฉะนั้นสองหมู่บ้านนี้จึงมีปฏิสัมพันธ์และความใกล้ชิดกันมากกว่าหมู่บ้านอื่นๆ

ในช่วงที่น้อยปั้นแก้วทำงานกับบริษัทราไพพรรณานั้น น้อยชายน้อยปั้นแก้วที่ไปทำงานด้วยกันเป็นคนตัดต้นไม้ได้เกิดอุบัติเหตุใช้ขวานฟันไม้แหลมถูกหน้าแข้งเป็นแผลเวอะหะ น้อยปั้นแก้วจึงได้เดินทางลงมาจากคอยผาเวียงเพื่อขอคำแนะนำจากพ่อหนานวงศ์ มหาธิล บ้านทุ่งลูกศิษย์คนสำคัญของครูบาลือ น้าไปรักษาน้อยชายซึ่งนอนอยู่ในปางไม้ เนื่องจากสถานที่อยู่ไกล พ่อหนานวงศ์ซึ่งเป็นคนแก่ไม่สามารถไปรักษาดูแลด้วยตนเองได้ จึงได้ให้คาถาขวากซุย (รักษาบาดแผลและโรคระดูก) โดยให้น้อยปั้นแก้วนั่งหันหลังชนกันแล้วให้น้อยปั้นแก้วท่องคาถาจนได้ เมื่อท่องคาถาได้แล้ว พ่อหนานวงศ์ก็ได้มนต์น้ำให้น้อยปั้นแก้วไปรักษาน้อยชาย และก็จะต้องคาถาเสกเข้าบาดแผล จนในที่สุดน้อยชายของน้อยปั้นแก้วก็หายดีเป็นปกติ น้อยปั้นแก้วจึงมีคาถาขวากซุยติดตัวสามารถที่จะช่วยเหลือรักษาพยาบาลชาวบ้านเป็นการเบื้องต้น โดยเฉพาะโรคเกี่ยวกับกระดูกและบาดแผล

ในช่วงที่น้อยปั้นแก้วเป็นผู้นำหมู่บ้านอยู่นั้นก็ได้เป็นนายหน้ากับพ่อค้าจากข้างนอก ที่มีความสัมพันธ์กับอำนาจรัฐท้องถิ่นสามารถย้ายบ้านเก่าออกจากพื้นที่ได้

ส่วนสายสัมพันธ์กับอำนาจรัฐท้องถิ่นนั้น นายหมักลูกชายคนโตของกำนันได้คบหาสมาคมกับเจ้าหน้าที่ตำรวจในตำบลอย่างสนิทสนมและมีผลประโยชน์ร่วมกัน โดยกำนันได้ซื้อรถยนต์ปิคอัพให้นายหมักซึ่งเป็นรถปิคอัพคันแรกของหมู่บ้าน ในขณะที่หมู่บ้านอื่นมีรถกันหมดแล้ว กำนันได้ซื้อรถยนต์สมัยที่ยังไม่ปิดป่า (2527-2528) นายหมักก็ได้อาศัยรถยนต์รับจ้างนำชาวบ้านไปตลาดหรือไปติดต่อกับอำเภอและอีกส่วนหนึ่งก็ได้บรรทุกสิ่งประคิษฐ์นำไปส่งลูกค้าภายในอำเภอที่สามารถขนย้ายสิ่งประคิษฐ์ได้ถูกต้องตามกฎหมายคร่าวละไม่เกิน 1 ชิ้น สายสัมพันธ์ของนายหมักที่อาศัยอิทธิพลของพ่อจึงได้สานต่อเข้ากับผู้มีอำนาจทางเศรษฐกิจ และการเมืองการปกครองภายนอกตำบลมากยิ่งขึ้น

ในปี 2530 กำนันสอน บ้านทุ่ง ได้เขียนอายุราชการ จึงได้เปิดให้มีการเลือกตั้ง กำนันเป็นครั้งแรกที่ชาวบ้านเป็นผู้ลงคะแนนโดยตรง นั่นก็คือว่าเป็นการใช้อำนาจของชาวบ้านตามระบอบประชาธิปไตยในการคัดเลือกผู้นำของตนเอง ซึ่งแต่เดิมนั้นเป็นประชาธิปไตยโดยอ้อมจากประวัติศาสตร์ของตำบลลือศักดิ์กานันนั้นมาจาก 2 หมู่บ้านเท่านั้น คือบ้านทุ่ง กับบ้านท่า ที่ผลัดเปลี่ยนกันไป ซึ่งแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองภายในตำบล

ในยุคสมัยของกำนันคนก่อนแห่งบ้านทุ่งที่เป็นกำนัน ในช่วงการเริ่มต้นยุคการพัฒนาชนบท(2524-2529) กำนันสอนได้ต่อรองเอาผลประโยชน์จากโครงการพัฒนาเข้ามาดำเนินการในหมู่บ้านทุ่งจำนวนหลายโครงการ เช่นโครงการสร้างศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ได้รับการช่วยเหลือจากต่างประเทศ โครงการสร้างฝาย โครงการสร้างอ่างเก็บน้ำ ทำคลองส่งน้ำคอนกรีต ที่เป็นความรู้สึก และสายตาของชาวบ้านบ้านจัดสรร

การลงสมัครเพื่อรับเลือกตั้งกำนันได้มีผู้ใหญ่วัยบ้านทุกคนสมัคร กระบวนการหาพรรคพวกได้เริ่มขึ้น ถึงแม้ว่าในสายตาของบุคคลทั่วไปความรู้การศึกษาของผู้ใหญ่วัยบ้านและอำนาจทางเศรษฐกิจจะมีมากกว่า แต่เนื่องจากเหตุผลในพฤติกรรมของกำนันคนก่อน จึงทำให้ชาวบ้านหลายและผู้ใหญ่วัยบ้านได้พยายามที่จะบูรณะเดินถ้ากำนันคนต่อไป เป็นคนบ้านจัดสรรก็จะสามารถสร้างความเจริญให้กับบ้านจัดสรร ซึ่งก็หมายถึงความพยายามที่จะดึงงบประมาณของรัฐลงในพื้นที่บ้านจัดสรรแทน

สำหรับบ้านท่าที่มีความขัดแย้งระหว่างผู้ใหญ่วัย กับนายยิ้ม ที่เคยแข่งขันกันเมื่อคราวลงสมัครในตำแหน่งผู้ใหญ่วัยบ้าน แล้วมีเหตุการณ์ประทุษร้ายต่อชีวิตของผู้ใหญ่วัย นายยิ้มซึ่งเป็นเจ้าของร้านค้าย่อยในหมู่บ้าน จึงมีอิทธิพลที่จะดึงคะแนนในหมู่บ้านท่าส่วนหนึ่งให้กับผู้ใหญ่วัยบ้านหนองที่มีความขัดแย้งระหว่าง 2 ตระกูลในการแย่งชิงตำแหน่งผู้ใหญ่วัยบ้านเช่นกัน ผู้ใหญ่จอมซึ่งเป็นอดีตผู้ใหญ่วัยบ้านหนองที่ลาออกมาแล้วครั้งหนึ่ง แล้วได้รับเลือกตั้งอีก "พวกนั้นยุแหย่และกลวาททำให้ร้ายในการทำงาน" ผู้ใหญ่จอมจึงได้ลาออก และหลีกเลี่ยงสายพินขึ้นเป็นผู้ใหญ่วัยบ้านโดยไม่มีคู่แข่งบ้าน ผู้ใหญ่จอมจึงได้นำเครือญาติลงคะแนนให้กับผู้ใหญ่วัยบ้าน ส่วนนายหมักถูกชายผู้มีสายสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ตำรวจที่สามารถจะลงคะแนนให้กับผู้ใหญ่วัยบ้าน ส่วนนายหมักถูกชายผู้มี

สายสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ตำรวจที่สามารถจะลงคะแนนเลือกตั้งได้ * หากเลือกผู้ใหญ่สืบศักดิ์บ้านทุ่ง เป็นกำนันแล้ว ความที่ผู้ใหญ่อสืบศักดิ์เป็นคนตรงไปตรงมาและมีความเห็นเกี่ยวกับทรัพยากรแตกต่างจากคนอื่น และเกรงว่าหากเลือกผู้ใหญ่อสืบศักดิ์เป็นกำนันแล้ว การหาผลประโยชน์จากการทำน้ำจะ ทำให้เกิดความลำบากโดยไม่สามารถจะขัดแย้งอย่างรุนแรงได้ เพราะเป็นเครือญาติที่ใกล้ชิด ข้าราชการตำรวจและครอบครัวในพื้นที่จึงลงคะแนนเสียงให้ผู้ใหญ่บั้งแก้วขณะผู้ใหญ่อสืบศักดิ์ เพียงคะแนนเดียว

กำนันบั้งแก้วที่มีลักษณะชื่อๆ การเจรจาต่อรองไม่เก่งพูดไม่เก่ง จึงได้ตอบแทนนาย ยิ้มแห่งบ้านท่าและผู้ใหญ่อ้อมอศัดผู้ใหญ่อบ้านหนอง โดยการแต่งตั้งให้เป็นสารวัตรกำนันทั้ง 2 คน

เหตุการณ์ที่สำคัญอีกเหตุการณ์หนึ่งในยุคบิดบักคือ เหตุการณ์ที่กำนันบั้งแก้ว และผู้ ใหญ่สมแห่งบ้านท่าถูกจับกรณีแหกด่านอุทยาน เมื่อพ่อค้าไม้คนหนึ่งที่อยู่คนเดียวอาเภอลี้ได้สร้างบ้าน ให้เมียน้อยย่นตำบลก้อ แล้วต้องการขนย้ายไม้ เรือเก่าออกจากตำบล โดยขออนุญาตประทับตรา ไม้จากทางอำเภอเพื่อขนสู่ตัวอำเภอ ได้ขอเจ้าหน้าที่อุทยานว่ายังขนไม้ไม่หมด แล้วจะขอขนไม้ ของพ่อค้าไม้ในวันหลัง ในอีก 2 วันต่อมา แต่ก็ไม่มีครู เจ้าหน้าที่ตำรวจ กำนันบั้งแก้ว ผู้ใหญ่สม พร้อมกับกำนันและผู้ใหญ่ต่างตำบลอีก 2 คน ได้ขนไม้แปรรูปและสิ่งประดิษฐ์ออกจากตำบลนับสิบคัน รถ แต่ด่านอุทยานไม่ยอมให้ผ่านจึงได้พยายามจะตกลงเจรจากันจนผู้ใหญ่อบ้านคนที่อยู่นอกตำบลได้ ยกเอาที่กั้นด่านตรวจออกให้รถที่ถูกกักไว้ผ่านไป เจ้าหน้าที่อุทยานได้แจ้งจับกำนันทั้ง 2 ตำบลและ ผู้ใหญ่อบ้าน อีก 2 คน รวมเห็น 4 คน โดยไม่ได้จับครู และเจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้นำทั้ง 4 เห็นว่า ไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการจับ จึงได้ขอประกันตัว และชักชวนชาวบ้านทั้ง 2 ตำบลมาเดิน ขบวนประท้วง โดยเฉพาะชาวบ้านที่อยู่ตำบลก้อนั้น ชาวบ้านผู้ร่วมประท้วงได้กล่าวว่า เพื่อต้องการให้อุทยานผ่อนปรนการเปิดด่าน โดยจะสามารถมีช่องทางทำมาหากินได้ โดยมีพ่อค้าไม้ใน อำเภอรายใหญ่รายหนึ่งเป็นผู้อยู่เบื้องหลังการออกค่าใช้จ่ายในการชุมนุมประท้วง แต่ผู้ว่าราชการ จังหวัดที่เพิ่งย้ายมาใหม่ไม่ยอม สั่งดำเนินคดีโดยเด็ดขาดทันที สำหรับกำนันบั้งแก้วนั้นรถของลูก ชาย (นายหมัก) ก็ถูกจับยึดไว้เป็นคันที่สอง การใช้อำนาจของนายหมักนั้นจึงสัมพันธ์กับรายได้ที่มาสู่ ครอบครัวที่จะใช้รับส่งผู้โดยสารจากหมู่บ้านไปตัวอำเภอ ซึ่งบางทีนายหมักได้บอกว่าจะไม่ได้รับ

ค่าโดยสารถ่ายเพราะเป็นญาติพี่น้องกันหมด การนำทรัพย์สินของนายหมักจึงสัมพันธ์กับการขนไม้ซึ่งเป็นรายได้หลัก ส่วนค่าบริการชาวบ้านถือเป็นสายสัมพันธ์ของระบบอุปถัมภ์หมู่บ้าน

เมื่อมีเหตุการณ์เจ้าหน้าที่อุทยานได้เข้าจับกุมผู้ลักลอบเลื่อยไม้ หรือหาของป่าหวงห้ามในเขตอุทยาน ผู้ที่ถูกจับก็จะมาขอทานใบเสียค่าปรับแทนก่อน แล้วผู้เสียค่าปรับจะใช้คืนภายหลัง แต่ส่วนใหญ่ของการใช้คืนก็จะใช้ไม้ที่ต้องเข้าไปลักลอบเลื่อยอีก เป็นวงจรการทำลายที่ไม่รู้จบ

สถานการณ์ภายหลังปิดป่าที่ชาวบ้านส่วนหนึ่งของบ้านหลาย และบ้านหนองที่ขาดที่ดินอยู่อาศัยและที่ทำกินในปี 2533 สภาตำบลได้ส่งเรื่องให้ทางอำเภอขอจัดสรรที่ดินทำกินบริเวณสองข้างทางก่อนถึงหมู่บ้าน จำนวน 500 ไร่ ให้ราษฎรจำนวน 50 ครอบครัว แต่เมื่อราษฎรได้รับการจัดสรรก็ได้ถางที่ป่า บางครอบครัวยังไม่ทันได้ปลูกอะไร ก็จะมีนายทุนจากภายนอกมารับซื้อที่ดินต่อจากชาวบ้าน ส่วนกำนันได้เอาที่ดินสาธารณะ จำนวน 50 ไร่ ขายให้นายทุน ส่วนอีกผากหนึ่งผู้ใหญ่บ้านหนองก็เป็นนายหน้าขายที่ดินของชาวบ้านที่ได้รับจัดสรรให้กับนายทุนภายนอกที่ผู้มาเป็นผู้พาเข้าไป หลังจากการขายที่ดินแล้ว นายหมักก็ได้ซื้อรถยนต์ปิคอัพคันใหม่เป็นคันที่ 3 แล้วยังได้เช่ารถไถพรวนแทรกเตอร์ใหม่อีกคันหนึ่งไว้สำหรับการเปิดหน้าดิน

ต้นปี 2535 ได้มีการขยายไฟฟ้าแรงสูงจากตัวอำเภอเข้าสู่ตำบล คาดว่าจะได้ใช้ในเดือนพฤษภาคม ผู้นำท้องถิ่นที่เป็นทางการทุกหมู่บ้านก็ได้นำบุคคลภายนอกเข้าไปรับเหมာในการต่อไฟฟ้าตามบ้านที่จะมีสายสัมพันธ์กับเจ้าหน้าที่ไฟฟ้าส่วนภูมิภาคเป็นผู้ตรวจความเรียบร้อย ที่ชาวบ้านส่วนหนึ่งของทุกหมู่บ้านได้เคยขอรับการต่อไฟฟ้าในบ้านเมื่อปี 2533 และไม่พอใจว่าน่าจะให้คนในหมู่บ้านเป็นผู้ดำเนินการ แต่ผู้นำอ้างว่าถ้าต่อเองเจ้าหน้าที่จากไฟฟ้าก็จะตรวจไม่ให้ผ่านแล้วจะไม่ได้เข้าไฟฟ้า ชาวบ้านบางส่วนจึงประท้วงไม่บวชหลุม และตัดต้นไม้ในบ้านที่ขวางสายไฟฟ้า โดยจะขอต่อกระแสไฟฟ้าเข้าบ้านภายหลังที่ได้เข้าไฟฟ้าแล้ว ค่าใช้จ่ายในการต่อกระแสไฟฟ้าในบ้านสิ้นค่าใช้จ่ายหลังคาเรือนละ 1,950 บาท รวมทั้งค่าหม้อแปลงไฟฟ้าขนาด 5 แอมแปร์ พร้อมกับจุดต่อไฟจำนวน 3 จุด (นีออนสั้น) และปลั๊ก 1 ตัว คาดว่าจะมีผู้ต่อไฟฟ้าทั้งตำบลจำนวนไม่ต่ำกว่า 250 ครัวเรือน ซึ่งตำบลจะต้องหาเงินไว้ใช้จ่ายเพื่อติดตั้งไฟฟ้าไม่ต่ำกว่า 500,000 บาท พร้อมกันนั้นในแต่ละหมู่บ้านก็เริ่มซื้ออุปกรณ์ไฟฟ้าโดยเฉพาะทีวี และตู้เย็นจะเป็นอุปกรณ์ไฟฟ้าที่ขาย

ดีที่สุด นายหมึกก็ได้เป็นนายหน้าอู่ปรังเครื่องใช้ไฟฟ้าขายผ่อนให้กับชาวบ้าน (สัมภาษณ์ นายอินสม ไวสุ อ่างแล้ว, นายพรหมา มาติ อ่างแล้ว, นายเลศ แต้คำ กรรมการหมู่บ้าน อายุ 46 ปี, นายสมบุรณ์ ธรรมศร อดีตกรรมการหมู่บ้าน อายุ 48 ปี, นายบุญเรือง กิตีวรรณท อ่างแล้ว, นายจันทร์ ไทยาหม อ่างแล้ว)

10. ช่างผู้มาจากต่างถิ่น

ในช่วงปี พ.ศ.2512 สถานีตำรวจภูธรตำบลได้ถูกไฟไหม้ ทางราชการได้อนุมัติ เงินก่อสร้างใหม่ ผู้รับเหมาคือนักการเมืองท้องถิ่นจากตัวจังหวัดนำเอาช่างไม้จากภายนอกเข้าไปดำเนินการ สล่าบุรณ์และพี่น้อง รวม 3 คน ก็ได้เข้ามาเป็นคณงานก่อสร้างบ้านพักและสถานี ตำรวจ เมื่องานแล้วเสร็จพี่และน้องของสล่าบุรณ์ได้กลับบ้านไป ส่วนสล่าบุรณ์ได้มาติดพันกับผู้ หนึ่งคนในตำบล และได้แต่งงานตั้งหลักแหล่งอยู่กินในตำบล

สล่าบุรณ์ จะมีทักษะในการตีไม้คุณภาพดี รู้การตีไม้ซึ่งเรียนมาจากคนในชุมชนที่จะ เป็นหมู่บ้านตีไม้(บ้านร้องตีไม้)สล่าบุรณ์ผู้มีความสามารถทางช่างหลายด้าน นอกจากจะเป็นช่างไม้ สร้างบ้านซึ่งได้รับการเรียนรู้จากครอบครัวที่พอจะเป็นสล่าสร้างบ้านที่ได้รับความรู้อีกด้านหนึ่งจาก วัด ยังเป็นช่างเฟอร์นิเจอร์ ช่างตีเหล็ก ช่างยนต์เล็ก ๆ น้อย ๆ สามารถซ่อมมอเตอร์ไซด์ ปะยาง รถมอเตอร์ไซด์ สล่าบุรณ์เมื่อมาอยู่บ้านก็ได้เปิดโรงตีเหล็กขึ้น สล่าบุรณ์ตีไม้สวย คุณภาพดี จึงพาให้คนทั้งตำบลได้จ้างสล่าบุรณ์ในการตีเหล็กบ้านสล่าบุรณ์จึงมีคนวนเวียนกันไปเป็นประจำ

ในสมัยเปิดป่าอยู่นั้น ช่วงตั้งแต่ปี 2520 เป็นต้นมา ก็ได้มีการขยายตัวของการทำงาน เฟอร์นิเจอร์ไม้สักเข้ามาในเขตตำบล เนื่องจากการส่งไม้ออกไปเป็นท่อน เพื่อไปทำเฟอร์นิเจอร์ ไม้สักข้างนอกตำบลนั้นผิดกฎหมาย อีกทั้งคนในตำบลก็ยังได้ราคาในการขายไม้ในราคาที่สูงด้วย ในระยะแรกนั้นได้มีช่างไม้เฟอร์นิเจอร์จากตำบลป่าฝ้ายเข้าไปทำขึ้นในตำบล โดยติดต่อขอซื้อไม้ใน พื้นที่ แล้วขนออกไปซึ่งกฎหมายได้เปิดช่องว่างในการขนเฟอร์นิเจอร์ไม้สักไม่เกิน 1 ชิ้น(กฎหมาย ยอมรับในการครอบครองไม้สักของบ้านได้ไม่เกิน 0.2 ม³) สล่าบุรณ์คือ บุคคลในตำบลกลุ่มแรกที่ ศึกษาหาความรู้จากการสังเกต และสามารถทำขึ้นเองได้ จนภายหลังสามารถปรับปรุงคุณภาพ

และมีฝีมือทัดเทียมกับนอกตำบล จนมีชาวบ้านทั่วไปในตำบลส่วนหนึ่งหันมาประกอบอาชีพช่างไม้ เพอร์นิเจอร์เอง การประกอบอาชีพช่างไม้เพอร์นิเจอร์จะต้องสัมพันธ์กับผู้เลื่อยไม้ในชุมชน และ พ่อค้า หรือ ผู้ที่ต้องการจากภายนอกด้วย

ประมาณปี 2525 สลำนุรณได้รับการเลือกตั้งจากชาวบ้านให้เป็นผู้ทรงคุณวุฒิของ หมู่บ้านประจำสภาตำบล แต่ได้ขัดแย้งในการแบ่งปันผลประโยชน์จากการสร้างสาธารณะประโยชน์ ตามโครงการ กสช. ที่สลำนุรณเห็นว่าไม่คุ้มกับค่าแรง จึงได้ลาออกในปี 2528

ปี 2532 ได้มีเจ้าหน้าที่องค์การพัฒนาเอกชนเข้าไปดำเนินการในพื้นที่ โดยได้จัด เวทีพูดคุยเกี่ยวกับปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ และได้มีโอกาสไปศึกษาดูงานแลกเปลี่ยนความคิดเห็น กับผู้นำและชาวบ้านแก่งเสือเต้น สลำนุรณก็เป็นอีกคนหนึ่งเข้าร่วมในการพูดคุย ผลจากการประชุมได้มีการรวมกลุ่มกันของชาวบ้านหนองและชาวบ้านหลาย จำนวน 30 ครอบครัว เพื่อร่วมมือกัน ในการทำนารวมในพื้นที่ที่ถูกน้ำท่วมซึ่งน้ำได้แห้งลงไปเรื่อยๆ ทุกปี โดยการช่วยกันตีฝายตามลำ ห้วยก้อ บุคคลลงส่งน้ำขึ้นน้ำใหม่และปรับที่ดินเป็นที่นาและล้อมรั้วกันวัวควายในพื้นที่ประมาณ 8 ไร่ ผลผลิตข้าวในปีแรกที่ได้จำนวนถึง 736 ถัง (ประมาณ 90 ถัง/ไร่) จึงทำให้เป็นที่กล่าวขวัญกัน ในหมู่บ้านของผลผลิตที่ได้รับ จนทำให้ชาวบ้านคนอื่นพยายามเลียนแบบ โดยการขยับขยายที่ทำกิน ลงไปในเขตน้ำท่วมที่ระดับน้ำเหนือเขื่อนภูมิพลได้ลดลงทุกปี บางคนได้ขุดบ่อน้ำตื้นและได้ใช้เครื่องสูบน้ำในการทำไร่ข้าวโพด สลำนุรณได้เป็นประธานกลุ่มทำนา

ในปี 2534 ได้เกิดวิกฤตการณ์การขาดแคลนน้ำตามระบบประปาหมู่บ้านซึ่งเป็นประปา ภูเขา สำหรับบ้านจัดสรรนั้นได้ใช้ระบบประปานี้ร่วมกัน แต่เกิดปัญหาการใช้น้ำได้อย่างไม่ทั่วถึง โดยเฉพาะในบ้านท่า ซึ่งอยู่ท้ายหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านในแต่ละหมู่บ้านไม่สามารถนำชาวบ้านทุกครัว เรือนไปช่วยกันปรับปรุงซ่อมแซมระบบประปาได้ คนที่ไปแล้วแต่เมื่อกลับมาก็นำได้ใช้น้ำจึงไม่ยอม ไปอีก เนื่องจากปริมาณน้ำน้อยลง และจะต้องช่วยกันถอดท่อและแคะตะกรันออกจากท่อ (ท่อ น้ำ ผี.ร.ช. ขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 2") เพื่อให้ น้ำไหลได้สะดวก ระบบประปามีความยาวถึง 9 กิโลเมตร จึงจำเป็นต้องใช้แรงงานจำนวนมากในการแก้ไขปัญห และสลำนุรณได้ถูกเลือกเข้า มาเป็นประธานในการใช้น้ำของระบบประปานี้ โดยได้เสนอโครงการพัฒนาตำบล (กสช.ใหม่)

และจะเปลี่ยนแปลงระบบส่งน้ำใหม่ (สัมภาษณ์ นายเลิศ แด่คำ อ้างแล้ว, นายอินสม ไวสุ อ้างแล้ว, นายจันทร์ ไทยใหม่ อ้างแล้ว, นายสมบุรณ์ ธรรมศร อ้างแล้ว)

จากข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับบริบทของชุมชนและเกี่ยวกับผู้นำทั้ง 10 คนที่ผู้วิจัยได้เสนอมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงขอสรุปประเด็นที่เกี่ยวข้องกับจุดมุ่งหมายของการวิจัยครั้งนี้ดังนี้

1. กระบวนการขับเคลื่อนที่จะทำให้เกิดการยอมรับในอำนาจของผู้นำ

1.1. ในสังคมบ้านป่า การติดต่อระหว่างชุมชนกับภายนอกเป็นไปด้วยความยากลำบาก สถานการณ์มีความจำเป็นที่ชุมชนจะต้องหาทางพึ่งตนเอง ทั้งในด้านการผลิต การต่อสู้กับโจรผู้ร้ายและโรคภัยไข้เจ็บที่เป็น การต่อสู้กับภัยธรรมชาติที่สืบทอดจวบจนปัญหาเกี่ยวกับการติดตามข่าวสาร ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนอกชุมชน สลายตาและความคาดหวังของชุมชนในขณะนั้นจึงต้องการบุคคลที่สามารถตอบสนองในการแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยมีวัดเป็นสถาบันในการขับเคลื่อนพฤติกรรมของคนในชุมชนให้เป็นไปตามความคาดหวังของชุมชน และมีพระสงฆ์เป็นผู้ให้การศึกษาวัดในสมัยนั้น นอกจากจะสอนพระธรรมวินัยตามหลักพุทธศาสนา ผ่านการเขียนและการอ่านตัวหนังสือให้สามารถเขียนอ่านตัวหนังสือได้แล้วยังได้สอนงานช่าง เพื่อทำนุบำรุงศาสนสมบัติ เช่น การสอนปั้นอิฐสร้างวิหารสร้างกำแพงวัด สอนช่างไม้สอนการปลูกผัก การทำยาสมุนไพร และที่สำคัญคือ การสอนคาถาอาคมที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการของชุมชน ดังกรณีครูบาสื่อที่เป็นพระผู้สอนบุตรหลานของชาวบ้าน สอดคล้องกับการศึกษาของพระยาอนุมานราชธนที่กล่าวว่า เป้าหมายของการศึกษานในสมัยนั้นเพื่อต้องการ ขับเคลื่อนพฤติกรรมของบุคคลในชุมชน ให้อยู่ร่วมกันอย่างสันติ ผู้ปกครองก็สนับสนุนให้เด็ก(ผู้ชาย) เข้าไปอบรมความรู้ ความประพฤติโดยมอบให้อยู่ในการปกครองดูแลของพระสงฆ์(พระอนุมานราชธน, อ้างแล้ว หน้า 134) เจ้าอาวาสบางองค์มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักกันดีในเรื่องฝีมือช่างไม้ เป็นผู้ควบคุมงานก่อสร้างอาคารทุกหลังในวัด ขณะเดียวกันก็สอนความรู้ด้านช่างไม้ให้แก่พระเณรด้วย (ชยันต์ วรรณะภูติ, 2533, หน้า 179) กรณีของครูบาสื่อที่มีชื่อเสียง ด้านคาถาอาคมก็จะสอนคาถาอาคมให้พระเณรด้วย ภายหลังเมื่อพระเณรศึกษาไปได้ระยะหนึ่งแล้วก็อาจจะสึกออกมาเป็น พราหมณ์และได้เอาความรู้ที่ได้จากระบบวัดมาช่วยเหลือตนเองและผู้อื่น ทั้งในด้านการรักษาพยาบาล การป้องกันรักษาความปลอดภัยและ

งานอื่นๆ บุคคลทั่วไปที่ไม่มีความรู้ต้องเข้ามาขอความช่วยเหลือ เช่นกรณีชุมชนพิชัยชาญกิจ ผู้มีศักยภาพแผ่นดินและสามารถป้องกันรักษาความปลอดภัยในยุคถัดมาหลังจากครุบาลื้อได้เสียชีวิตไปแล้ว

ดังนั้นพฤติกรรมของครุบาลื้อ และชุมชนพิชัยชาญกิจ เป็นการสร้างอำนาจขึ้นมาจากตัวเอง ที่แสดงถึงการเป็นผู้มีมนต์หรือจิตวิเศษ มีอำนาจเหนือธรรมชาติ(บรรพต วีระลัย, 2524, หน้า 270)

การขัดเกลายีกประการหนึ่งก็คือ การที่หม่องคำได้มีโอกาสเดินทางไปนอกชุมชนเพื่อติดต่อค้าขายอยู่เป็นประจำ ทำให้สามารถติดตามข่าวสารข้อมูลการเปลี่ยนแปลง หรือกรณีชุมชนพิชัยชาญกิจได้ออกไปร่วมประชุมกับทางอำเภอทำให้มีความรู้จักกับผู้นำต่างถิ่น สามารถแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและข้อมูลข่าวสารการเปลี่ยนแปลงที่จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน ถึงแม้ว่าการสร้างอำนาจในลักษณะนี้จะไม่เกี่ยวข้องกับอำนาจเหนือธรรมชาติก็ตาม แต่ก็เป็นการสร้างความสำเร็จในข้อมูลข่าวสารการเปลี่ยนแปลง ที่จะทำให้คนเข้ามาสวามิภักดิ์เป็นลูกน้อง หรือผู้ใต้การอุปถัมภ์ ที่มีลักษณะเป็นประเพณีอำนาจที่จะให้การยอมรับนับถือผู้ที่มีความรู้ ความสามารถที่สูงกว่า(บรรพต วีระลัย อ้างแล้ว, หน้า 270)

1.2. ในสังคมยุคบ้านจัดสรร สถานการณ์ของชุมชนได้เปลี่ยนไป การติดต่อกับบุคคลภายนอกได้สะดวกขึ้น โดยมีอิทธิพลของอำนาจรัฐและระบบทุนนิยมได้ขยายตัวเข้ามาในพื้นที่ สายตาและความคาดหวังของชุมชนจึงต้องการบุคคลที่สามารถติดต่อกับทางราชการ ต่อรองนำเอาโครงการพัฒนาของรัฐเข้าสู่พื้นที่ นอกจากนั้นยังต้องการบุคคลที่สามารถเป็นตัวแทนเจรจาต่อรองกับบุคคลที่ผ่านการศึกษจากระบบโรงเรียนที่สอนให้ได้รู้ภาษาไทยกลาง บุคคลที่มีโอกาสได้เรียนหนังสืออันชั้นสูงๆ ขึ้นไปก็จะสามารถเป็นตัวแทนในการติดต่อกับราชการได้สะดวก(ทนงศักดิ์ แก้วเทพ, อ้างแล้ว หน้า 71) เช่น กรณีผู้นำใหญ่สืบศักดิ์ และแม่หลวงสายพิณ ที่ครอบครัวจะมีส่วนสำคัญในการขัดเกลามาเป็นผู้นำได้ โดยครอบครัวจะเป็นสถาบันทางสังคมที่มีส่วนที่จะทำให้บุคคล ได้รับการอบรมที่สามารถถ่ายทอดทักษะเพื่อสืบทอดความรู้และความชำนาญในการประกอบอาชีพที่สอดคล้องกับอาชีพของครอบครัว และยังสามารถถ่ายทอดอุดมการณ์หรือทัศนคติในการพัฒนาความคิดความเชื่อในความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นในสังคม (นิธิ เอียวศรีวงศ์, อ้างแล้ว หน้า 31)

ครอบครัวที่มีทัศนคติที่สนับสนุนให้ลูกได้รับการศึกษาที่สูงขึ้นไป ผู้มีฐานะความมั่นคงทางเศรษฐกิจ เช่น ครอบครัวหม่องคำ หรือครอบครัวแม่หลวงสายพิน ซึ่งมีอำนาจในการควบคุมการใช้ทรัพยากรของชุมชนที่แตกต่างจากชาวบ้านทั่วไป ซึ่งแอนดรู เทอร์ตัน ได้ชี้ว่าครอบครัวหลายครอบครัวสามารถรักษาระดับทางเศรษฐกิจของตนไว้ได้จากการใช้โอกาสที่ดีในการลงทุนในด้านการศึกษาของบุตรหลาน (อนัญญา ภูษงค์กุล, บก. อ่างแล้ว หน้า 49) ทัศนคติของครอบครัวเกี่ยวกับการศึกษา ครอบครัวที่มีโอกาสได้ติดต่อกับบุคคลภายนอกสามารถเจรจาต่อรองที่ไม่เสียเปรียบผู้อื่น จะต้องเป็นผู้ที่รอบรู้ข้อมูลซึ่งมักจะเป็นครอบครัวของผู้ร่ำมาก่อน โดยสามารถจะฝึกฝนความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับโลกและสังคมผ่านระบบการศึกษาของชุมชน

การศึกษาอีกประการหนึ่งของผู้นำก็คือ การศึกษาที่ผ่านชีวิตและประสบการณ์จากการมีโอกาสดูออกไปเล่าเรียน ทำให้ได้รู้จักกับบุคคลต่าง ๆ ที่อยู่ภายนอกชุมชน หรือมีโอกาสดูออกไปนอกชุมชนเพื่อติดต่อค้าขายอยู่เป็นประจำ เช่น กรณีหม่องคำ กำนันสอน หรือมีโอกาสดูออกไปทำงานต่างถิ่นเป็นเวลานานเช่นกรณีน้อยปั้นแก้ว ผู้ใหญ่สิบศักดิ์ น้อยสมัย หรือเป็นบุคคลที่อยู่ต่างถิ่นที่เป็นชุมชนที่มีความสัมพันธ์อย่างหลากหลายซับซ้อนกว่า เช่น ผู้ใหญ่สม สำนวน จึงทำให้มีโอกาสดูได้เรียนรู้เห็นสภาพการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนอกชุมชน ทำให้บุคคลนั้นได้รับการขัดเกลาทางสังคมจากบุคคลอื่น และบุคคลอื่นๆ ก็จะได้รับ การขัดเกลาทางสังคมจากเขาได้เช่นกัน (ฉะลิกดิ์ เจริญภักดิ์, 2529, หน้า 9) สามารถที่จะเป็นตัวแทนชาวบ้านในการติดต่อ ต่อรองกับอำนาจและอิทธิพลทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองการปกครองอย่างรู้เท่าทันดีกว่าบุคคลทั่วไปในชุมชน (กนกศักดิ์ แก้วเทพ, อ่างแล้ว หน้า 74-78) ผู้นำบางคนถึงแม้ว่าจะจบการศึกษาภาคบังคับแล้วไม่ได้เรียนต่อ แต่จากการที่ได้ไปรู้จักกับนักเลงหรือคนต่างถิ่นหรือการที่มีโอกาสได้รู้จักกับพ่อค้าทำให้เกิดเครือข่ายในการสนับสนุน เชื้อมโยงเป็นพันธมิตรนอกหมู่บ้าน สามารถเห็นช่องทางในการติดต่อเพื่อประกอบอาชีพ สามารถเชื่อมโยงระบบเศรษฐกิจของหมู่บ้านให้เข้ากับการตลาดภายนอก และสามารถสะสมทุนเพิ่มมากขึ้น ดังกรณีผู้ใหญ่สมซึ่งถือเป็นการขัดเกลาโดยอ้อม ที่บุคคลสามารถเรียนรู้จากการกระทำของผู้อื่น จากการได้รับประสบการณ์ตรงที่เกิดจากการสังเกตพฤติกรรมจากความสัมพันธ์ที่มีต่อกันในหมู่ "คนโต" ประสบการณ์ทั้งจากการขัดเกลาโดยตรงจาก

ครอบครัว จากสถาบันการศึกษา และประสบการณ์จากการขัดเกลาโดยอ้อมจากการมีชีวิตและประสบการณ์ที่หลากหลาย สามารถที่จะทำให้เกิดความแตกต่างกับบุคคลทั่วไปในชุมชนในความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับชีวิตและสังคม เพื่อสามารถที่จะนำความรู้เหล่านี้มาใช้สอดคล้องกับปัญหาและความคาดหวังของชุมชนก็จะทำให้เกิดการยอมรับในอำนาจและบทบาทของผู้นำขึ้นมา

สายตาและความคาดหวังของชุมชนจะเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ของชุมชนที่ต้องการผู้นำในบทบาทที่สอดคล้องกับปัญหาชาวบ้าน การสร้างอำนาจในตนเองที่เกิดจากการศึกษาธรรมชาติและสังคมโดยไม่ผูกพันกับทรัพย์สินหรือฐานะเศรษฐกิจ หรือการบังคับทางเศรษฐกิจที่แสดงให้เห็นถึงการมีอำนาจเหนือธรรมชาติที่มาจากการใช้คาถาอาคมหรือไสยศาสตร์เป็นหลัก บุคคลที่มีลักษณะพิเศษเช่นนี้ เรียกว่า ผู้วิเศษ หรือคนวิเศษหรือพ่อเลี้ยง (หมอพื้นบ้าน) บทบาทส่วนใหญ่ของผู้นำแบบนี้จะเกี่ยวข้องกับการรักษาพยาบาลและการขจัดปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อความสุข (ทานาเบ้ , อ้างแล้ว หน้า 189-193) การสร้างอำนาจแบบนี้จึงเป็นการสร้างบุญบารมี หรือบารมีอำนาจ (Charismatic Authority) ที่สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหของชุมชนที่อยู่ห่างไกลที่ต้องพึ่งตนเองในเกือบทุกด้าน ต่อมาเมื่อสถานการณ์ของชุมชนซับซ้อนความสัมพันธ์อันหลากหลายที่เกิดจากการติดต่อกันระหว่างคนในชุมชนและคนนอกชุมชนได้สะดวกมากขึ้น สายตาและความคาดหวังของชุมชนจึงต้องการบุคคลที่สามารถติดต่อรองบุคคลที่มีความรู้จากการศึกษาสูงขึ้นไปก็จะมีโอกาสสร้างอำนาจในการเป็นตัวแทนเพื่อเจรจาติดต่อหรือต่อรอง บุคคลในชุมชนก็จะเข้ามาอาศัยพึ่งพาทั้งในด้านเศรษฐกิจและการเมืองเป็นความสัมพันธ์ในเชิงอุปถัมภ์ที่เกิดจากอำนาจทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองก็จะทำให้เกิดการยอมรับในอำนาจระหว่างความสัมพันธ์ของผู้อุปถัมภ์ที่จะเป็นพ่อค้า เจ้าหน้า ที่ เจ้าของปัจจัยการขนส่ง นายทุนเงินกู้กับผู้อยู่ใต้อุปถัมภ์ที่จะทำให้เกิดความเกรงใจ ที่ถือเป็นธรรมเนียมประเพณีทางสังคมในการปฏิบัติต่อผู้มีพระคุณ ผู้นำแบบนี้จึงได้สร้างอำนาจแบบธรรมเนียมประเพณี (Traditional Authority) ที่สร้างอำนาจมาจากการให้ความอุปถัมภ์ชาวบ้านทั่วไป การยอมรับในอำนาจของผู้นำหมู่บ้านเป็นการสร้างอำนาจขึ้นมาจากตัวบุคคลที่เป็นผู้นำเป็นอำนาจที่อิสระจากบุคคลภายนอกแต่อำนาจของผู้นำหมู่บ้านจัดสรรผู้นำได้สร้างอำนาจขึ้นมาจากการเข้าไปเป็นผู้อยู่ใต้อำนาจ หรือได้รับการอุปถัมภ์ที่ขึ้นตรงกับอำนาจภายนอกทั้งที่เป็นอำนาจทาง

เศรษฐกิจ การเมืองและการปกครองและผู้นำในยุคนั้นจัดสรรนี้ก็จะให้การอุปถัมภ์ เครือข่ายและกลุ่มผลประโยชน์ที่ใกล้ชิดกับตนในหมู่บ้านอีกต่อหนึ่ง เพื่อดำรงรักษาอำนาจไว้

2. บทบาทของผู้นำต่อสถานการณ์ของชุมชน

สังคมชนบทในอดีตเป็นชุมชนที่แยกตัวโดดเดี่ยวจากอำนาจรัฐ ที่มีเมืองหรืออำเภอในฐานะตัวแทนอำนาจรัฐท้องถิ่น เนื่องจากสถานที่ตั้งอยู่ห่างไกล การติดต่อระหว่างอำนาจรัฐกับชุมชนจึงเป็นไปด้วยความยากลำบาก การปกครองของชุมชนจึงมีความเป็นอิสระจากอำนาจการปกครองที่มาจากส่วนกลาง สามารถใช้อำนาจในการจัดแจงทรัพยากรและแก้ไขปัญหาของชุมชนตามเงื่อนไขของการอยู่ร่วมกันอย่างพึ่งพาอาศัยกัน ภายใต้การผลิตที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ จึงถือได้ว่าสังคมชนบทในอดีตสามารถพึ่งตนเองได้ ในวิถีการผลิตแบบยังชีพและมีจำนวนประชากรไม่มากนัก

บทบาทผู้นำในยุคนั้นเป็นชุมชนปิดการคมนาคมกับภายนอกเป็นไปด้วยความลำบากชุมชนจึงจำเป็นต้องหาทางช่วยเหลือตนเองทั้งในด้านการผลิต และการป้องกันตนเองจากโจรผู้ร้ายความคาดหวังของชุมชน จึงต้องหาทางพึ่งพิงผู้มีอำนาจท้องถิ่น เช่น กรณีครูบาสือ ขุนพิชัยชาญกิจที่มีบทบาทในการป้องกันภัยจากโจรผู้ร้าย ถือได้ว่าสอดคล้องกับสิ่งที่สังคมกำหนดเฉพาะเจาะจงบุคคลให้ปฏิบัติตามบทบาทที่ได้รับมอบหมายนั้นคือ การป้องกันตนเองให้มีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ถึงแม้ว่าบทบาทของพระสงฆ์จากการที่เป็นผู้มีความรู้ อาคม เช่น ครูบาสือ ที่ได้ใช้วิชาความรู้จากการมีคาถาอาคมต่อสู้กับพวกโจรผู้ร้ายที่เข้ามาปล้นทรัพย์สินของชาวบ้าน โดยใช้คาถาอาคมประเภทร้อนที่ใช้ความรุนแรง ดังกรณีพระพ่อบัน จากการศึกษาของทนายเบิร์ท ที่ปฏิเสธที่จะใช้คาถาประเภทร้อนเพราะไม่มีศีลธรรมกำกับ โดยจะใช้คาถาประเภทข่มเย็นที่สอดคล้องกับหลักธรรมะในการรักษาพยาบาล (ทนายเบิร์ท, อ้างแล้ว หน้า 148) ซึ่งอาจทำให้ตีความได้ว่าครูบาสือทำผิดวินัยแต่พระยาอนุมานได้ชี้ให้เห็นว่าบ้านและวัดจะมีส่วนสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับปัญหาและข้อขัด

ข้อต่างๆในวิธีประจําวันของชาวบ้านรวมทั้งมีส่วนร่วมได้เสียกับหมู่บ้าน พระจึงต้องให้ความช่วยเหลือชาวบ้านทุกอย่าง หากการกระทำนั้นผิดวินัยอยู่บ้างก็จะต้องตีความเสียใหม่โดยปรับเข้ากับ ความจำเป็นตามเงื่อนไขของท้องถิ่น ซึ่งการทำมาหากินของชาวบ้านก็เป็นพื้นฐานประการแรกของการพัฒนา(พระยาอนุมานราชธน, อ้างแล้ว หน้า 141) อย่างไรก็ตามการที่ครูบาสื่อได้แสดงอำนาจทางวิชาอาคมที่เหนือกว่าพวกโจร โดยการอุปสมบทแล้วไล่พวกโจรออกจากหมู่บ้านไปก็แสดงให้เห็นว่าการที่จะใช้ความรุนแรงก็ต่อเมื่อมีความจำเป็นเท่านั้น ซึ่งสาเหตุมาจากพวกโจรได้ความรุนแรง

ส่วนกรณีของหม่องคำนอกจากจะสะสมอำนาจการเป็นนายจ้างบุคคลทั่วไปในการรวมหมอนไว้แล้วยังได้เป็นผู้บริจาคเงินคนสำคัญในการสร้างวัดทุ่ง จึงได้รับการยอมรับจากชาวบ้านทั่วไปในการเป็นผู้นำด้านเศรษฐกิจและสังคมซึ่งการศึกษาของ ชัยนัต วรรณะภูติ(2533)ได้ชี้ให้เห็นว่าเจ้าที่ดิน และพ่อเลี้ยงเตาต้มที่ได้บริจาคเงินเพื่อสร้างวัดมีความหลายประการคือ ประการแรกเป็นการอุดหนุนทางเศรษฐกิจ (การแสดงอำนาจในด้านเศรษฐกิจ-ผู้วิจัย) ประการที่สอง ผู้ที่บริจาคจะได้รับผลตอบแทนทางด้านจิตใจอย่างทันทีจากการทำบุญมีการสั่งสมผลบุญ ซึ่งจะมีผลสืบในภายภาคหน้าหรือในชาติต่อไป ประการที่สาม บุคคลเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการธำรงรักษาสถาบันพุทธให้คงอยู่ถือเป็นกิจกรรมของชาวพุทธที่ดี และเป็นผลเมืองดีด้วย (การแสดงอำนาจทางสังคม-ผู้วิจัย) (ชัยนัต วรรณะภูติ, อ้างแล้ว หน้า 183) ซึ่งการมองอำนาจนี้จะมองในรูปของทั้งหมดหรือทั้งตัวบุคคลจะไม่แบ่งอำนาจออกเป็นส่วนรวม โดยยึดตัวบุคคลหรือในแง่ความรู้สึกมากกว่าที่จะเป็นไปในแง่ของเหตุผลหรือการกระทำ (สถาบันวิจัยสังคมจุฬาฯ, 2528, หน้า 93)ซึ่งกรณีหม่องคำก็ถือได้ว่าเป็นผู้นำที่ได้รับการยอมรับอำนาจจากคุณลักษณะเฉพาะตัวที่เป็นผู้อุปถัมภ์ที่สำคัญของชุมชน

อย่างไรก็ตามก็ถือว่าบทบาทของผู้นำในยุคบ้านป่า ที่มีลักษณะการได้มาซึ่งอำนาจจากการสะสมบริบทที่สอดคล้องกับปัญหาความต้องการของชุมชนที่ต้องการผู้อุปถัมภ์ แต่ก็กล่าวได้ว่าชาวบ้านทั่วไปอาจตีค่าความคุ้มครองที่ได้รับจากนักเลง (ผู้อุปถัมภ์-ผู้วิจัย) สูงมาก จนสามารถทนต่อการกระทำเกินขอบเขตของผู้อุปถัมภ์ได้(พรพิรมณ์ เอี่ยมธรรม, อ้างแล้ว หน้า 78) คือ หม่องคำจะช่วยอุปถัมภ์ด้านเศรษฐกิจและสังคมแก่ชุมชน เพียงเพื่อให้คนในชุมชนช่วยคุ้มครองความปลอดภัย

ภัยอันตรายภัยอื่น ๆ ให้ครอบครัวหมองค่าที่เป็นการตอบแทนที่สูงกว่า

ต่อมานโยบายการพัฒนาประเทศที่เกิดจากการประเทศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมา ที่ได้มีการสร้างโครงสร้างสาธารณูปโภคพื้นฐานต่างๆ เช่น การสร้างเขื่อนเพื่อผลิตกระแสไฟฟ้า การสร้างถนนเพื่อความสะดวกในการขนส่งผลผลิตและสินค้าการสร้างระบบชลประทานในเขตเกษตรกรรมเพื่อการค้า อำนวยความสะดวกและลดต้นทุนการผลิตของเกษตรกร เป็นต้น โดยเป้าหมายของการพัฒนาเพื่อรองรับการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจที่จะนำไปสู่ความ "ทันสมัย" การพัฒนาจึงเป็นกลวิธีหนึ่งที่รัฐใช้เพื่อผนึกหมู่บ้านเข้าเป็นส่วนหนึ่งของการเมืองระดับชาติ ที่เอื้ออำนวยต่อการแทรกซึมของวิธีการผลิตแบบทุนนิยม โดยไม่ได้ทำลายวิธีการผลิตที่อยู่ก่อนหน้านี้ไปอย่างสิ้นเชิง (ชยันต์ วรรณะภูติ, อ้างแล้ว หน้า 162) แต่ชุมชนบ้านก้อที่ศึกษาวัยครั้งนี้มีลักษณะที่แตกต่างจากพื้นที่อื่นๆ หลายประการกล่าวคือภายใต้นโยบายการพัฒนาประเทศโดยเสนอให้มีการสร้างเขื่อนภูมิพล ที่จังหวัดตากซึ่งแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2506 ที่ทำให้เกิดน้ำท่วมที่อยู่อาศัย ไร่นา ป่าไม้ ที่อยู่เหนือเขื่อน ส่วนหนึ่งของชุมชนที่จะต้องย้ายคือ 3 หมู่บ้านของตำบลก้อ เพื่อเข้าไปอยู่ในที่ดินจัดสรร และหมายถึงการได้ทำลายวิธีการผลิตแบบพึ่งตนเองเกือบสิ้นเชิง พร้อมกับการมีวิถีชีวิตใหม่จากการทำไร่อย่างเดี่ยวที่จะต้องพึ่งพาระบบเศรษฐกิจนอกชุมชนมากขึ้นตามลำดับ

ปรากฏการณ์ของความทันสมัยที่เสมือนเป็นการเปิดตัวชุมชนสู่โลกภายนอกก็คือการตัดถนนจากอำเภอเข้าสู่ตำบล รถยนต์สามารถแล่นเข้าถึงตำบลได้โดยสะดวก พร้อมกับการเอื้ออำนวยให้ระบบทุนนิยมขยายตัวเข้าสู่ชุมชน ที่ด้านหนึ่งทำให้ผู้มีอำนาจด้านเศรษฐกิจจากภายนอกสามารถเดินทางเข้าสู่ชุมชนได้โดยสะดวกขึ้น อีกด้านหนึ่งผู้มีอำนาจทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองในหมู่บ้าน และผู้นำเหล่านี้มีความสัมพันธ์อันหลากหลายกับชาวบ้านทั่วไปในชุมชน นอกจากนั้นยังมีเครือข่ายเชื่อมโยงกับพันธมิตรนอกหมู่บ้าน ทั้งที่เป็นข้าราชการระดับล่างที่อยู่อาศัยในท้องถิ่นอย่างถาวรและกับพ่อค้าในตัวอำเภอ ที่มีความสัมพันธ์ไปมาหาสู่กันเป็นประจำ ผู้นำท้องถิ่นที่มีอำนาจเหล่านี้ จึงสามารถเชื่อมโยงชาวบ้านส่วนใหญ่ในหมู่บ้านให้เข้ากับโครงสร้างของรัฐและการตลาด โดยสามารถสะสมทุนเพิ่มมากขึ้นจากความสัมพันธ์เหล่านี้ (เทอร์ตัน,

อ้างแล้ว หน้า 50) (ชยันต์ วรรณะภูติ, อ้างแล้ว หน้า 147) การขยายตัวของอำนาจรัฐ และระบบทุนนิยมเข้าไปสู่พื้นที่ชนบท ได้ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงบทบาทผู้นำชุมชน ที่มีความหลากหลายซึ่งแต่ละคนก็มีบทบาทของตนเองหลัวยบทบาทในตัวผู้นำทั้งบทบาทต่อชุมชน ต่อลูกค้า ต่อครอบครัว ต่อเพื่อนบ้าน ต่อเครือญาติ หรือต่อผู้ใต้บังคับบัญชาไป บทบาทเหล่านี้อาจมีคน ๆ เดียวแสดงบทบาทนี้อยู่ หรือในครอบครัวหนึ่ง ๆ มีผู้แสดงบทบาทแยกกันอยู่ซึ่งอาจเกิดความสอดคล้องเสริมกันระหว่างแต่ละบทบาท หรืออาจขัดแย้งกันในแต่ละบทบาทในการแสดงออก (สุพิศรา สุภาพ, อ้างแล้ว หน้า 29) ดังกรณีบทบาทพ่อค้าของผู้ใหญ่สมจะมีส่วนสร้างการอุปถัมภ์กับชาวบ้านที่มาซื้อสินค้าที่เสริมสภาพความเป็นผู้นำได้ ส่วนบทบาทความเป็นหัวหน้าครอบครัวที่มีหน้าที่ต่อการให้การศึกษาของบุตร มีความขัดแย้งกับบทบาทผู้นำที่จะต้องเป็นคนที่เสียสละเวลา และเงินทองในการให้ความสะดวกแก่ชาวบ้านในการติดต่อราชการที่อำเภอ หรือกรณีน้อยปั้นแก้ว ที่แสดงบทบาทในฐานะผู้อาวุโสที่มีความเมตตากับบุคคลทั่วไปในชุมชน จากการเป็นผู้รักษาพยาบาลคนในชุมชน จากการใช้อำนาจที่เหนือธรรมชาติ ส่วนบทบาทในการสะสมทุนนั้นก็จะมีลูกชายที่เป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการติดต่อค้าขายกับเครือข่ายผู้มีอำนาจทางด้านเศรษฐกิจและการเมืองในชุมชน (อำนาจรัฐท้องถิ่น) และเป็นที่แสดงบทบาทปกป้องอำนาจของน้อยปั้นแก้วในกรณีที่เกิดความขัดแย้งขึ้นในชุมชน อย่างไรก็ตามผู้นำชุมชนในปัจจุบันได้เปลี่ยนบทบาทไปจากผู้นำชุมชนในอดีตเป็นอย่างมาก ที่ผู้นำในอดีตถึงแม้ว่าจะได้รับการแต่งตั้งจากทางราชการก็ตามแต่ก็ยังยึดในความสัมพันธ์และความรู้สึกต่อปัญหาของชุมชน มากกว่าการเป็นตัวแทนของระบบราชการมากขึ้นในปัจจุบัน ที่จะต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากทางราชการ ในการแก้ไขปัญหาของชุมชน ที่สำคัญได้เปลี่ยนขั้นตอนการทำงานของชุมชนให้เป็นระบบราชการมากขึ้น จึงเป็นการดึงสถาบันหมู่บ้านให้เป็นระบบราชการมากขึ้น (ฟิลิป เฮอร์ช, อ้างแล้ว หน้า 124-125) บทบาทของผู้นำไม่เป็นทางการจึงได้ลดบทบาทลงไป การปรึกษาหารือต่อปัญหาของชุมชนได้ลดลงไปแต่มีบทบาทที่จะเสนอนโยบายและความร่วมมือกันทางราชการมากกว่า หรือการที่มีบทบาทของทางราชการได้เข้ามาแทนที่บทบาทของผู้นำที่ไม่เป็นทางการ หรือบทบาทของชุมชนในการพึ่งตนเอง เช่น การเข้ามาตั้งสถานีตำรวจภูธรตำบล ที่เข้ามาทำหน้าที่ในการรักษาความสงบและการป้องกันโจรผู้ร้ายของคนหมู่บ้าน

จรรยาบรรณที่ปฏิบัติตามเงื่อนไขของระบบประเพณี วัฒนธรรม ที่สามารถยืดหยุ่นและตั้งอยู่บนพื้นฐานของ
 ความสามัคคีมากกว่าการปฏิบัติที่ตรงตามระเบียบของตัวบทกฎหมาย หรือการตั้งสถานีอนามัยตำบล
 ที่ทำให้ศักยภาพในการพึ่งตนเอง ในด้านการรักษาพยาบาลทั้งร่างกาย และจิตใจของการรักษา
 พยาบาลแบบดั้งเดิมหมดบทบาทลงไป การเข้ามาทำหน้าที่แทนทำให้ลักษณะความเป็นเอกเทศ
 ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และการจัดองค์กรของชุมชนได้ลดบทบาทลงไปโดยมีองค์กรใหม่ที่มาทาง
 ราชการได้ริเริ่มและส่งเสริมได้เข้ามาแทน เช่น กรรมการสภาตำบล กรรมการหมู่บ้าน กรรมการ
 การหมู่บ้านป้องกันตนเอง รวมทั้งการจัดตั้งอาสาสมัครประเภทต่าง ๆ ที่ปฏิบัติหน้าที่ตามนโยบาย
 ของทางราชการ (อนัญญา ภูขงศ์กุล, อ้างแล้ว หน้า 18)

3. เครือข่ายความสัมพันธ์ของผู้นำกับอำนาจและอิทธิพลทั้งในและนอกชุมชน

การใช้เครือข่ายหรือระบบเส้นสายของผู้นำนั้นก็เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ในการแก้ไข
 ปัญหาส่วนตัว หรือใช้เพื่อการเผชิญหน้ากับทางราชการโดยจะใช้ความสัมพันธ์กับผู้มีอำนาจในการ
 หลีกเลียงการปฏิบัติตามกฎหมาย และหาผลประโยชน์ระหว่างบุคคลในเครือข่าย

ในสังคมบ้านป่าการติดต่อกับภายนอกมีน้อยเนื่องจากเหตุผลทางด้านการคมนาคม จึง
 ทำให้เครือข่ายความสัมพันธ์กับภายนอกมีน้อย นอกจากจะมีเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน
 โดยเครือญาติต่างๆ ที่เป็นเพื่อนบ้านและระหว่างหมู่บ้านที่เกิดจากการแต่งงาน ความสัมพันธ์แลกเปลี่ยน
 เหล่านี้ตั้งอยู่บนพื้นฐานของการกระจายทรัพยากรที่มีอยู่หลายรูปแบบ การร่วมแรงร่วมใจ
 แลกเปลี่ยนแรงงานในระบบเหมืองผาย การลงแขกแลกเปลี่ยนแรงงานในการเกษตรกรรม และ
 การรวบรวมแรงงานเพื่อการศาสนา เป็นต้น (เทอร์ตัน, อ้างแล้ว หน้า 60) นอกจากนั้นยังจะเห็น
 การรวบรวมแรงงานที่ช่วยกันสร้างบ้านเรือนอย่างไรก็ตามผู้นำชุมชนในยุคบ้านป่าที่มีโอกาสได้เดิน
 ทางออกไปนอกชุมชนอยู่เป็นประจำก็คือ หมอการค้าและขุนพิชัยชาญกิจ โดยหมอค้าจะนำไม้ไปส่ง
 และรับเงินจากบริษัทบอมเบอร์มา ที่เมืองตาก ถือเป็นบทบาทหน้าที่รับผิดชอบโดยตรง ในการรับ
 ช่วงทาน้ำ ทำให้ต้องรู้จักกับบุคคลต่างๆ ที่อยู่นอกชุมชน การที่หมอการค้ามีลูกๆ ที่รับช่วงทาน้ำ เช่น

หม่องก็ หม่องเป่ง ที่จังหวัดเชียงใหม่ และลูกสาวของหม่องคำ คือ นางเปี้ยว ได้มีความสัมพันธ์ โดยการแต่งงานกับเจ้าหนานคำหมื่น เชื้อสายเจ้าเมืองตาก ต่อมานางเปี้ยวได้ยกลูกสาว 2 คน แต่งงานกับพระยาริทธิจักริธร ที่ภายหลังได้เป็นอธิบดีกรมป่าไม้ จึงทำให้สายสัมพันธ์ในความคุ้มครองต่อผลประโยชน์ในการทำไม้ของหม่องคำ และครอบครัวมั่นคงยิ่งขึ้น ส่วนกรณีของขุนพิชัย-ชาตฤกษ์ที่เป็นนายท้ายเรือขึ้นส่งตามแม่น้ำปิง ทำให้มีโอกาสได้รู้จักกับนายท้ายเรือและบุคคลทั่วไป นอกชุมชนระหว่างระแหง (ตาก) ถึงวังลุงในจำนวนบุคคลที่ได้รู้จักเหล่านั้นย่อมจะต้องได้รู้จักกับ "คนโต" หรือ "นักเลง" ต่างถิ่นประกอบกับขุนพิชัยชาตฤกษ์เป็นผู้มีคาถาอาคมที่สามารถจะช่วยเหลือตนเองและชาวบ้านทั่วไปในความปลอดภัยจากโจรผู้ร้ายที่มาจากต่างถิ่น โดยเฉพาะที่มาจากตากย่อมทำให้นักเลงต่างถิ่นเกิดความเกรงใจ หรือ เกรงกลัวในอำนาจ ซึ่งเทอร์ตันได้กล่าวไว้ว่า เจ้าหน้า ที่ระดับหมู่บ้านที่ได้รับการแต่งตั้งจากข้างนอก (เช่นการแต่งตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จากผู้มีอำนาจ) แต่ ก็จะมีใจผูกพันกับหมู่บ้านและชุมชนมากกว่าอำนาจภายนอก สถานภาพการเป็นนักเลงจะมีน้ำหนักใน เครือข่ายความสัมพันธ์มากกว่าอำนาจรัฐ (เทอร์ตัน, อ้างแล้ว หน้าเดียวกัน) และการที่พระบาท สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จประพาสทางเรือไปในท้องถิ่นชนบท เมื่อได้เสด็จมาถึงแก่งก้อก็ได้ แต่งตั้งหนานอุปละให้เป็นขุนพิชัยชาตฤกษ์ ก็ถือได้ว่าเป็นนโยบายของรัฐบาลในสมัยนั้นที่มีความพยายามที่จะให้ท้องถิ่นชนบทเข้ามาแนบชิดกับรัฐบาลกลางมากขึ้น (พรพิรมณ์ เอี่ยมธรรม, อ้างแล้ว หน้า 89) ส่วนเครือข่ายภายในชุมชนที่สำคัญอีกด้านหนึ่งก็คือ เครือข่ายในการป้องกันรักษาความ ปลอดภัยจากโจรผู้ร้าย โดยที่ครูบาสื่อเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดวิชาความรู้แก่คนหนุ่มวัย จกรรจของหมู่บ้าน

ในปลายยุคบ้านป่าหลังสงครามโลกครั้งที่สอง (พ.ศ. 2484) สถานการณ์โจรผู้ร้าย จากการขโมยวัวควายในชุมชนมีมากขึ้น เครือข่ายในการป้องกันโจรที่เข้ามาปล้นก็ได้เปลี่ยนเป็น เครือข่ายในการติดตามวัวควายที่ถูกขโมยส่วนใหญ่จะไปตามคืน อาเภอแม่พริก จังหวัดลำปาง และอาเภอบ้านตาก จังหวัดตากดังกรณีกันสอนที่เคยมีประสบการณ์ร่วมติดตามวัวควายที่ถูกขโมย ไปทาง อาเภอแม่พริก และ อาเภอบ้านตากจึงได้มีโอกาสได้รู้จักกับผู้นำชุมชนในท้องถิ่นนั้น ๆ ใน การติดตามหรือติดต่อไถ่วัวควายคืนมา ซึ่งพรพิรมณ์ เอี่ยมธรรม ได้กล่าวว่า หากติดตามวัวควาย

ไปไม่ทันระหว่างทาง การเจรจากับนักเลงต่างถิ่นหากมี "ของขวัญ" เล็กๆ น้อยๆ คอบแทนก่อนที่
มีการเจรจาต่อรองกัน ควายก็จะถูกส่งคืนที่ทั้งสองฝ่ายต่างก็พอใจ โดยเจ้าของควายจะเป็นผู้สูญเสีย
เงินค่าไถ่แต่ก็ยังน้อยกว่าที่จะต้องเสียเงินซื้อควายใหม่ ส่วนขวัญก็จะได้รับเงินน้อยกว่าการที่
จะนำควายไปขายแต่เสี่ยงน้อยกว่าและท้ายที่สุดพวกนักเลงก็จะได้รับเปอร์เซ็นต์จากส่วนแบ่ง จาก
การตกลงกันในแต่ละครั้ง (พรพิรุณณ์ เอี่ยมธรรม, อ้างแล้ว หน้า 81)

ส่วนในยุคนั้นจัดสรรถึงแม้ว่าโจรขวัญวัวควายยังไม่หมดไปแต่ก็ได้ลดลงไปมาก ประ
มาณเดือนละ 2-3 ครั้ง (สัมภาษณ์ : นายบัน วันหลี่ อดีตกำนัน) แต่สถานการณ์ด้านวิถีชีวิตของ
ชุมชนได้เปลี่ยนไปจากการมีถนนที่รถยนต์ สามารถติดต่อเข้ามาในหมู่บ้านได้ที่เป็นผลมาจากการจัด
สร้างโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจโดยการสร้างถนน ระบบชลประทานและการสร้างเขื่อนหรือ
ผลิตไฟฟ้า จากการได้เริ่มประกาศใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกเมื่อปี พ.ศ.
2504 เพื่อที่รัฐจะสามารถดำเนินการตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจให้ "ทันสมัย" และเป็นการเริ่มต้น
ในการขยายวิธีการผลิตแบบทุนนิยมเข้าครอบงำสังคมในชนบทมากขึ้น (ชัยศักดิ์ วรธนะภูติ, อ้าง
แล้ว หน้า 149, 154) หมู่บ้านที่เคยโดดเดี่ยวและพึ่งตนเองก็จะถูกเชื่อมต่อไปกับอำนาจรัฐและ
ทุนอย่างรวดเร็วโดยผ่านบทบาทของข้าราชการ (ฟิลิป เอิร์ช, 2533 หน้า 119) ทำให้ขั้นตอน
การทำงานของหมู่บ้านกลายเป็นแบบข้าราชการ เป็นการตั้งเอาสถาบันหมู่บ้านเข้าไปเป็นพวกรัฐที่
นอกจากจะอำนวยความสะดวกให้กับการปกครองของราชการแล้ว รัฐยังได้นำผู้นำหมู่บ้านเข้าไป
ร่วมในการปกครอง โดยมีกำนันและผู้ใหญ่บ้านอยู่ระหว่างความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและหมู่บ้าน ซึ่ง
กลุ่มงานระดับผู้นำหมู่บ้านจะมีสายสัมพันธ์ทางเครือญาติและสายสัมพันธ์อื่นๆ กับเจ้าหน้าที่อำเภอที่
มักจะอยู่ในท้องถิ่นอย่างถาวร เจ้าหน้าที่ระดับสูงขึ้นไป เช่น กรณีผู้ใหญ่สิบศักดิ์ แม่หลวงสายพิณ
ก็พ่อค้าหรือบริษัทตัวแทนจำหน่ายสินค้า ข่ายความสัมพันธ์ฉันท์เพื่อนและฉันท์ผู้คบหาสมาคมกันในรูปแบบ
แบบนี้ไม่เป็นทางการระหว่างผู้นำหมู่บ้านกับอำนาจ และอิทธิพลนอกชุมชน เช่น กรณี กำนันสอน
ผู้ใหญ่สม สำนวนธุ์ ตลอดจนผู้ที่มิคนับหน้าถือตาอื่น ๆ จะประกอบกันขึ้นมาเป็นกลุ่มอิทธิพล ที่เข้ม
แข็งและมีการให้การสนับสนุนซึ่งกันและกันในขณะที่เดียวกัน ข่ายความสัมพันธ์ทางนี้ก็ยังอาจก่อให้เกิด
เกิดความขัดแย้งและแข่งขันกันภายในชุมชนด้วย (เทอร์ตัน, อ้างแล้ว หน้า 56) ดังจะเห็นจาก

กรณีความสัมพันธ์ของกานัน-ผู้ใหญ่บ้าน ในฐานะที่เป็นนายหน้าหรือคนกลางที่จะมีความสัมพันธ์กับ นายทุนและพ่อค้าจากภายนอกในการหาซื้อบ้านเรือนเก่าจากชาวบ้านที่สามารถขนย้ายได้สะดวกโดย จะมีเจ้าหน้าที่ในท้องถิ่นเช่น ป่าไม้ ตำรวจ และด่านอุทยานที่มีหน้าที่ในการอนุญาตเพื่อขนย้ายได้ เกิดเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์แลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกันหรือบางกรณีผู้นำ(ผู้ใหญ่สืบศักดิ์, แม่หลวงสายพิน, กานันสอน เป็นต้น) ก็จะขายบ้านของตนเองที่เอื้ออำนวยต่อการสะสมทุนของผู้นำ ได้เพิ่มมากขึ้น (ขยันต์ วรรณะภูติ, อ้างแล้ว หน้า 148) ซึ่งเครือข่ายในการซื้อขายไม้เนื้อแข็งไม่ได้ขัด กับผลประโยชน์ของชาวบ้านโดยตรง เครือข่ายด้านนี้จึงไม่มีความขัดแย้งภายในชุมชนมากนัก ถึงแม้ว่าจะมีสถานีตำรวจในตำบลก็ตามแต่ จากเหตุผลการอ้างการเลื่อยไม้เพื่อสามารถที่จะนำรายได้ไปประกอบอาชีพเลี้ยงดูครอบครัวได้ การจับกุมผู้ลักลอบตัดไม้จึงเป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่อุทยาน มากกว่า (อุทยานจัดตั้งขึ้นพ.ศ. 2524) โดยก่อนหน้านั้นก็เสมือนกับการตัดต้นไม้แข่งกันระหว่างชาวบ้านกับบริษัทสัมปทานหาไม้(บริษัท ราไพพรรณา จำกัด 2507-2517)หรือกรณีการเข้ามาของนาย ทุนที่เป็นอดีตข้าราชการตำรวจบำนาญ "ผู้กอง" ได้เข้ามาขอเช่าที่ดินจากชาวบ้าน ปีบึงคืบให้ ขายที่และได้สูบเอาที่ดินบางส่วนที่ไม่ได้รับการจัดสรร โดยร่วมมือกับผู้นำท้องถิ่นและเจ้าหน้าที่อา นาจรัฐท้องถิ่น จนผู้กองเป็นผู้ที่มีที่ดินมากที่สุดในตำบล (ประมาณ 4,500 ไร่) ก็คือเป็นเครือข่าย ในการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์(ชาติชาย ณ เชียงใหม่, อ้างแล้ว หน้า 35)ที่ทำให้ผู้นำชุมชนที่ได้รับ ิทธิพลจากการขยายตัวของระบบทุนนิยม ที่พยายามจะสะสมทุนของตนเองเพิ่มมากขึ้นและได้ละ เลียบบทบาทความรับผิดชอบต่อชุมชน ในการกระจายความเจริญก้าวหน้าทางด้านเศรษฐกิจกับคนจน ในชุมชน

ต่อมานโยบายของรัฐบาลเกี่ยวกับการพัฒนาชนบทที่ต้องการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ทางเศรษฐกิจโดยรัฐบาลได้จัดสรรเงินให้สภาตำบล(คพต.) ในปัจจุบัน(2535)จากการวิจัยพบว่าการดำเนินงานตามโครงการดังกล่าวได้มีการหมุนเวียนกันไปดำเนินงานตามโครงการต่างๆ ใน แต่ละหมู่บ้านผลัดกันไปทุกปี ถึงแม้ว่าจะมีการสร้างประปาหมู่บ้านที่ต่อท่อมาจากแหล่งน้ำธรรมชาติ ตั้งแต่ปี 2527-2528 แล้วก็ตาม แต่เมื่อน้ำที่จะส่งมาใช้นั้นพอเพียงจึงต้องตั้งงบประมาณเพื่อซ่อมแซมระบบประปาเหล่านี้ ดังนั้นค่าใช้จ่ายส่วนหนึ่งก็จะต้องสัมพันธ์กับการซื้อท่อประปาที่ไม่สามารถ

ตรวจสอบได้ว่า เป็นของเก่าหรือของใหม่ ค่าใช้จ่ายส่วนที่เหลือจึงเป็นรายได้ของผู้นำไป เป็น
 เครือข่ายที่สัมพันธ์กับอำนาจรัฐที่อยู่เหนือขึ้นไป สภาพตำบลจึงมีบทบาทหน้าที่เพียงที่ปรึกษาของทาง
 ราชการเท่านั้น การตัดสินใจว่าจะใช้ทรัพยากรอย่างไรยังคงเป็นหน้าที่ของทางราชการ (เอิร์ช,
 อ้างแล้ว หน้า 124) การสะสมทุนต่อการใช้เครือข่ายของนโยบายการพัฒนาอื่นๆ ก็คือ การที่แต่
 ละหมู่บ้านพยายามที่จะดึงงบประมาณเข้าสู่หมู่บ้านตนเองให้มากที่สุด การมีอุปกรณ์การขนส่งและ
 การรู้จักคุ้นเคยกับเจ้าหน้าที่ที่มีส่วนตัดสินใจต่อการอนุมัติงบประมาณที่เป็นสายสัมพันธ์ผู้นำกับอำนาจ
 ภายนอกนั้น ก็จะสามารถสร้างความชอบธรรมให้เกิดขึ้นในสายตาของชุมชน แต่อาจขัดแย้งกับผล
 ประโยชน์ของอีกหมู่บ้านหนึ่ง ดังกรณีการเลือกนับขึ้นแกวขึ้นเผาแทนก้านสอนที่ได้ต่อรองนำเอา
 โครงการพัฒนาอื่นๆ เข้าสู่หมู่บ้านเช่นการสร้างฝาย การสร้างอ่างเก็บน้ำ การสร้างคลองส่งน้ำ
 การตั้งศูนย์เด็ก เพื่อขอความช่วยเหลือจากมูลนิธิต่างประเทศ ทำให้กลุ่มชาวบ้านจัดสรรเรียกร้อง
 ที่จะมีก้านอยู่ในหมู่บ้านเพื่อดึงงบประมาณบ้าง และก้านขึ้นแกวก็ได้ใช้เครือข่ายติดต่อกับทางราช
 การขอโครงการติดตั้งไฟฟ้าโดยใช้ก๊าซจากถ่านไม้ และภายหลังเปลี่ยนเป็นเครื่องยนต์ดีเซล
 จึงเป็นการใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวเพื่อแก้ไขปัญหาความชอบธรรมทางการเมืองของผู้ผู้นำหมู่บ้าน-
 (ชาติชาย ณ เชียงใหม่, อ้างแล้ว หน้า 32)

การใช้เครือข่ายของผู้ผู้นำในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชนนั้น ได้เกิดขึ้นระ
 หว่างผู้นำกับอำนาจรัฐในกรณีการจับไม้ผ่านอุทยานของผู้นำและเครือข่ายระหว่างผู้นำชุมชนกับชาว
 บ้านในกรณีการกว้านซื้อที่ดินและการนำเอาที่ดินสาธารณะไปขายให้นายทุนภายนอก โดยกรณีการ
 จับไม้ของผู้นำและเครือข่ายในการค้าไม้ นั้น ได้พยายามชักจูงชาวบ้านมาเข้าร่วมในการเดินขบวน
 ประท้วงอำนาจอ้างรัฐโดยให้มีการขนไม้สิ่งประดิษฐ์ ผ่านด่านอุทยานที่นายทุนเป็นผู้ทุนหลังซึ่งได้
 อ้างความชอบธรรมจากความจำเป็นในการประกอบอาชีพที่ไม่สามารถทำการเกษตรอื่นได้ การ
 เรียกร้องดังกล่าวจึงมีส่วนสัมพันธ์กับความต้องการของชุมชนที่มีอาชีพเลื่อยไม้ขาย แต่การประ
 ท้วงครั้งนั้นไม่เป็นผล

ส่วนกรณีความขัดแย้งระหว่างผู้นำกับการเอาที่ดินสาธารณะไปขายให้นายทุนนั้น ดัง
 กรณีผู้นำห้วยลึกดี และก้านขึ้นแกวผู้นำชุมชนจะมีเครือข่ายความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง

ห้อง และชาวบ้านก็ไม่กล้าที่จะคัดค้านโดยตรงเพราะไม่มีพลังอำนาจพอ อีกทั้งได้รับหลักฐานที่สาร-
มารถอ้างได้ว่า "ถูกต้องตามกฎหมาย"

อย่างไรก็ตามในความเคลื่อนไหวของชาวบ้านและผู้ในระดับรองก็ได้พยายามที่จะหา
เครือข่ายทั้งจากองค์กรภาคเอกชนในการพัฒนาชนบท และจากภาคราชการในการแก้ไขปัญหา
เกี่ยวกับการใช้ทรัพยากรโดยเฉพาะปัญหาการสูบเอาที่ดินของนายทุน อีกทั้งผู้ในระดับรองบางกลุ่ม
ก็ได้เริ่มแก้ไขปัญหาด้านการพัฒนาอาชีพของตนเองจากความร่วมมือกันในหมู่บ้านที่ยากจนถึงแม้
ว่าจะไม่ได้รับการเอาใจใส่สนใจจากผู้ในระดับสูงของท้องถิ่นก็ตาม ดังเช่นการตั้งกลุ่มทอผ้ารวม
ในเขตอำเภอ หรือกรณีความพยายามจะให้การศึกษาเรื่องป่าชุมชนแก่ชาวบ้านทั่วไปและการทำ
งานเกษตรเผยแพร่แก่ชาวบ้านให้ได้รับความรู้ความเข้าใจ จากการที่มีโอกาสหรือมีเครือข่ายที่ได้
รับการศึกษาอบรมทั้งจากเจ้าหน้าที่ของรัฐและองค์กรเอกชนภายนอกชุมชน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าในสังคมยุคบ้านจัดสรรผู้นำได้มีเครือข่ายกับผู้มีอำนาจและอิทธิพล
ทั้งในและนอกชุมชน เพื่อใช้ความสัมพันธ์ส่วนตัวนี้บรรลุมิติวัตถุประสงค์ส่วนตัวที่เป็นการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์
ระหว่างบุคคลในเครือข่าย

นอกจากประเด็นที่กล่าวมาข้างต้นทั้ง 3 ประเด็นแล้ว จากข้อมูลการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัย
ได้แบ่งประเภทของผู้นำออกเป็นประเภทใหญ่ๆ 4 ประเภทด้วยกัน แม้ว่าผู้นำหลายๆ คนที่เป็นกลุ่ม
ตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้ จะมีลักษณะต่างๆ ที่ทำให้สามารถจัดเข้าประเภทได้มากกว่า 1 ประ
เภท การแบ่งประเภทนี้จะแตกต่างที่ Max Weber ได้จำแนกไว้ซึ่งผู้วิจัยได้กล่าวถึงแล้วในบทที่ 2

1. อำนาจจากระบบเครือญาติ เป็นอำนาจที่ถือว่าคิดตัวมาที่ไม่ได้สร้างขึ้นภายหลัง
เกิดอาการที่บุคคลมีเครือญาติในชุมชน ทั้งที่เป็นเครือญาติทางสายเลือดและเครือญาติจากการแต่งงาน
มีความสัมพันธ์และความผูกพันทางใจที่มีต่อกัน ผ่านบทสถาตามประเพณีและวัฒนธรรม
ของสังคม บุคคลที่มีเครือญาติในชุมชนมากก็จะได้รับการยอมรับให้เป็นผู้นำ ที่อีกด้านหนึ่งถือเป็นการ
รักษาสถานภาพการนำของชุมชนไว้ในกลุ่มตน ที่จะทำให้กลุ่มเครือญาติสามารถรับผลประโยชน์
จากการได้รับความสะดวกในการติดต่อ และต่อรองทั้งในด้านธุรกิจและราชการ สามารถจะใช้
ความสัมพันธ์ส่วนตัวจากการมีเส้นสายเพื่อแก้ไขปัญหาส่วนตัว หรือปัญหาความขัดแย้งในชุมชนได้

นอกจากนี้ยังสามารถควบคุมพฤติกรรมของผู้นำ จากการเฝ้าฟังผู้อาวุโสของเครือญาติ ที่มีแนว
 ะจะไม่จะแก้ไขปัญหาย่างสันติวิธี อำนาจประเภทนี้จึงเป็นสถานการณ์ที่ติดตัวมาของผู้นำ

2. อำนาจจากกระบวนการศึกษา บุคคลที่ผ่านกระบวนการศึกษาทั้งจากระบบวัด
 และระบบโรงเรียน ที่ทำให้รู้ตัวหนังสือสามารถเขียนและอ่านตัวหนังสือได้ จึงเป็นประการแรกที่จะ
 สามารถติดตามข่าวสารข้อมูลต่างๆ ที่เกิดขึ้นนอกชุมชน บุคคลที่รู้ข้อมูลข่าวสารมาก ก็จะมีอำ
 นาจในการติดต่อและต่อรอง กับทางราชการ ระบบตลาดนอกชุมชน และบุคคลอื่นๆ ได้อย่างรู้เท่า
 ทันดีกว่าบุคคลทั่วไปในชุมชนจึงได้รับการยอมรับให้เป็นตัวแทนของชุมชน นอกจากนี้กระบวนการ
 การศึกษาที่ผ่านการเรียนรู้จากการปฏิบัติที่สามารถนำความรู้ไปแก้ปัญหาคงตนเอง และผู้อื่น
 ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ของชุมชนและทรัพยากรชุมชน สามารถจะเป็นที่พึ่งของคนอื่นในชุมชนได้
 จึงได้รับการยอมรับให้เป็นผู้นำได้

3. อำนาจที่เกิดจากการมีประสบการณ์ บุคคลที่มีโอกาสได้ออกไปอยู่อาศัยนอกชุมชน
 เป็นเวลานานจากการไปติดต่อค้าขาย หรือ ทำงาน หรือ ออกไปเรียนหนังสือ หรือเป็นบุคคลที่มา
 จากสังคมที่ซับซ้อนกว่า ทำให้ได้รู้เห็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงนอกชุมชนที่มีความซับซ้อนกว่า ได้รู้
 เห็นวิธีการในการแก้ไขปัญหา จึงสามารถนำเอาประสบการณ์เหล่านั้นมาเป็นประโยชน์ในการปรับ
 ตัวและกำหนดท่าทีให้เข้ากับสถานการณ์ของชุมชน ได้ดีกว่าบุคคลอื่นในชุมชน จึงได้รับการยอมรับ
 ให้มาเป็นผู้นำ

4. อำนาจที่เกิดจากการมีเครือข่ายและระบบอุปถัมภ์ การที่บุคคลมีความสัมพันธ์กับ
 บุคคลอื่นทั้งในและนอกชุมชน ในหลายๆ บทบาทในเวลาหนึ่งๆ หรือ มีบุคคลอื่นในครอบครัวที่แสดง
 บทบาทหลายอย่างร่วมกัน สามารถใช้ความสัมพันธ์นี้ได้รับความสะดวกในการแก้ไขปัญหาส่วนตัว
 ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง นอกจากนี้ยังสามารถให้การอุปถัมภ์บุคคลอื่นในชุมชน
 จากการเป็นนายหน้า หรือเจ้าของกิจการที่สามารถเชื่อมโยงระบบเศรษฐกิจ และการเมืองของ
 ชุมชนให้เข้ากับระบบตลาดและระบบการเมืองภายนอกชุมชนได้ นอกจากนี้การให้ความอุปถัมภ์
 ทางด้านสังคมต่อชุมชนในกิจการศาสนาและกิจการรวมแรงงาน ก็จะสามารถสร้างความชอบธรรม
 และความเกรงใจให้เกิดขึ้นในหมู่ประชาชนทั่วไป จึงมีอำนาจที่จะได้รับการยอมรับเป็นผู้นำได้

อย่างไรก็ตาม การสร้างอำนาจให้มาเป็นผู้ว่านั้นจะต้องสอดคล้องกับบุคลิภาพ
 ของบุคคลและสอดคล้องกับความคาดหวังของบุคคลอื่นในชุมชน ที่สามารถสร้างบรรยากาศใน
 การทำงานร่วมกับบุคคลอื่นภายใต้สถานการณ์ของชุมชน สามารถลดความขัดแย้งที่เกิดขึ้นจากปฏิ
 สัมพันธ์ของคนในสังคมได้

จากการศึกษาที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดในบทที่ 4 จะเห็นถึงพัฒนาการของผู้ว่าในแต่ละ
 ยุคที่ได้มีการสร้างอำนาจและถูกขัดเกลาขึ้นมาตามสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงของชุมชน ซึ่งมีส่วน
 สัมพันธ์กับบทบาทของผู้ว่าที่แสดงออก โดยบทบาทของผู้ว่านับตั้งแต่ได้มีการ เปิดชุมชนในยุคของ
 "การพัฒนา" เป็นต้นมา ได้มุ่งที่จะตอบสนองหรือเป็นตัวแทนเชื่อมโยงระบบราชการ และระบบ
 ตลาดจากภายนอก ให้เข้ากับทรัพยากรของชุมชน ซึ่งมีเครือข่ายความสัมพันธ์กับบุคคลทั้งภายใน
 และภายนอกชุมชนจึงเท่ากับเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ว่าสามารถสะสมทุนจากการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์
 ยั่งยืน มากกว่าจะเข้ามามีความสัมพันธ์และมีความรู้สึกที่แนบชิดกับชุมชน เช่นในสังคมบ้านป่าที่เป็น
 ชุมชนปิดที่มีอำนาจของตนเอง